

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
„ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ”

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОРИСТАННЯ
МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ У ВИВЧЕННІ
КУРСУ
„Історія України”
для студентів усіх спеціальностей**

Затверджено
редакційно-видавничою
радою університету,
протокол №1
від 20 грудня 2012 р.

**Харків
НТУ «ХП»
2014**

УДК 94 (477)(07)
ББК 63.3 (4 УКР) я 73
М 54

Рецензенти:

М.А. Єрмолівський, канд. філ. наук, проф. кафедри філософії НТУ «ХПІ»;
Л.В. Перевалова, канд. філ. наук, проф., зав. кафедрою права НТУ «ХПІ».

М 54 Методичні вказівки до використання мультимедійних презентацій у вивченні курсу «Історія України» / уклад. Ніколаєнко В.І., Шишкіна Є.К., Телуха С.С. – Х. : НТУ «ХПІ», 2014 – 176 с.

Методичні вказівки містять широку інформацію щодо основних питань історії України та охоплюють події з часів першого досвіду державності на українських землях та історії сучасної України. Матеріал збагачений схемами, таблицями, графіками, картами, фотографіями окремих постатей та надає повну картину всіх процесів, що мали місце в житті українського народу. Розраховано для студентів всіх спеціальностей НТУ «ХПІ», викладачів та тих, хто цікавиться історією України.

Методические указания содержат широкую информацию по основным вопросам истории Украины и охватывают события с времен первого опыта государственности на украинских землях и историю современной Украины. Материал обогащен схемами, таблицами, графиками, картами, фотографиями отдельных личностей и предоставляет полную картину всех процессов, имевших место в жизни украинского народа. Рассчитано для студентов всех специальностей НТУ «ХПИ», преподавателей и тех, кто интересуется историей Украины.

УДК 94 (477)(07)
ББК 63.3 (4 УКР) я 73

© В.І. Ніколаєнко,
С.С. Телуха,
Є.К. Шишкіна, 2014.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	6
1.1. Технічні засоби навчання: класифікація, функції, понятійний апарат	6
1.2. Сучасні комп'ютерні технології у навчальному процесі	9
1.3. Мультимедійні презентації як ефективний засіб подачі навчальних матеріалів	12
2 МУЛЬТИМЕДІЙНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ КУРС З «ІСТОРІЇ УКРАЇНИ».....	15
2.1 Теорія мультимедійного навчання, її реалізація на сучасному етапі.....	15
2.2. Особливості створення мультимедійного курсу з "Історії України"	16
2.3. Методика використання мультимедійних презентацій у вивченні курсу «Історія України»	18
3. ПРЕЗЕНТАЦІЇ ФОНДОВИХ ЛЕКЦІЙ З ДИСЦИПЛІНИ "ІСТОРІЯ УКРАЇНИ"	21
ЛЕКЦІЯ 1. Зародження цивілізації на території України. Утворення і розвиток давньоруської держави.....	21
ЛЕКЦІЯ 2. Українські землі за Польсько-литовської доби (XIV ст. – перша пол. XVII ст.)	35
ЛЕКЦІЯ 3. Українська національна революція середини XVII ст.	51
ЛЕКЦІЯ 4. Україна під владою Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперій (наприкінці XVIII – на початку XX ст.).....	66
ЛЕКЦІЯ 5. Україна в революційний подіях 1917-1921 рр. : причини, рушійні сили, наслідки	81
ЛЕКЦІЯ 6. Українське суспільство в 1921-1939 рр.	104
ЛЕКЦІЯ 7. Суспільно-політичний і соціально-економічний розвиток України в 1945-1985 рр.	133
ЛЕКЦІЯ 8. Політичний, соціально-економічний та культурний розвиток української держави в роки незалежності.....	154
ВИСНОВКИ	168
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	169

ВСТУП

Сьогодні комп'ютер все частіше стає незамінним помічником вчителя, викладача, учня, студента. Він є незамінним в опануванні інформаційними потоками, допомагає моделювати та ілюструвати процеси, явища, об'єкти та події. Загальновідомо, що у сучасному суспільстві молодь часто випереджає багатьох освітян в використанні комп'ютерів і телекомунікаційних технологій. Особливо важливим є те, що комп'ютерні технології у поєднанні з новітніми освітніми технологіями стають ефективними для підготовки молоді до майбутнього життя у сьогоднішньому інформаційному суспільстві.

Всебічна інтенсифікація процесу навчання та виховання пов'язана в наш час з глибокою перебудовою всього механізму управління навчально-пізнавальною та практичною діяльністю, з опорою педагогіки на загально-соціальні та підприємницькі тенденції, зумовлені вдосконаленням засобів праці. Сучасна людина не може звільнитися від багатоманітності зв'язків, що пов'язують її з міцним матеріально-технічним апаратом, що програмує її життя. Як відомо, головний зміст науково-технічного перевороту характерний тим, що відбувається все більша передача розумових функцій людини системі машин і технічних засобів. Ідея вдосконалення управління підприємством поширюється і на навчально-виховний процес.

Найбільший прогрес процесу та методики навчання пов'язаний саме з включенням у цей процес техніки, з передачею їй функцій людини. В основі створення такої техніки лежить те, що викладання – це процес, яким можна управляти, використовуючи надані технікою можливості зворотного інформаційного зв'язку.

Історія та процес її викладання в вищій школі тісно пов'язана з використанням творчого підходу, особливо це пов'язано з вибором та використанням наочного матеріалу та аудіовізуальних засобів. При цьому одним із найвагоміших пріоритетів стає розвиток творчого і критичного мислення студентів, орієнтування не стільки на знання, скільки на засвоєння ними досвіду самостійної роботи. І саме одним із засобів розвитку особистості в цьому напрямку, а також активізації пізнавальної мотивації під час викладання історії є навчально-дослідницька діяльність, яка має включати постановку творчих, дослідницьких завдань і наукове поетапне їх вирішення. Формування дослідницьких навиків під час викладання історії можливо в процесі поєднання інтерактивних, аудіовізуальних і мультимедійних технологій.

Мультимедійні презентації є сучасним інноваційним засобом навчання та дозволяють поєднати не лише текст і графіку, але й анімацію, відео та

звук. Мультимедійні презентації дають можливості здійснювати віртуальну взаємодію користувача з об'єктами або процесами пізнання, які знаходять відображення на екрані. Таким чином використання мультимедійних презентацій дозволяє створювати інформаційний та візуальний образ об'єкта дослідження.

Головна мета такої інновації полягає у створенні цілісної взаємодії студента та викладача, розвитку особистості, удосконаленні форм мислення, створенні і вирішенні проблемних завдань; самостійному осмисленні історичних подій, вмінні їх аналізувати, робити власні висновки, формувати навичок критично ставитися до тих чи інших історичних подій та застосовувати набуті знання у житті.

Ознайомлення студентів з новими документальними і художніми фільмами, робота з персональним комп'ютером, використання інших аудіо-візуальних засобів (діапроектор, аудіомагнітофон, слайдпроектор) дає змогу викладачеві зробити свої заняття цікавішими, насиченішими і продуктивнішими. Демонстрування відеоматеріалів викликає інтерес у студентів, у процесі їх перегляду виникає досить стійка мимовільна увага, що зумовлена яскравістю, динамічністю, розмірами, контрастністю зображення, звуковим супроводом тощо. Саме цим пояснюється міцне запам'ятовування ними окремих найяскравіших, емоційно насичених кадрів. Створюються передумови для формування чітких уявлень, свідомого та глибокого засвоєння знань.

Створення навчальних презентацій на сучасному етапі розвитку інформаційних технологій є одним з найефективніших методів подання та вивчення будь-якого матеріалу. Мультимедійні презентації дозволяють підійти до процесу навчання творчо, урізноманітнити способи подачі матеріалу, поєднати різні організаційні форми проведення занять з метою отримання високого результату при мінімальних витратах часу на навчання.

Інформативність електронних презентацій набагато вище традиційних за рахунок мультимедійності. Використання презентацій дозволяє викладачеві зручно й ефективно візуалізувати статичну і динамічну інформацію, самостійно готувати завдання, підбирати навчальний матеріал, що відповідає змісту конкретної теми з будь-якої базової дисципліни, і з історії зокрема. У традиційному навчанні підготовка заняття викликає низку труднощів, які пов'язані з необхідністю демонстрації під час висвітлення тієї чи іншої проблеми статичних та динамічних елементів. З цього приводу необхідно відзначити, що підготовані і методично продумані слайдові презентації – це найкращий вид унаочнення (карти, таблиці, схеми, фото, документи, завдання, шаблони виконання завдань).

1. ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

1.1. Технічні засоби навчання: класифікація, функції, понятійний апарат

Технічні засоби навчання (ТЗН) – сукупність технічних пристроїв, які застосовуються для обробки та подачі дидактичної інформації з метою оптимізації навчального процесу. ТЗН поєднують дві складові:

технічні пристрої (апаратура), за допомогою яких відтворюється інформація;

- дидактичні засоби навчання (носії інформації).

Існують найрізноманітніші підходи до класифікації технічних засобів навчання. Залежно від параметрів, покладених в їх основу, виділяють такі класифікації:

- за функціональним призначенням;
- за будовою і принципом роботи;
- за способом навчання;
- за логікою роботи;
- за характером впливу на органи почуття;
- за характером подачі інформації;
- за можливостями підготовки і демонстрації інформації;
- за формою подачі інформації.

ТЗН поділяються :

1) за функціональним призначенням на:

- технічні засоби передачі навчальної інформації;
- технічні засоби контролю знань;
- тренажери;
- технічні засоби навчання і самонавчання;
- допоміжні;
- комбіновані – технічні засоби, що виконують кілька різних функцій;

2) за будовою і принципом роботи на:

- механічні;

- електромеханічні;
- оптичні;
- звукотехнічні;
- електронні;
- комбіновані;

3) за способом навчання:

- індивідуального користування;
- групового користування;
- потокового користування;

4) за логікою роботи можуть бути :

- з лінійною програмою роботи, тобто не залежати від зворотного зв'язку;
- з розгалуженою програмою, що забезпечує різні режими роботи

залежно від якості та обсягу зворотного зв'язку;

5) за характером впливу на органи почуття:

- візуальні;
- аудіо;
- аудіовізуальні;

6) за характером подачі інформації:

- екранні;
- звукові;
- екранно-звукові;

7) за можливостями підготовки і демонстрації інформації :

- тільки для подачі вже готових даних;
- тільки для підготовки даних;
- для підготовки та демонстрації даних;

8) за формою подачі інформації:

- з аналоговим записом даних;
- з цифровим записом даних;

До засобів навчання висувають різнобічні вимоги:

- функціональність (здатність апаратури забезпечувати необхідний режим роботи);

- педагогічність (відповідність можливостей технічного засобу сучасним формам і методам навчального процесу);

- ергономічність (зручність і безпека експлуатації, мінімальна кількість операцій при підготовці і роботі з апаратом, рівень шуму, зручність огляду, ремонту і транспортування);

- естетичність (гармонія форми, цілісність композиції, товарний вигляд);

- економічність (відносно невисока вартість при високій якості і довговічності технічних засобів).

Функції ТЗН у навчальному процесі різноманітні і можуть включати:

- комунікативну (функція передачі інформації);
- управлінську (підготовка студентів до виконання завдань, організація виконання, одержання зворотного зв'язку в процесі сприйняття і засвоєння інформації, корекція цих процесів);

- кумулятивну (зберігання, документалізація і систематизація навчальної і навчально-методичної інформації);

- науково-дослідну (пошук варіантів використання технічних засобів навчання педагогом, моделюванням змісту і форм подачі інформації, перетворення студентами інформації, одержаної за допомогою ТЗН, з дослідницькою метою).

На сьогоднішній день понятійно-термінологічний апарат, пов'язаний з ТЗН, ще не стандартизований. Найбільш важливими поняттями є:

- інформація – сукупність відомостей про який-небудь процес, подію або предмет, які зменшують невизначеність, що була в одержувача до отримання ним інформації;

- повідомлення – матеріальна форма подання інформації;

- освітня інформація – інформація, що використовується у навчально-виховному процесі;

- інформаційна взаємодія – процес обміну відомостями, що приводить до змін хоча б одного із одержувачів;

- інформаційне джерело – будь-яка система, що виробляє відомості або містить деяку інформацію, призначену для її передачі;

- комунікація – сукупність процесів подачі, передачі, отримання та зберігання інформації;

- технічні пристрої навчання – пристосування, апарати, пристрої, стенди, моделі, машини або комплекси, призначені для подачі дидактичних матеріалів;

- дидактичний матеріал для ТЗН – навчальна інформація, зафіксована на різних носіях (папір, звуко-відеозаписи, слайди та ін.), яку демонструють з використанням ТЗН.

Отже, будучи важливою складовою навчального процесу, технічні засоби навчання стали сьогодні об'єктом всебічного вивчення. У літературі наведено найрізноманітніші класифікації ТЗН, визначено їх функції і частково оформився понятійний апарат.

1.2. Сучасні комп'ютерні технології у навчальному процесі

На сьогоднішній день серед технічних пристроїв, призначених для подачі дидактичного матеріалу, найбільше поширення отримала комп'ютерна техніка.

Комп'ютер – комплекс технічних засобів і програмного забезпечення, здатний реалізувати будь-який алгоритм, оформлений у вигляді програми, збереженої в пам'яті, та орієнтований на реалізацію процесів переробки інформації у взаємодії з людиною.

Комп'ютер у сфері освіти представлений у різних функціях:

- а) як предмет вивчення;
- б) як засіб навчально-виховного процесу;
- в) як компонент системи педагогічного управління;
- г) як компонент управління освітніми установами;
- д) як засіб науково-педагогічної діяльності.

З усіх сучасних видів ТЗН тільки комп'ютер вирішує такі проблеми навчального процесу, як:

- адаптивність навчального матеріалу (залежно від індивідуальних особливостей студентів),

- багатотермінальність (одночасна робота групи користувачів);
- інтерактивність (взаємодія ТЗН і студента, що імітує певною мірою природне спілкування);
- підконтрольність індивідуальної роботи студентів у позааудиторний час.

Комп'ютерна система у сфері навчання повинна відповідати таким вимогам:

- стійкість (повинна виявляти і корегувати помилки введення, які людині здаються очевидними, вміти надавати допомогу користувачеві);
- простота і зрозумілість (для введення з клавіатури команд, необхідних для досягнення мети, користувач повинен натиснути на мінімальну кількість клавіш, система не повинна завантажувати користувача вибором з декількох десятків клавіш);
- потужність (сучасні графічні можливості повинні бути доступні всім користувачам);
- керованість (при роботі з системою користувач завжди повинен мати можливість визначити своє місце на шляху до досягнення мети);
- погодженість (з погляду користувача система повинна діяти зрозуміло й послідовно);
- очевидність (результати дій користувача завжди повинні демонструватися);
- гнучкість (досвідчені користувачі повинні знати можливості системи, всі користувачі повинні мати можливість відхилятися від стандартних способів рішення);
- надмірність (користувачі з різними поглядами повинні мати можливість використати систему, не змінюючи своїх поглядів, і приходити до одного результату різними шляхами);
- чутливість (система повинна упорядковувати свої відповіді відомим їй потребам користувача);
- "всевідання" (системі повинна бути відома більша частина того, що користувач хоче зробити);
- слухняність (система повинна явно перебувати під керуванням користувача);

- комунікативність (система повинна вміти вести діалог з усіх питань, які перед нею ставляться).

Усі програми, що працюють на комп'ютері, можна розділити на три категорії:

1) прикладні програми, що безпосередньо забезпечують виконання необхідних користувачам робіт: редагування текстів, створення зображень, обробку інформаційних масивів і т.ін.;

2) системні програми, що виконують різні допоміжні функції, наприклад створення копій інформації, що використовується, перевірку працездатності пристроїв комп'ютера і т.ін. ;

3) інструментальні системи (системи програмування), що забезпечують створення нових програм для комп'ютера.

З прикладних найбільш широко застосовуються програми для:

- підготовки текстів (документів) на комп'ютері – редактори текстів;
- підготовки документів друкарської якості – видавничі системи;
- обробки табличних даних – табличні процесори;
- обробки масивів інформації – системи управління базами даних;
- підготовки презентацій (слайд-шоу);
- економічного призначення – бухгалтерські програми, програми фінансового аналізу, правові бази даних і т.ін. ;
- створення малюнків, анімацій і відеофільмів;
- системи автоматизованого проектування (САПР) – програми креслення і конструювання різних предметів і механізмів;
- статистичного аналізу даних;
- навчальні комп'ютерні ігри, електронні довідники.

До використання прикладних програм у навчальному процесі висуваються певні вимоги:

- відповідність технічних можливостей і встановленого програмного забезпечення комп'ютера вимогам програми;
- зручний інтерфейс програми;
- стійка робота програми;

- зміст електронного посібника повинен відповідати вимогам навчальної програми;
- зміст електронного посібника повинен бути спрямований на розвиток і виховання користувача;
- форма подання інформації повинна бути адекватна цілям навчання, розвитку і виховання, а також можливостям носія інформації;
- управління пізнавальною діяльністю студентів повинне забезпечити систематичність та усвідомленість вивчення навчального курсу, вибір індивідуальної траєкторії навчання.

Отже, хоча сьогодні існує чимало технічних пристроїв, які можуть застосовуватися для обробки та подачі дидактичної інформації, на сучасному етапі більшість з них замінила більш зручна комп'ютерна техніка.

1.3. Мультимедійні презентації як ефективний засіб подачі навчальних матеріалів

Важливе значення у демонстрації навчальних матеріалів для великої аудиторії мають мультимедійні засоби навчання. Загалом зображення на екрані одержують за допомогою проєкції. Розрізняють такі види проєкцій:

- 1) за способом створення:
  - діаскопічна (зображення на екрані створюється світловими променями, що проходять крізь прозорий носій інформації);
  - епіскопічна (зображення на екрані створюється світловими променями, що відбиваються і розсіюються непрозорими джерелами інформації);
- 2) за типом зображення об'єкта:
  - плоска (забезпечує одержання двовимірного зображення відповідного об'єкта);
  - стереоскопічна (забезпечує одержання ілюзії об'ємності об'єкта, створюється за допомогою плоских стереопар – сукупності двох зображень того самого об'єкта, отриманих з різних ракурсів);
  - голографічна (забезпечує одержання об'ємного зображення об'єкта, створюється за допомогою голограми – зафіксованого випромінювання, що розсіюється об'єктом);

3) за способом демонстрації об'єкта :

- статична (діаскопічна та епіскопічна проекція);
- динамічна (кінопроекція).

Сьогодні відомо чимало пристроїв, які використовуються для створення проекцій, однак більшість з них застаріли. На сучасному етапі широкого застосування набули негромізкі мультимедійні проектори, які можуть демонструвати будь-яку інформацію з екрана комп'ютерної техніки.

Мультимедійні проекції є дуже зручним засобом навчання. Вони виконують такі функції у навчальному процесі:

- пробудження і зміцнення інтересу до досліджуваного матеріалу;
- ілюстрація слів викладача або студента;
- формулювання навчальної проблеми, пізнавального завдання;
- узагальнення навчального матеріалу, повтор і поглиблення його змісту.

За формами застосування виділяють такі підходи до використання мультимедійних проекцій:

- зміст мультимедійного посібника використовують як опору для словесного викладу матеріалу або підтвердження досліджуваного явища;
- зміст мультимедійного посібника використовують для ілюстрації висловленої думки, її конкретизації з метою створення більш зрозумілого подання досліджуваного явища;
- основна частина кадрів мультимедійного посібника виконує функції пояснення, коли словесно-логічні засоби виявляються недостатніми;
- відеоряд мультимедійного посібника використовують для доказу правильності або помилковості суджень.

Застосування схем, таблиць, графіків дозволяє систематизувати великі за обсягом масиви інформації. У той же час потрібно враховувати, що така подача матеріалу вимагає абстрактного та узагальненого рівня засвоєння даних. Тому при складанні мультимедійних схематичних зображень необхідно пам'ятати про:

- відповідність рівня знань студентів необхідному рівню абстракції;
- врахування логічних шляхів і можливостей встановлення зв'язків;
- відсутність перевантаженості схем текстом.

При розробці схематичного матеріалу важливо також дотримуватися таких вимог:

- елементи однакового значення повинні мати однакову форму зображення і зв'язку (величину символів, ліній, стрілок, співвідношення сторін, обрамлення, підкреслення і т.ін.);

- у схемах, що зображують динаміку, треба за допомогою стрілок показувати зміни між функціональними елементами, причинами і наслідками;

- лінії доцільно використовувати однакового вигляду;

- при комбінації статичних і динамічних схем корисно виділяти їх різним оформленням.

Отже, важливим засобом навчання, який широко використовується у вищих навчальних закладах поряд з традиційними формами викладання, є мультимедійні презентації. Вони надають суттєву допомогу викладачеві у донесенні лекційного матеріалу до великої аудиторії.

2. МУЛЬТИМЕДІЙНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ КУРС З «ІСТОРІЇ УКРАЇНИ»

2.1. Теорія мультимедійного навчання, її реалізація на сучасному етапі

Використання сучасних ТЗН дозволяє ефективно реалізувати одну з найпопулярніших педагогічних теорій сьогодення – теорію мультимедійного навчання, розроблену педагогом-психологом Ричардом Е. Мейєром. Згідно з цією теорією оптимальне навчання відбувається тільки в тому випадку, коли вербальний і візуальний матеріал подані синхронно.

Основними постулатами теорії є такі принципи:

- 1) модальності (під час навчання мозок повинен одночасно кодувати два різних види інформації: візуальну і звукову);
- 2) надмірності (студенти сприймають інформацію краще, коли вони одночасно чують і бачать той самий матеріал під час презентації);
- 3) просторового зв'язку (студенти навчаються краще, коли слова і відповідні їм малюнки подані на екрані поруч);
- 4) тимчасового зв'язку (студенти навчаються краще, коли слова і відповідні їм малюнки подані синхронно, а не послідовно);
- 5) погодженості (студенти навчаються краще, коли сторонній матеріал виключений);
- 6) індивідуальних відмінностей (цільові ефекти сильніше впливають на слабоерудованих студентів, ніж на високоерудованих).

Реалізація основних постулатів теорії мультимедійного навчання сьогодні відбувається завдяки використанню у навчальному процесі мультимедійних презентацій.

Мультимедійна презентація – це сучасний високотехнологічний спосіб донести інформацію до студентів. Мультимедійна презентація може поєднувати у собі комп'ютерну анімацію, графіки, відео, музику. Зазвичай мультимедійна презентація має сюжет, сценарій і структуру, необхідні для зручного сприйняття інформації.

Мультимедійні презентації дозволяють:

- зробити навчання більш ефективним, залучаючи всі види почуттєвого сприйняття студента;
- використовувати індивідуальні можливості кожного студента;

– навчати всіх рівноцінно.

На сучасному етапі мультимедійні презентації виконуються за допомогою комп'ютерної техніки і демонструються за допомогою мультимедійних проекторів на спеціальні екрани.

До конструкторів мультимедійних презентацій відносять такі комп'ютерні програми:

- Microsoft PowerPoint;
- OpenOffice.org Impress;
- Keynote;
- SoftMaker Presentations;
- KPresenter;
- Multimedia Builder.

Серед найбільш поширених у ВНЗ програм, за допомогою яких здійснюється підготовка презентацій, особливо потрібно виділити Microsoft Office PowerPoint. Названа програма є найбільш простою в освоєнні і використанні. Вона відповідає всім вимогам, які пред'являються до комп'ютерних програм, що використовуються у навчальному процесі.

Отже, сьогодні у вищих навчальних закладах серед ТЗН все більшого поширення набуває використання мультимедійних презентацій. Вони органічно поєднуються викладачами з традиційними формами навчання і мають значний педагогічний ефект.

2.2. Особливості створення мультимедійного курсу з «Історії України»

Створення мультимедійного курсу – трудомісткий процес. Він потребує:

- знання матеріалу дисципліни;
- методики його викладання;
- достатнього обсягу часу;
- певного рівня володіння комп'ютером.

Мультимедійний курс з “Історії України” – це добірка слайдів з авторським текстом, ілюстраціями, малюнками, таблицями, схемами.

Він має чимало переваг перед звичайним курсом лекцій:

- блокова система подачі лекційного матеріалу дає можливість акцентувати увагу студентів на основних подіях;

- використання схем і таблиць – подати інформаційно насичений матеріал у скороченому вигляді;

- використання довідкових даних та наочного матеріалу сприяє кращому розумінню лекції;

- відповідне естетичне оформлення слайдів допомагає легшому запам'ятовуванню даних.

Результативність презентації залежить не стільки від якості виконання демонстраційного матеріалу скільки від грамотно опрацьованого змісту лекції.

Характерними рисами мультимедійної лекції-презентації є її лаконічність, доцільність, композиційна цілісність та наочність.

Як правило, мультимедійна презентація містить три головні складові:

- вступ;

- основна частина;

- висновки.

Завданнями вступу є:

- пов'язати матеріал теми з попередніми лекціями;

- визначити актуальність поставленої в лекції проблеми;

- привернути увагу слухачів до ключових питань лекції.

Основна частина презентації дозволяє продивлятися слайди презентації у тому порядку, який задав викладач.

Висновки містять узагальнення наведених у лекції матеріалів.

Під час підготовки презентацій треба дотримуватися таких порад:

- 1) навчальний матеріал має подаватися досить стисло та чітко;

- 2) під час оформлення слайдів доречно користуватися готовими шаблонами, кольорові рішення мають бути стриманими, щоб не відволікати студентів від змістовної частини;

- 3) кількість слайдів презентації визначає викладач залежно від власної методики викладання та обсягу навчального часу, проте, на наш погляд, не потрібно використовувати забагато слайдів (оптимальна кількість слайдів для звичайної пари – не більше 25 – 30);

- 4) додаткові ефекти програми-конструктора необхідно використовувати тільки з метою привернення уваги студентів до найважливіших моментів презентації, в інших випадках – звести їх до мінімуму;

5) звукові та візуальні ефекти мають лише супроводжувати, а не перекривати основну інформацію.

Отже, створення мультимедійного лекційного курсу є творчим доробком кожного конкретного викладача. Саме унікальність підходів до оформлення і наповнюваності слайдів, логічної будови лекційного матеріалу робить мультимедійне навчання більш цікавим, яскравим і змістовним ніж традиційна форма викладання.

2.3. Методика використання мультимедійних презентацій у вивченні курсу «Історії України»

Досвід використання мультимедійних презентацій дозволяє виділити певні методичні особливості при використанні їх у викладанні курсу «Історії України».

Підходи до використання мультимедійних презентацій для подачі лекційного матеріалу умовно можна поділити на три групи.

Перша група полягає у використанні мультимедійних презентацій лише як наочного матеріалу, що ілюструє традиційну лекцію. На наш погляд, такий підхід хоча і має певний позитивний ефект, все ж не є власне презентацією лекції.

Друга група полягає у підготовці лекції-презентації, змістовна частина якої представляється на екрані разом з паралельним словесним відтворенням матеріалу лектором. Така лекція являє послідовну демонстрацію основних слайдів презентації і супроводжується поясненнями лектора. Під час лекції студенти схематично фіксують основний зміст лекційного матеріалу в зошитах.

Третій підхід, на наш погляд, є найоптимальнішим, хоча і має певні обмеження у використанні. Сутність підходу полягає в тому, що студент має заздалегідь ознайомитися з презентацією лекції. Для цього можна:

- здійснювати попередню розсилку лекцій-презентацій на e-mail навчальних груп;
- давати студентам посилання на сайт кафедри чи особистий сайт викладача, з якого вони можуть скачати презентації лекцій;
- передавати на вступному занятті старостам груп диск з електронними версіями лекцій-презентацій;

- якщо кафедра має друковані фондові лекції у вигляді мультимедійних презентацій – надавати студентам відповідні опубліковані матеріали.

Маючи на руках лекційний матеріал, студенти заздалегідь ознайомлюються з ним, готують питання щодо незрозумілих їм матеріалів, друкують текст презентації (або беруть на лекцію свої нетбуки).

На лекції викладач роз'яснює матеріал, відповідає на запитання. Студенти занотовують лише відсутні у презентації пояснення лектора на завчасно роздрукованих слайдах (чи друкують прямо у програмі на нетбуці).

Зрозуміло, що останній підхід може бути реалізований лише на доволі гарному матеріально-технічному рівні забезпечення ВНЗ, а за його відсутності – викладача і студентів. Крім того, він вимагає високої мотивації студентів до навчання, який останнім часом (особливо стосовно дисципліни «Історія України» у непрофільних навчальних закладах) значно знизилася.

Отже, враховуючи сьогоднішні реалії, третій підхід може використовуватися лише у деяких випадках на окремих студентських потоках, які мають високий рівень успішності, мотивації до навчання та відповідне матеріально-технічне забезпечення. Що стосується другого підходу, то він може стати основою для регулярного використання мультимедійних презентацій у навчальній практиці при викладанні курсу «Історії України».

Важливим питанням, що постає сьогодні перед викладачем, який використовує мультимедійні презентації, є форма подачі матеріалу. Звичайно, за високого рівня володіння комп'ютером викладач може створити дуже яскраву, насичену різноманітними візуальними ефектами презентацію, яка буде включати весь спектр можливостей сучасної техніки. Однак потрібно не забувати, що мова йде про навчальну презентацію, а не презентацію фірми, продукту тощо. У ній, на наш погляд, все ж повинен зберігатися науковий, більш стриманий стиль. За стриману форму подачі лекційного матеріалу свідчать також реалії сучасного освітнього процесу.

По-перше, час, відведений на викладання лекції з «Історії України» у непрофільному ВНЗ, досить обмежений, тож регулярне використання різноманітних ефектів, відео- і аудіооб'єктів недоречно.

По-друге, технічні можливості більшості сучасних ВНЗ бажають кращого: мультимедійна презентація перевантажена ілюстративним, аудіо- і ві-

деоматеріалом, різноманітними додатковими ефектами може «зависати» або взагалі не відкриватися.

Дискусійним сьогодні є питання доречності регулярного використання мультимедійних презентацій для викладання лекційного матеріалу.

На наш погляд, за наявності відповідного технічного забезпечення аудиторій використання мультимедійних презентацій є досить зручним і більш ефективним засобом навчального процесу ніж традиційна лекція і цілком може використовуватися для регулярної роботи зі студентами. До переваг використання мультимедійних презентацій треба віднести такі:

- зручний спосіб спілкування з великою аудиторією;
- дозволяє значно скоротити час подачі лекції;
- допомагає детальніше і ґрунтовніше роз'яснити лекційний матеріал;
- полегшує сприйняття і запам'ятовування інформації.

Зрозуміло, що на сьогоднішній день існує чимало проблем, пов'язаних з використанням мультимедійних презентацій. На жаль, вони переважають позитивні сторони і є перешкодою на шляху впровадження таких засобів навчання в освітній процес. Регулярному використанню мультимедійних презентацій перешкоджає відсутність:

- реальної (а не формальної) зацікавленості органів влади у поширенні використання ТЗН у навчальному процесі;
- спеціальної матеріально-технічної бази та кваліфікованого техперсоналу у ВНЗ;
- відповідного стимулювання з боку керівництва викладачів, які широко використовують ТЗН у навчальному процесі;
- достатнього рівня мотивації студентів до навчання за допомогою ТЗН та необхідного рівня матеріальної забезпеченості.

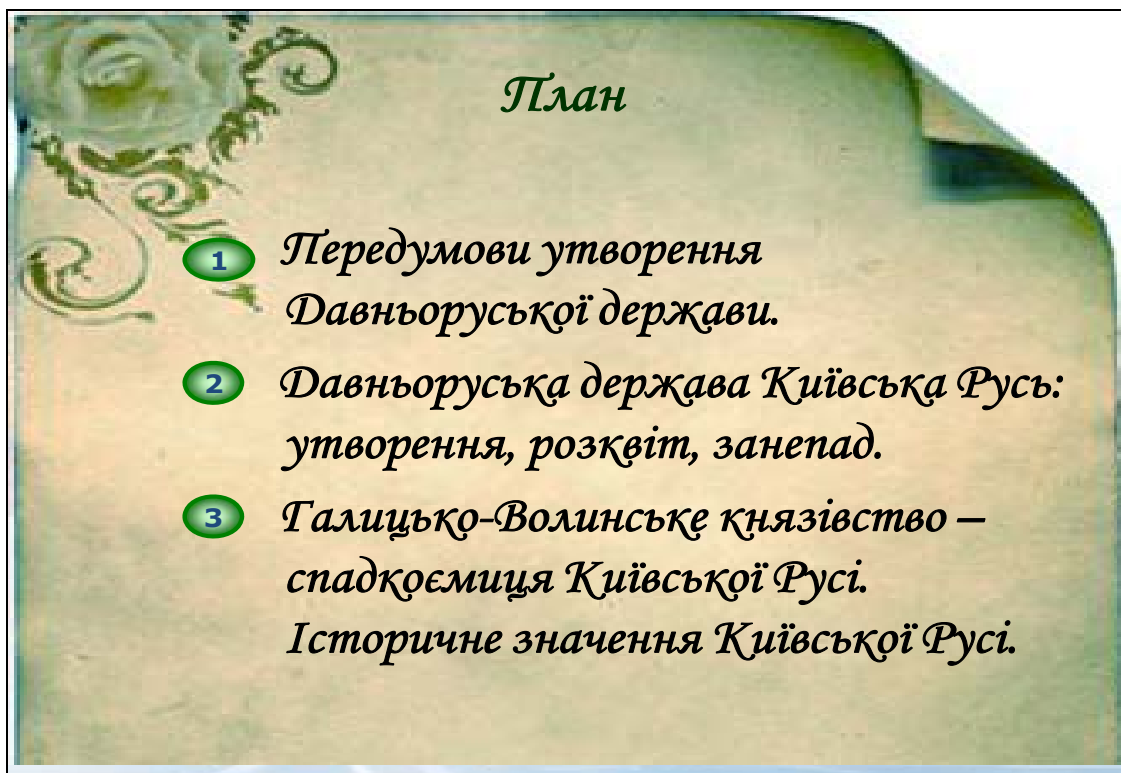
Отже, хоча на сьогоднішній день зберігається чимало перепон на шляху впровадження мультимедійного навчання в освітній процес. Втім, очевидно, що саме за такими засобами майбутнє і рано чи пізно використання ТЗН у навчальному процесі стане скоріше правилом, аніж виключенням.

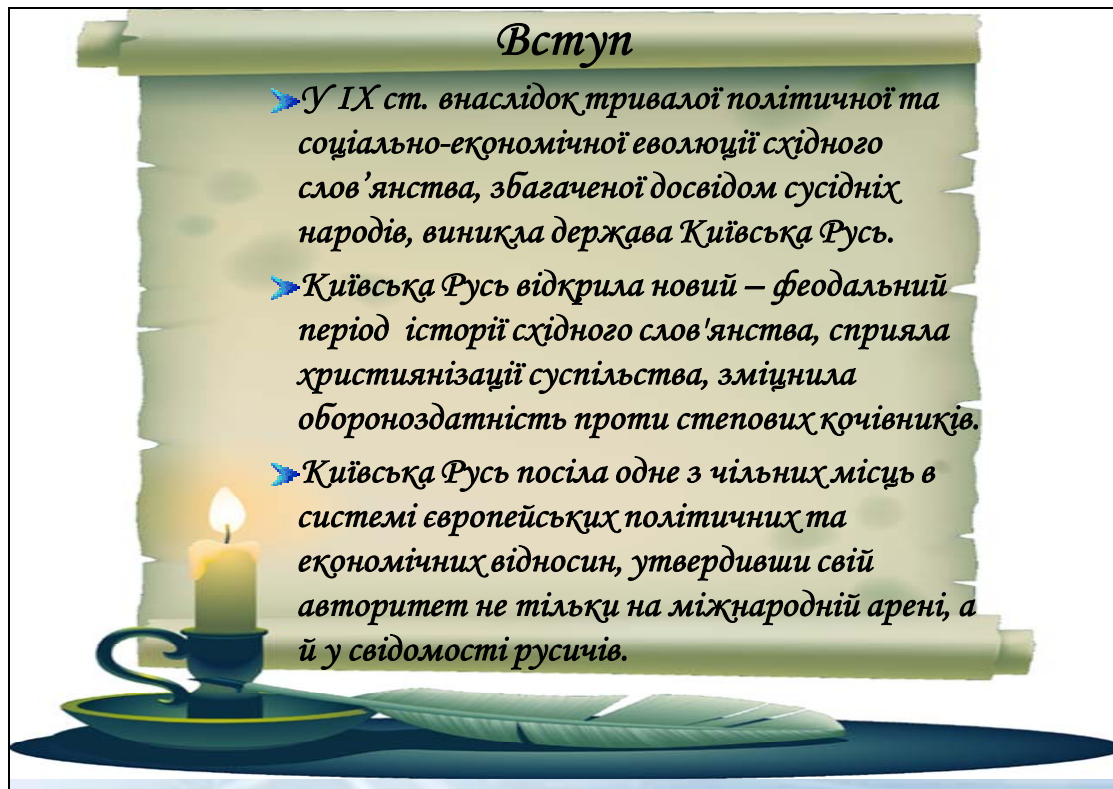

Слайд 1

Слайд 2

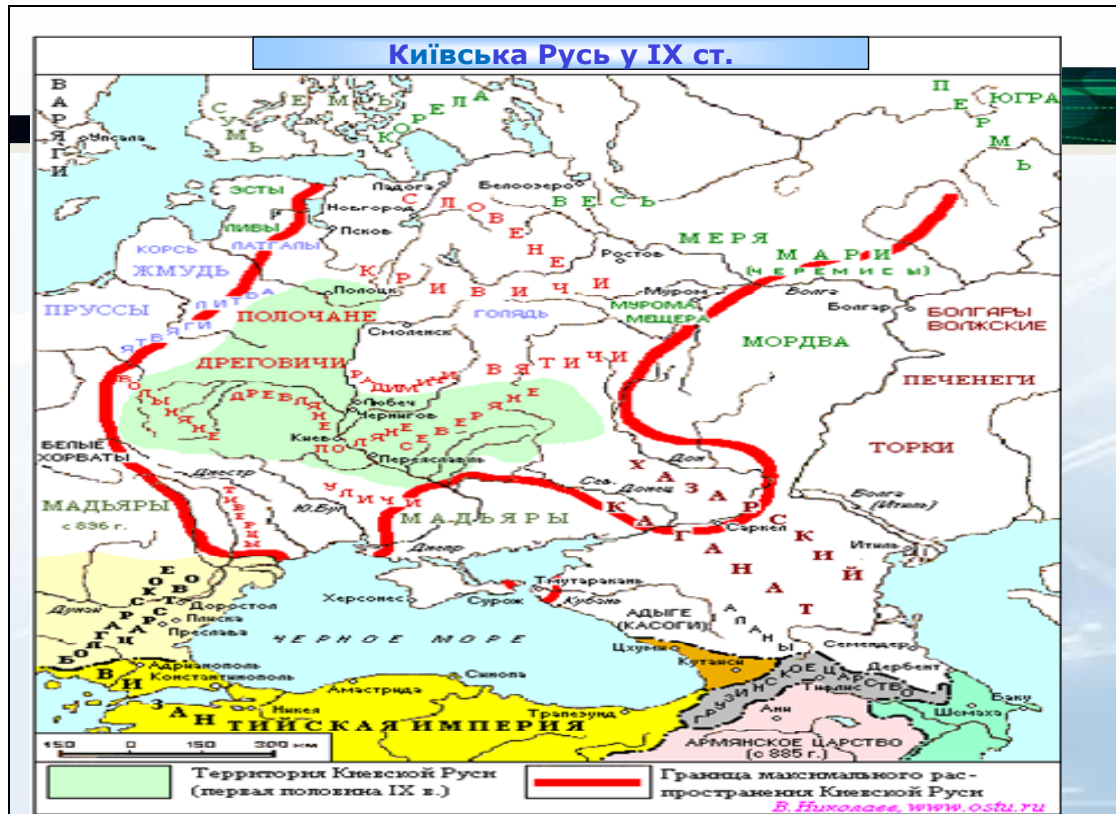

Слайд 5

Слайд 6

**Князь Олег
(882 –912)**

- Об'єднав Київську та Новгородську землі;
- Розширив територію Київської Русі, приєднав древлян, жителів півночі, радимичів;
- 911 г. здійснив успішний похід на Константинополь.

**Князь Ігор
(912–945)**

- Приєднав територію межиріччя Дністра та Дунаю;
- 915 р. провів бій з печенігами;
- 941 р. зазнав поразки від Візантії;
- 944 р. захопив Дербент, Південний Прикаспій;
- 945 р. — незначна перемога над Візантією;
- Підвищив розмір данини.

Княгиня Ольга (945 –957)

- Помстилася древлянам за смерть чоловіка;
- Провела податкову реформу (уроки, погости);
- Однією з перших на Русі прийняла християнство;
- Встановила дипломатичні відносини з Німеччиною.

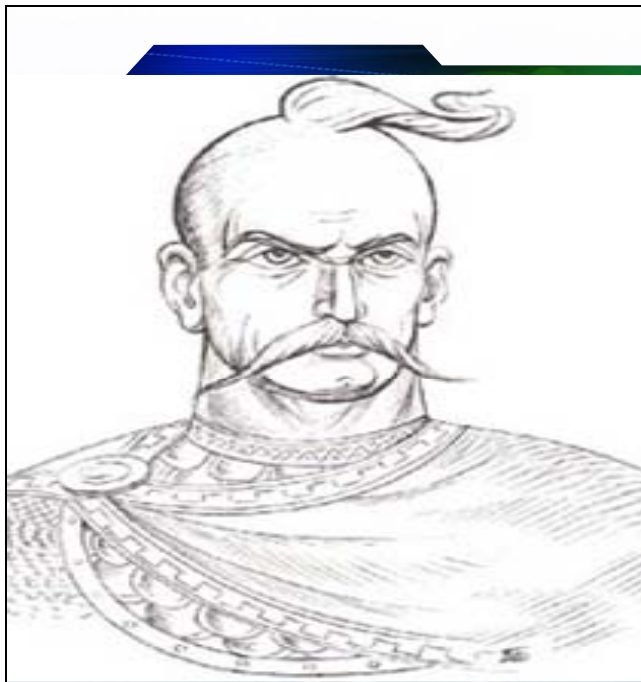
Свята княгиня Ольга.
Ескіз розпису собору
Св. Володимира в Києві.
(М. В. Нестеров, 1892)

Пам'ятник княгині
Ользі в Пскові
(З. Церетелі, 2003).

Diagram showing the relationship between the three images: an arrow points from the icon to the sketch, and another points from the sketch to the statue.

**Князь
Святослав
(957–972)**

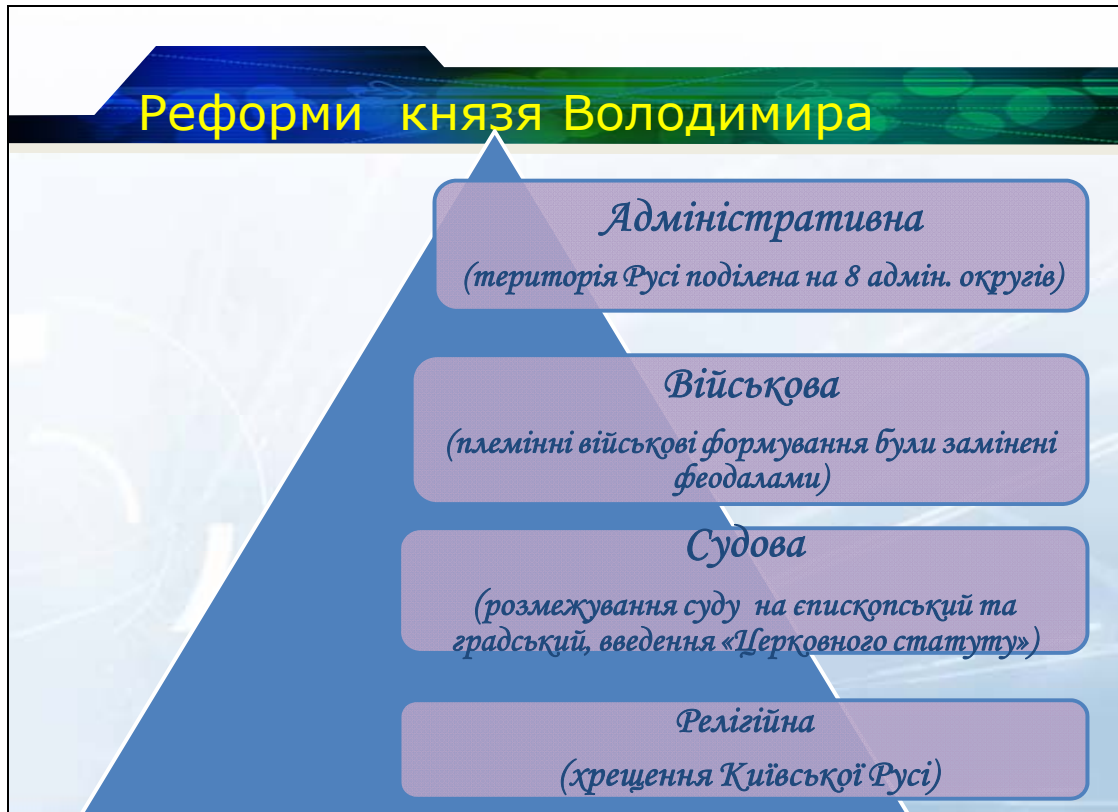
- Багато часу провів у військових походах (розбив Хазарський каганат, Волжську Булгарію);
- Ввів традицію призначати князями в інших містах своїх синів;
- 971р. зазнав поразки від Візантії під Доростолом;
- Наприкінці князювання вів антихристиянську діяльність.

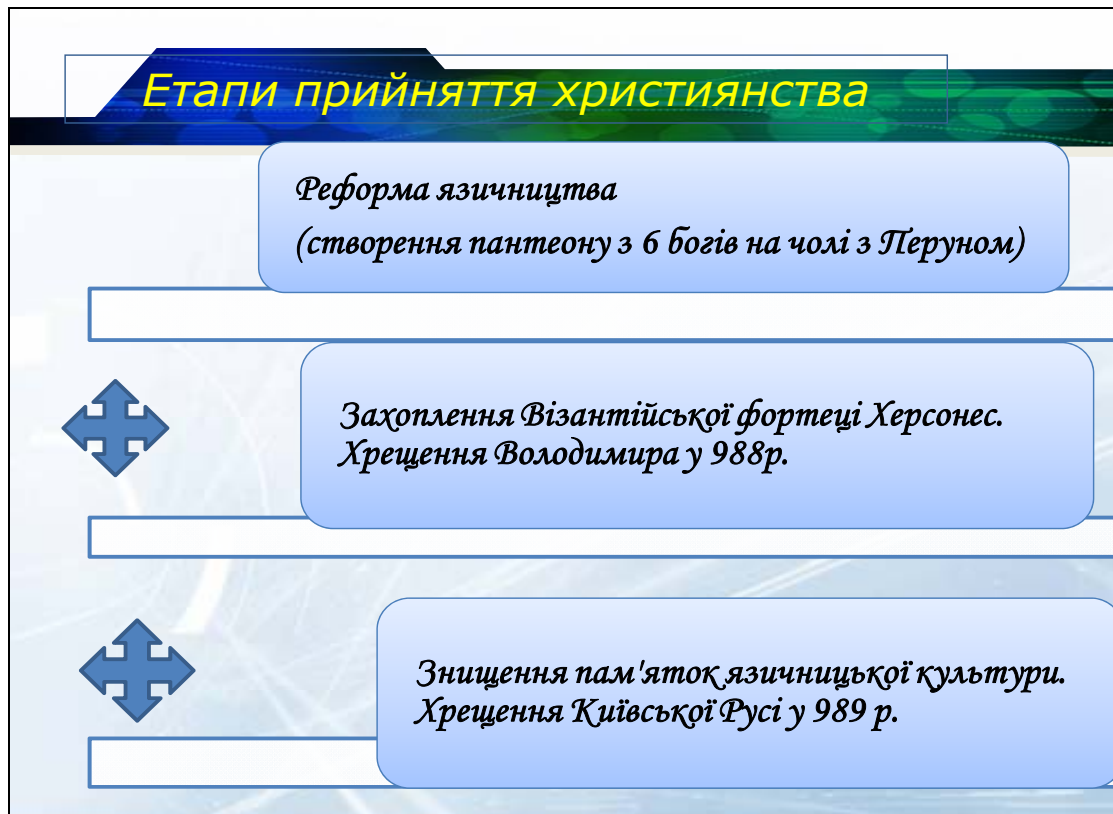

**Князь Володимир
(978–1015)**

- Вийшов переможцем у братовбивчій війні за київський престол;
- Приєднав землі вятичів, родимичів;
- Спорудив низку міст-фортець на південно-західному кордоні з печенігами;
- 988 р. прийняв християнство;
- 989 р. охрестив Київську Русь.

**Князь
Ярослав Мудрий
(1019–1054)**

- Вів збірник законів «Руська правда»;
- Розширював права церкви;
- Засновник Києво-Печерської Лаври, першої бібліотеки;
- Побудував південну оборонну лінію вздовж р.Рось;
- «Шість Європи».

**Князь Володимир
Мономах
(1113–1125)**

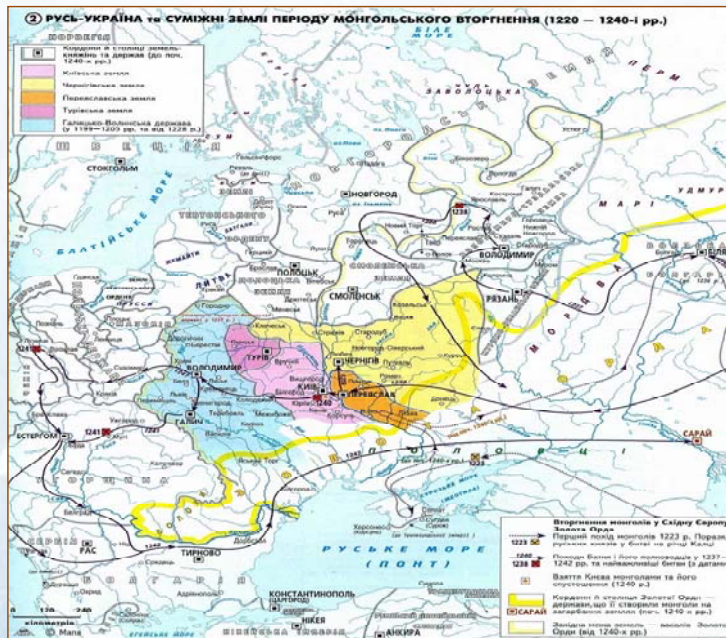
- 1113 р. придушив народне повстання у Києві та став правити там;
- Об'єднав $\frac{3}{4}$ території Київської Русі;
- Здійснив близько 85 успішних військових походів;
- Зупинив натиск половців;
- Автор «Повчання Володимира Мономаха».

3 Галицько-Волинське
князівство –
спадкоємиця Київської
Русі.

Галицько-Волинська держава – спадкоємиця Київської Русі

Особливості розвитку Галицько-Волинського князівства

- 1 **Галицько- Волинське князівство утворилося в 1199 р.**
- 2 **Територія простягалася від Карпат на заході до Київського князівства та Половецького степу на сході**
- 3 **Тут проходили важливі торгівельні шляхи з Балтійського моря в Чорне (Вісла- Зх. Буг – Дністер) та з Русі до країн Центральної та Південно- Східної Європи**
- 4 **Віддаленість від Києва забезпечувала майже завжди відносну незалежність і самостійність князівства**

*«У той же рік прийшов Батий до Києва з великою силою
многим-множеством сили своєї, і окружив город. І
обступила [Київ] сила татарська, і був город в облозі
великій. І пробував Батий коло города, а вої його
облягали город. І не було чути нічого од звуків скрипіння
теліг його, ревіння безлічі верблюдів його, і од звуків
іржання стад коней його, і сповнена була земля Руськая
ворогами»*

1240 р. Галицько-Волинський літопис.

Історичне значення Київської Русі

Об'єднала всі східнослов'янські та ряд неслов'янських етносів, забезпечивши їм швидкий економічний, політичний та культурний розвиток

Військова міць та міжнародний авторитет держави забезпечили давнім русичам партнерські відносини з іншими державами

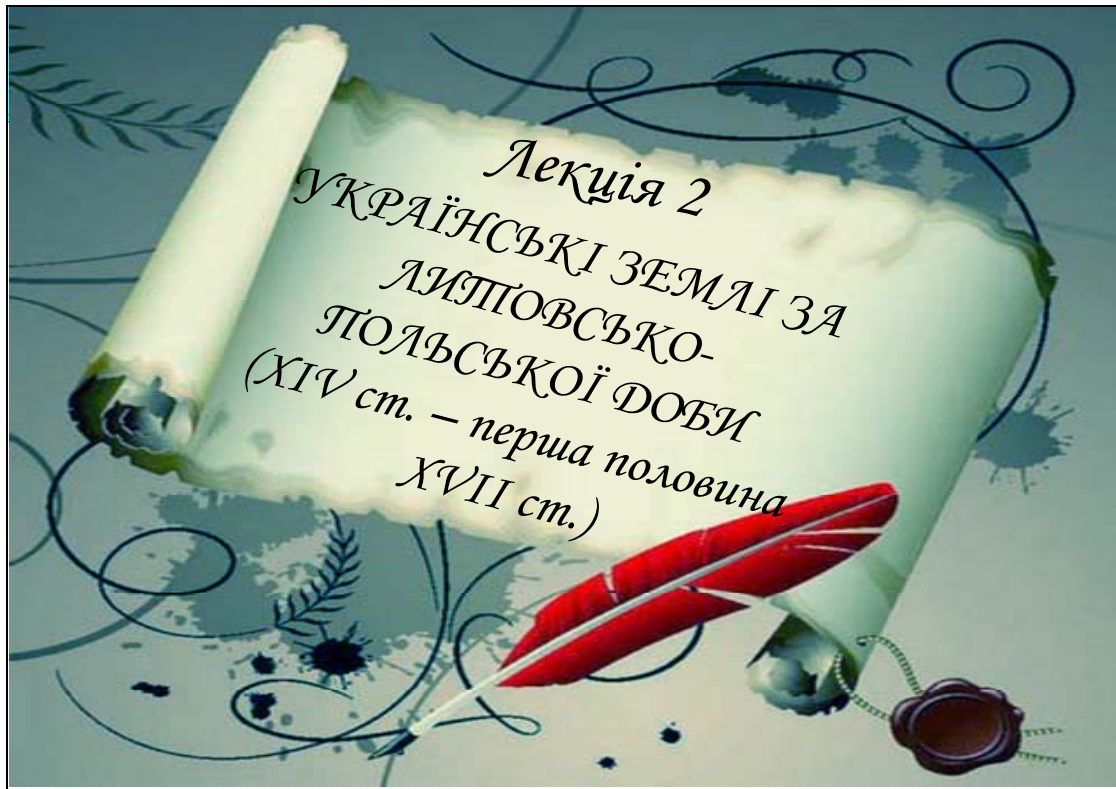
Київська Русь була важливим етапом в історії державності України

Захищала країни Західної та Центральної Європи від набігів степових кочівників

Виступала в ролі форпоста християнського світу на Сході

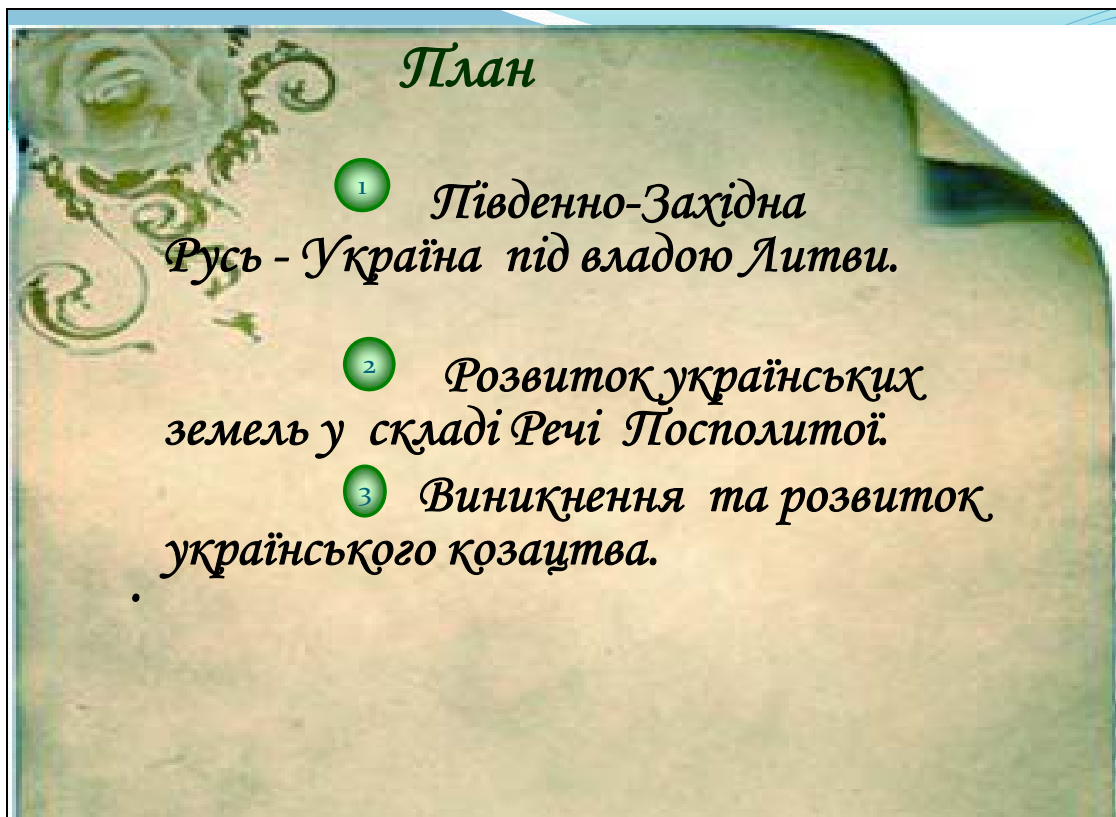

Слайд 1

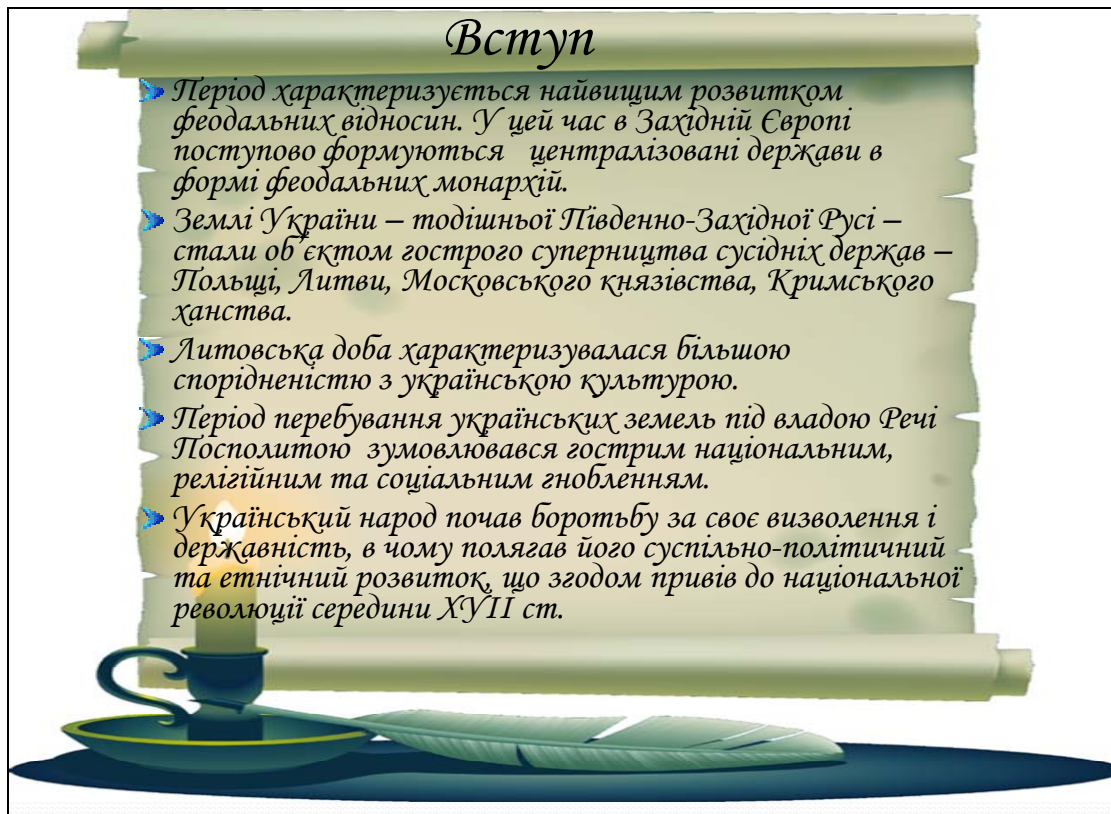
Лекція 2
УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ ЗА
ЛИТОВСЬКО-
ПОЛЬСЬКОЇ ДОБИ
(XIV ст. – перша половина
XVII ст.)

Слайд 2

План

- 1 Південно-Західна
Русь - Україна під владою Литви.*
- 2 Розвиток українських
земель у складі Речі Посполитої.*
- 3 Виникнення та розвиток
українського козацтва.*

Литовсько-Польська доба в історії України

Причини швидкого захоплення українських земель іноземними державами в XIV–XVI ст. :

- панування та свавілля Золотої Орди значно ослабило державу, зумовило незворотні процеси упадку економіки, морального знецинення населення Русі;
- зростання та зміцнення Великого князівства Литовського, його політика на приєднаних українських та білоруських землях призводило до того, що багато князівств добровільно входили до складу Литви, намагаючись убезпечити свої землі від натиску Тевтонського ордену й монголо-татар.

Загарбання українських земель іноземними державами в XIV – XVI столітті.

Велике князівство Литовське	Польща	Молдавське князівство	Угорщина
більшість українських земель, від сучасної Волині до Белгородської обл. та південноукраїнські степи до Чорного моря в районі Одеси становили території Литовської держави	Казимир III в 1349р. захопив Галичину. У 1351-1352 рр. між ВКЛ та Польщею спалахнула війна за Галицько-Волинські землі, в результаті якої Галичина відійшла до Польщі, Волинь – Литви	У середині XIV ст. Буковину завоювала Угорщина, але в 1359 р. зі складу Угорщини виділилось Молдавське князівство, Буковина відійшла до нього (під назвою Шипинська земля)	В другій половині XIII ст. Угорщина захопила Закарпаття.

Міндовг (1203 - 1263)

Великий князь
Литовський
(1230 - 1263)

Засновник Литовської
держави. Воював з
Галицько-Волинським
князівством, захопив
«Чорну Русь» (сучасну
Гродненську область
Білорусії)

Гедимін (1275-1341)

Великий князь Литовський (1316- 1341), титулував себе
також "Король литовців й Русі". Засновник династії
Гедиміновичів.

Вхід Гедиміна в Київ.

**Зображення Гедиміна
на грошовій купюрі
Литви**

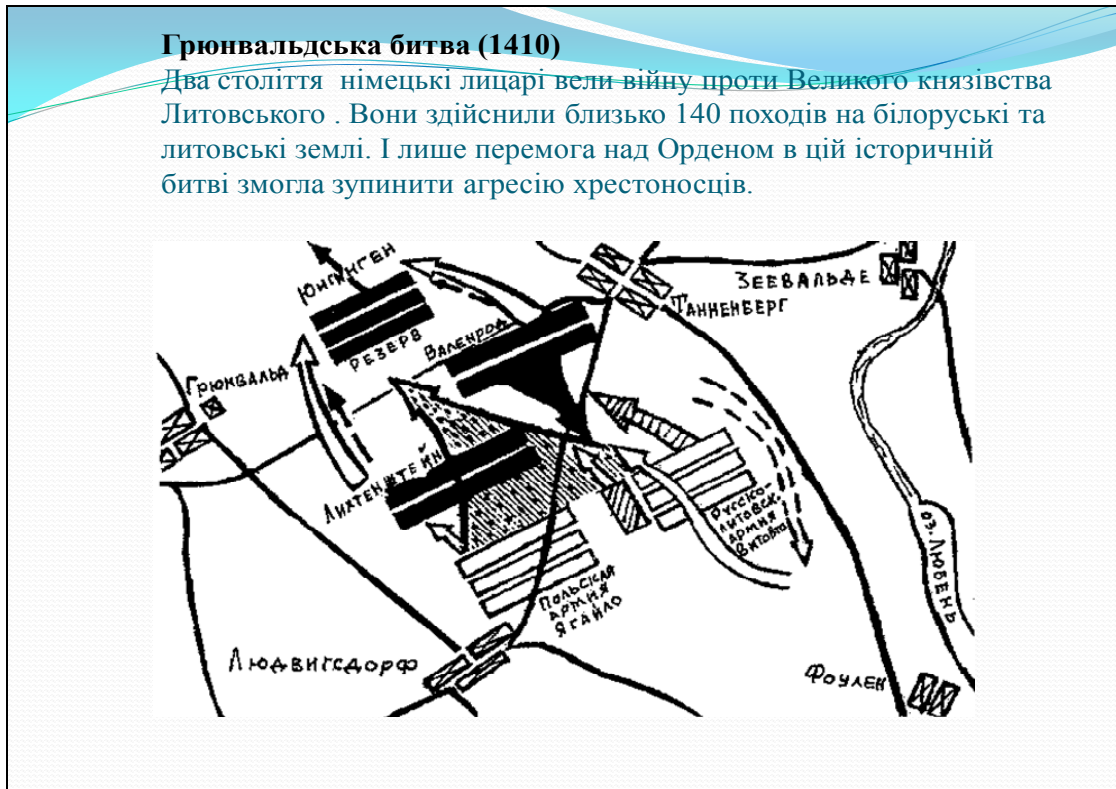
Великий Литовський князь Ольгерд
(1345-1377) захопив найбільше
українських земель. У 1363 р. взяв Київ.

Литовська доба української історії (1340-1569 рр.)

Найбільшою соціальною групою за кількісним станом (майже 80 % населення) України, і водночас найнижчим станом у суспільній ієрархії населення було українське селянство. Воно було неоднорідним, з XIV до середини XVI ст. в його середовищі були досить помітними різноманітні за своїм майновим та соціальним статусом прошарки (вільні, невільні, селяни–невільники)

Сигізмунд II Август.
За активною участю Сигізмунда II Августа відбулася Люблінська унія 1569 р., на основі якої Польща і Литва стали об'єднаною державою Річчю Посполитою, а більшість руських земель Підляшшя, Волинь, Поділля, Брацлавщина, Київщина – відійшли від Литви до Польщі. Під час його правління відбулась низка війн та прикордонних конфліктів, зокрема Лівонська війна (1558-1583).

За Сигізмунда II Августа 1572 р. було вперше взято на державну службу 300 козаків, які і склали перший список реєстровців.

Польсько-литовські унії XIV-XV ст.

Кревська унія 1385 р.

Передумови

- прагнення Литви і Польщі об'єднати свої зусилля в боротьбі з Тевтонським орденом;
- загроза з боку Московського князівства;
- міжфеодальні чвари як у Польщі, так і в Литві;

Зміст

- угода про династичний шлюб між ВКЛ і Польщею – одруження Ягайла і Ядвіги;
- Великий князь Литовський ставав королем польським;
- зобов'язання Ягайла запровадити католицизм на литовських та українських землях;
- об'єднання земель, казни, збройних сил;

Наслідки

- була здійснена спроба інкорпорації литовських, білоруських, українських земель до складу Польщі;
- злука Литви та Польщі викликала незадоволення як литовців так і українців. У 1392 р. Вітовт став Великим князем Литовським, а в 1398 р. його проголосили королем Литовським і Руським

Люблінська унія 1569 р.		
Причини	Бачення унії державами-учасницями	Наслідки
<ul style="list-style-type: none"> • Поступовий занепад ВКЛ • Виснаження матеріальних ресурсів Литви у Лівонській війні • Сподівання населення Волині і Підляшшя на припинення прикордонних конфліктів • Експансія Московського князівства на українські землі, постійні напади Кримського ханства • Прагнення польської шляхти до укладення реальної унії	<ul style="list-style-type: none"> • Литва дивилась на об'єднання Литви і Польщі на федеративних засадах • Польща розглядала унію як інкорпорацію Великого князівства Литовського до складу польщі	<ul style="list-style-type: none"> • Литва і Польща об'єдналися в одну державу Річ Посполиту • Печатка, герб, фінанси, адміністрація, військо залишилися окремими • Введення католицизму як державної релігії • Автономний статус Литви у складі Польщі • Урівняння в правах литовської і польської шляхти • Монарх, який обирається на спільних виборах і одночасно є польським королем і литовським князем • Сейм, сенат, зовнішня політика, грошова система спільні. • Поляки та литовці мали спільне право на володіння землями в обох державах

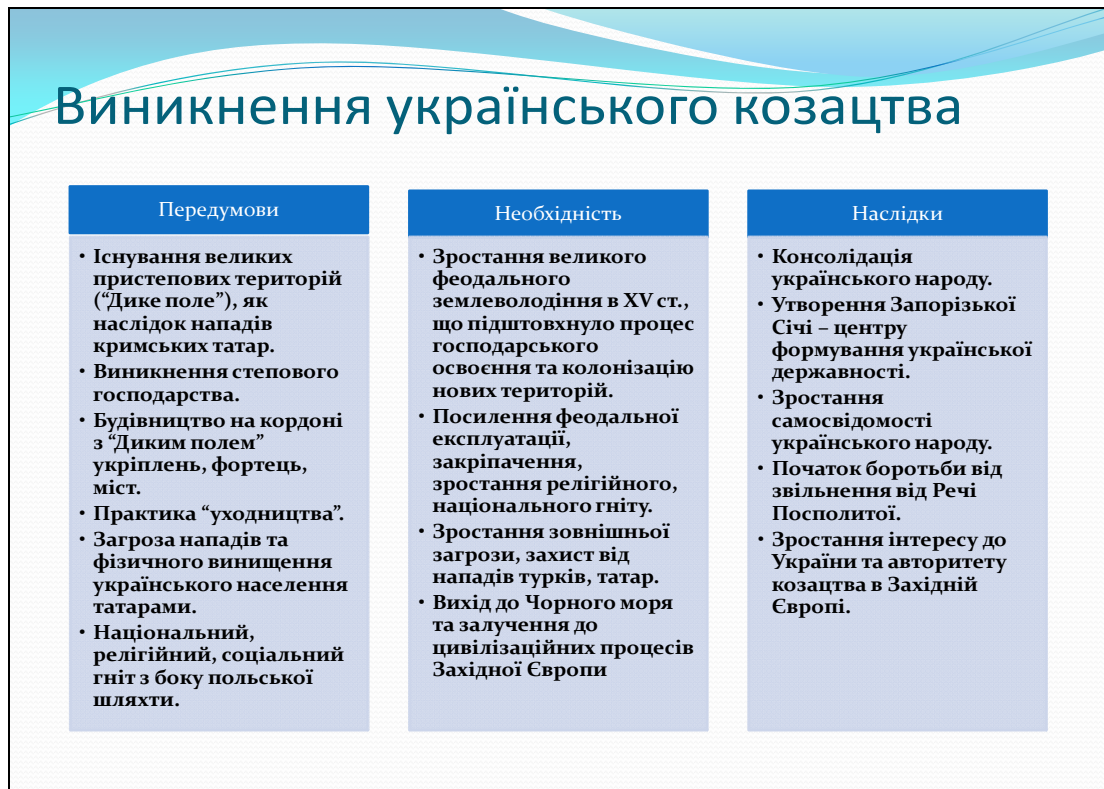
*Площа та населення українських воєводств у складі Речі
Посполитої у XVI ст.*

Воєводство	Площа, тис. км ²	Чисельність населення, тис. осіб
Галицьке	45	446
Волинське	42	294
Подільське	19	98
Брацлавське	35	311
Київське	117	234
Белзьке (тільки два регіони):		
Холмщина	19	133
Підляшшя	10	233

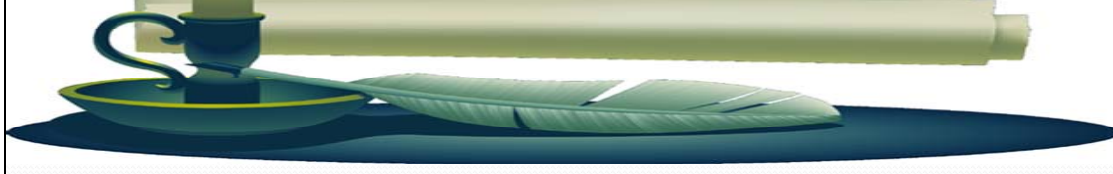
Могила Петро (1596–1647)

Політичний, культурний та релігійний діяч України.
1631 р. – митрополит Київський і Галицький.
Добився виконання легалізації української
православної церкви в Речі Посполитій. Автор
ряду богословських творів, численних полемічних
праць і проповідей. У 1631 році відкрив Лаврську
школу, яка 1632 року була об'єднана з Київською
братською школою і з 1633 року відома як Києво-
Могилянська колегія.
У 1996 р. канонізований Українською
православною церквою

Висновки

- Українські землі потрапили під владу Польщі, Литви, Угорщини, Молдавії, панівні верстви яких ліквідували залишки автономної української державності.
- Виникнувши як колонізаційне явище, яке виражало прагнення суспільних низів звільнитися від феодалної експлуатації, в боротьбі з турками та татарами, козацтво створило військово-політичну організацію – Запорозьку Січ, що поступово перебирала на себе деякі функції української держави.
- Розвиток соціально-економічних відносин феодално-кріпосницької системи, посилення соціального та національно-релігійного гноблення після Люблінської унії 1569 р. викликали зростаючий опір українського населення.

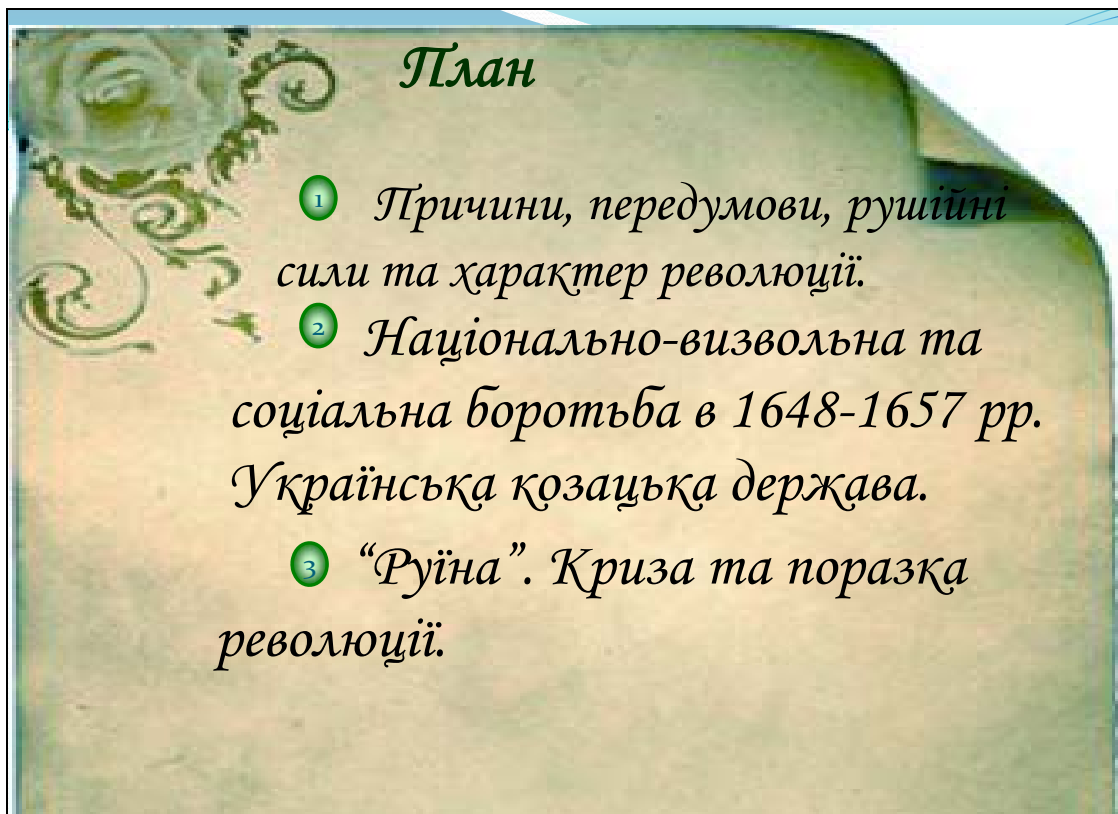

Слайд 1

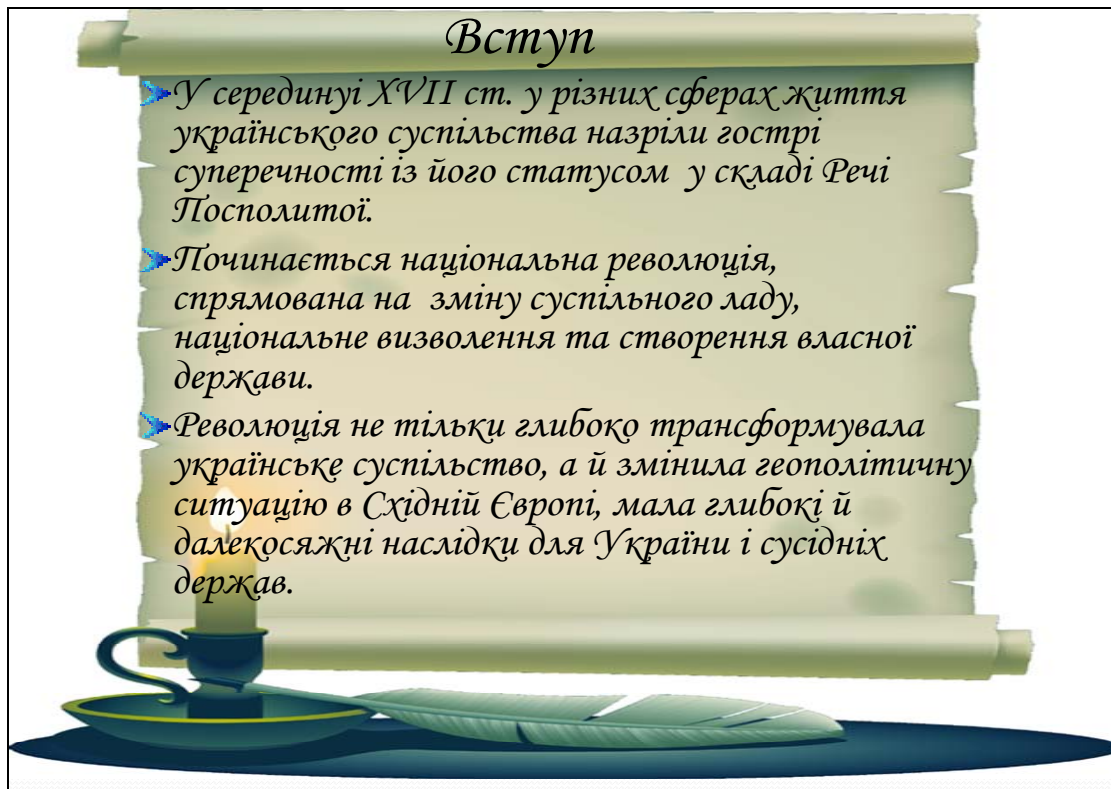
*Лекція 3
Українська
національна
революція
середини XVIIIст.*

Слайд 2

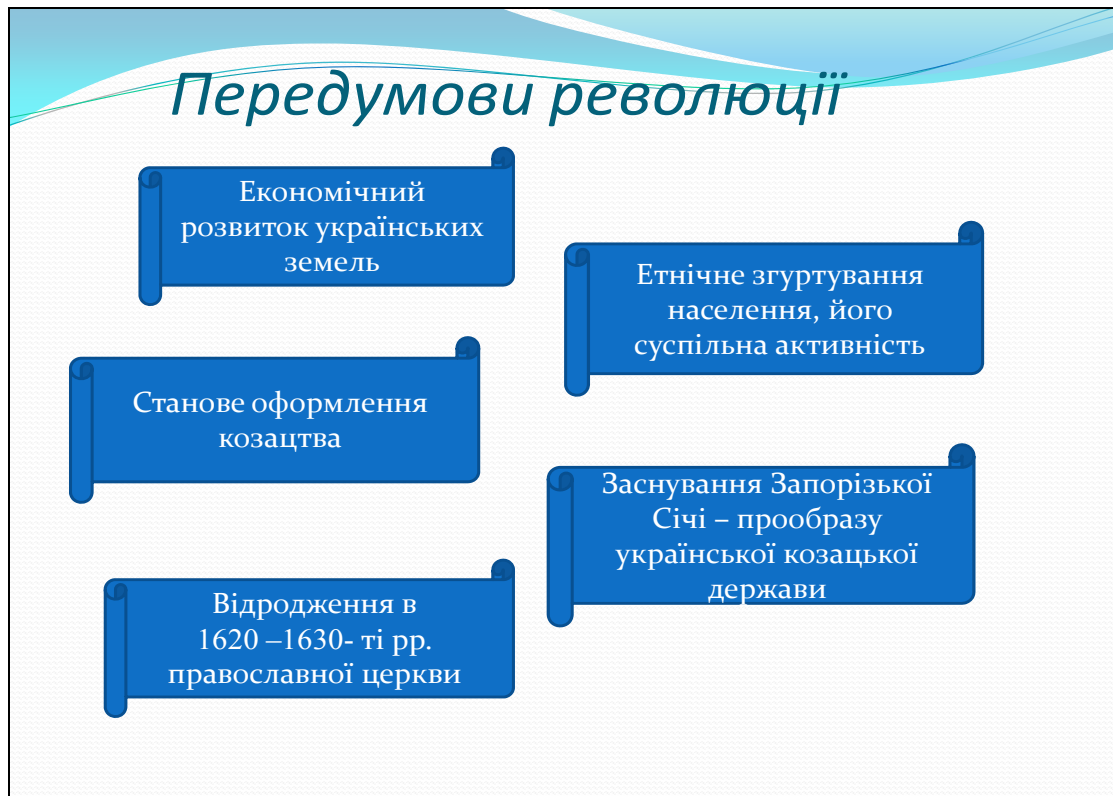

План

- 1 Причини, передумови, рушійні сили та характер революції.*
- 2 Національно-визвольна та соціальна боротьба в 1648-1657 рр. Українська козацька держава.*
- 3 "Руїна". Криза та поразка революції.*

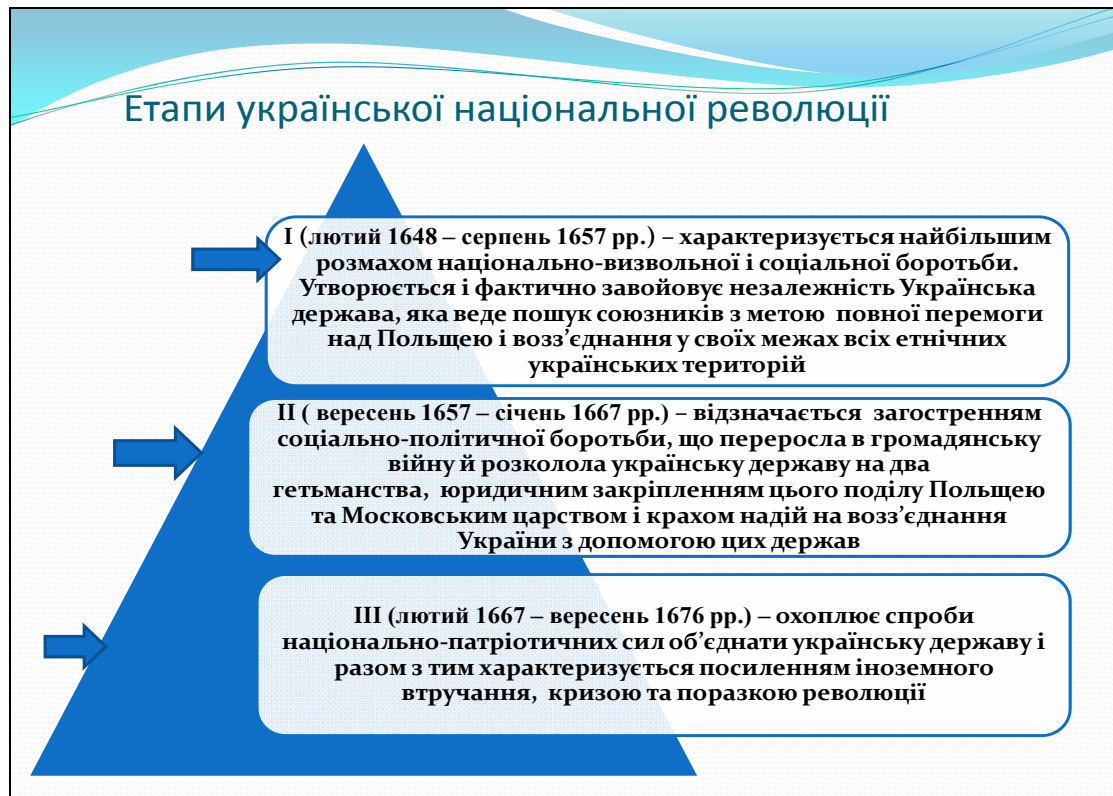

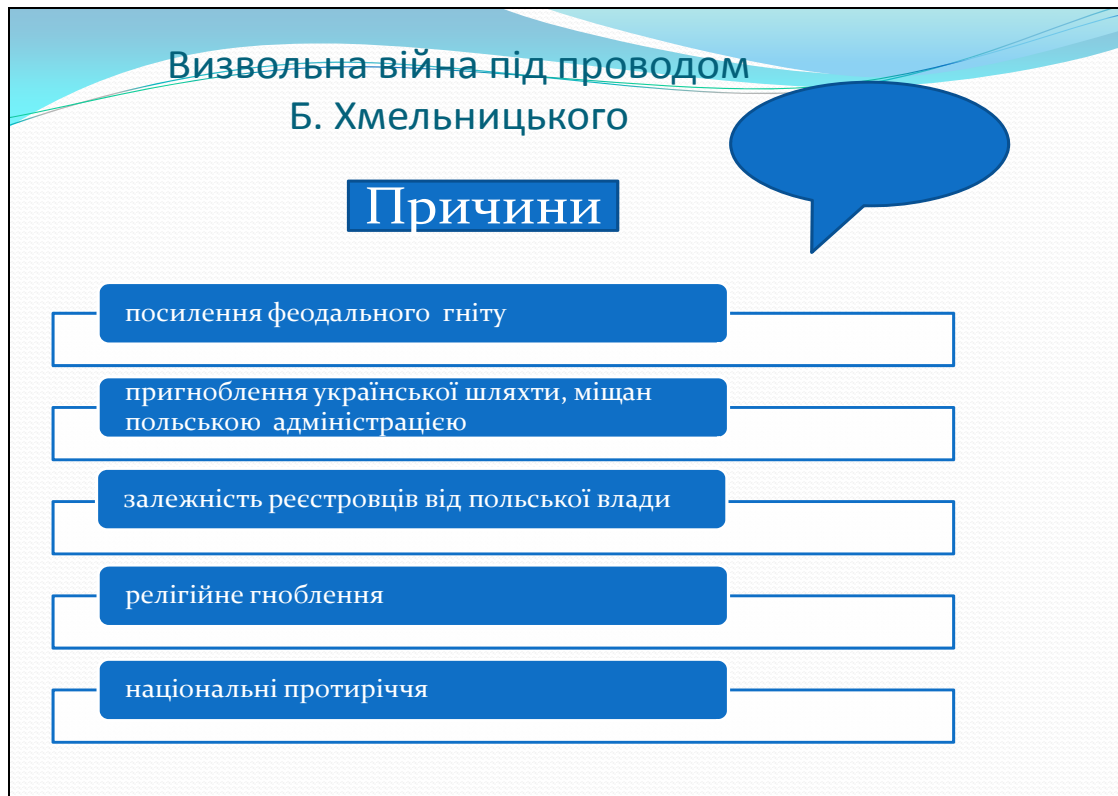

Богдан Михайлович Хмельницький (1595–1657)

Визначний український політичний і державний діяч, полководець, гетьман України. Очолив національно-визвольну війну українського народу проти польської влади. Організатор і перший гетьман Української козацької держави.

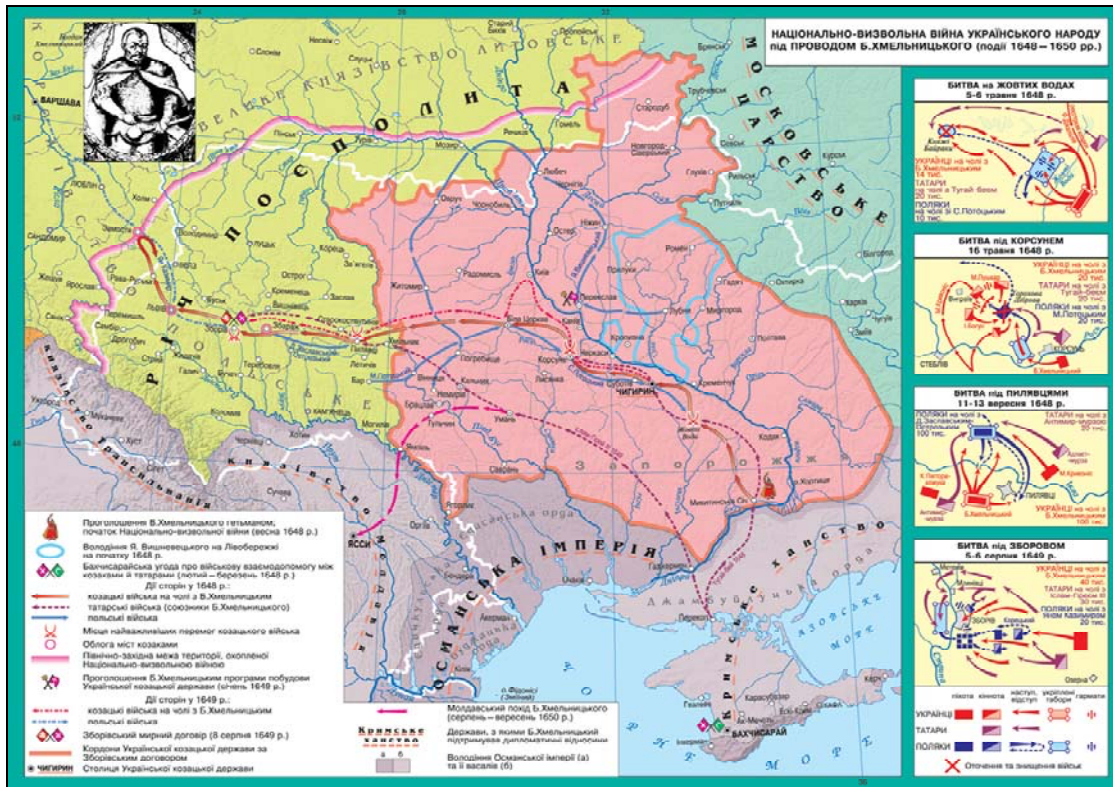
2 *Національно-
визвольна та
соціальна боротьба в
1648-1657 рр.
Українська козацька
державна*

Основні події національно-визвольної війни
1648 – 1657 рр.

Початковий етап війни 1648–1649 рр.

- ◆ Повстання на Запорізькій Січі під проводом Б.Хмельницького.
- ◆ 5 та 16 травня 1648 р. – перемога повстанців під Жовтими Водами та Корсунем.
- ◆ 13 вересня 1648 р. – перемога над польсько-шляхетськими військами під Пилявцями.
- ◆ 23 грудня 1648 р. – урочистий вступ визволителя Б.Хмельницького до Києва.
- ◆ Серпень 1649 р. – зрада союзника Хмельницького кримського хана під Зборовом. 8 серпня 1649 р. – Зборівський договір.

Бойова ударна зброя – сокири і кістень.

XVI-XVII ст. (Битва під Берестечком).

Метал, дерево; лиття, кування.

З фондів Центрального музею
Збройних Сил України.

Схема битви під Корсунем. 1648 р.
Художник А. Серебряков

Схема битви під Корсунем. 1648 р. Художник А.Серебряков (за І.Стороженком). 2009 р.

Битва під Корсунем.
Травень 1648 р.
Художник А. Серебряков, 2008 р.

Штурм польського табору під Збором. Світлина. 1649 р. Художник А.Серебряков. Акрил. Розмір 61х43 см. 2009 р.

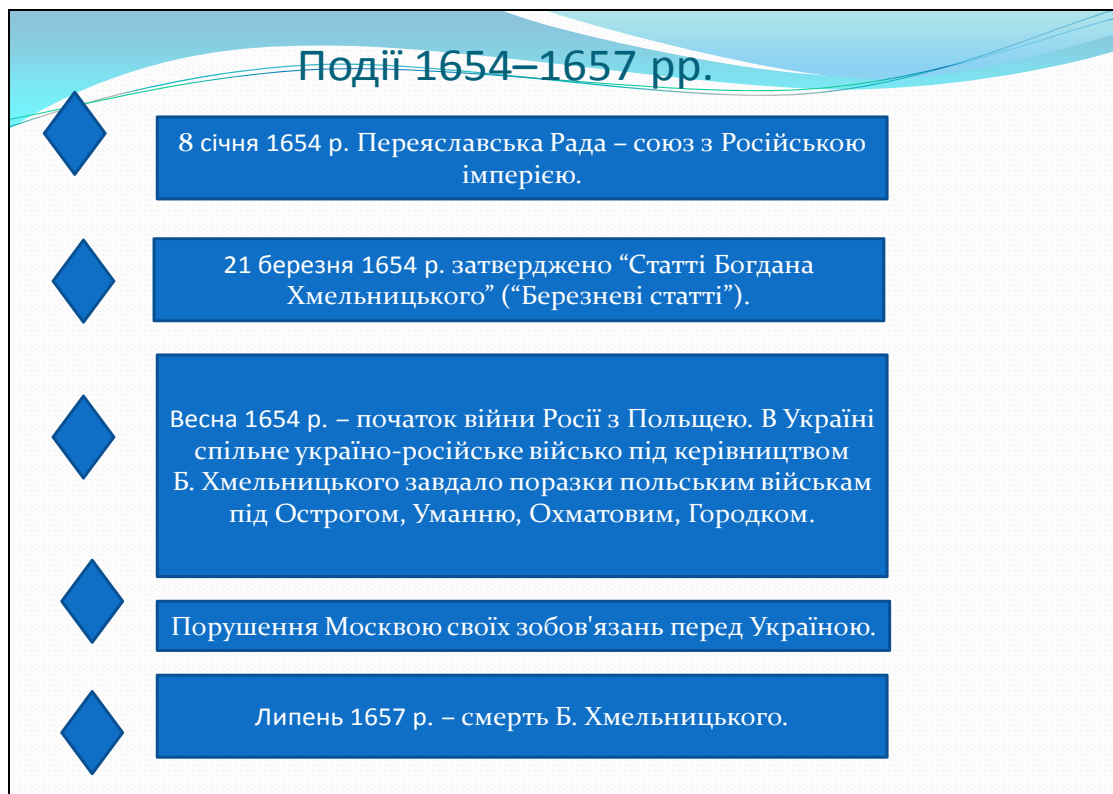
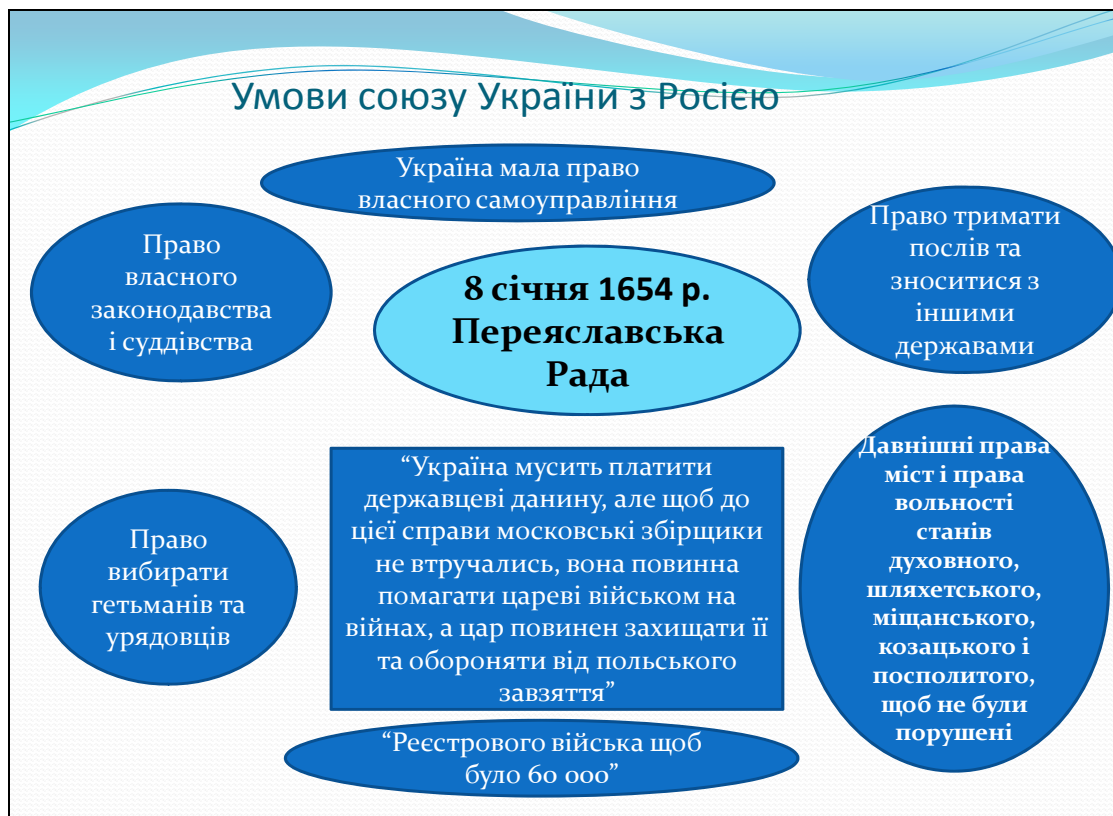
Події 1650–1653 рр.

- ◆ Невдоволені Зборівським трактатом сторони готуються до нової війни.
- ◆ Б. Хмельницький зміцнює дипломатичні відносини з Кримським ханством, Туреччиною, Угорщиною, Росією.
- ◆ Червень 1651 р. – поразка армії Хмельницького під Берестечком.
- ◆ Вересень 1651 р. – підписання Білоцерківського мирного договору, що обмежував владу гетьмана, козацтва, територію Гетьманщини.
- ◆ Травень 1652 р. – розгром польської армії під Батогом на Брацлавщині.

Битва під Батогом. 1652 р.

Здобутки першого етапу української національної революції

- Ліквідація національного та релігійного гноблення на значній частині території України.
- Перемога у Селянській війні (1648–1652 р.), утвердження нової моделі соціально-економічних відносин, основаної на козацькій і селянській земельній власності.
- Формування нових соціальних відносин. Козацтво – панівна сила у суспільстві.
• Головним здобутком національної революції стало утворення Української держави – Війська Запорізького.

3 *“Руїна”. Криза та поразка революції*

Ознаки «Руїни»

- ☐ Протиборство старшинських угруповань, що мали різну зовнішню - політичну орієнтацію
- ☐ Слабкість державної ідеї, відсутність чіткої програми здобуття незалежності України
- ☐ Внутрішня слабкість молодій державі, загострення суспільних протиріч, конфлікт між старшинсько-шляхетською елітою і народними масами
- ☐ Відсутність авторитетного лідера
- ☐ Воєнний устрій Української держави

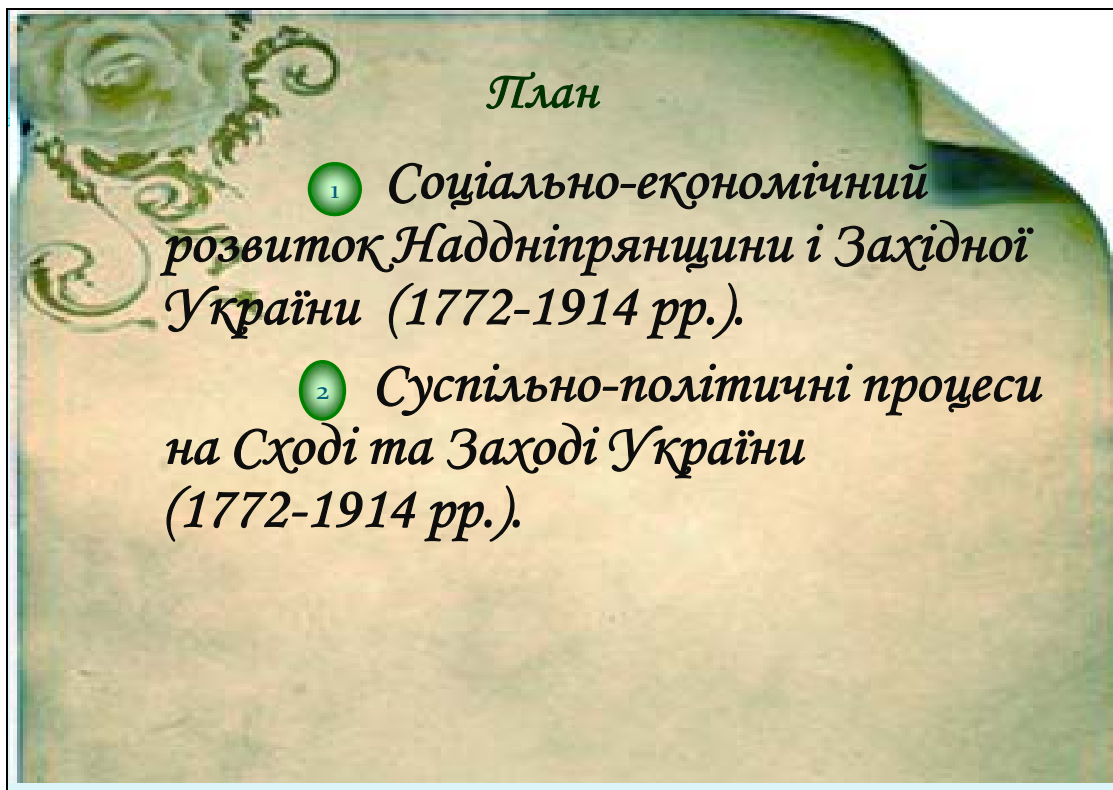

Висновки

- В умовах панування національного, соціального та релігійного гніту український народ розпочинає опір і слава першості в ньому належить саме козацтву.
- Початок і розвиток української революції нерозривно пов'язані з діяльністю її лідера – Б. Хмельницького.
- Головним здобутком національної революції стало утворення української держави – Війська Запорізького.
- Після смерті Б. Хмельницького в Україні розпочалася "Руїна" – період міжусобної боротьби старшинських угруповувань за владу, громадянської війни, гострої кризи і руйнації української держави, що тривав до 80-х років і закінчився окупацією її території сусідніми державами, занепадом економіки, величезними матеріальними і людськими втратами.

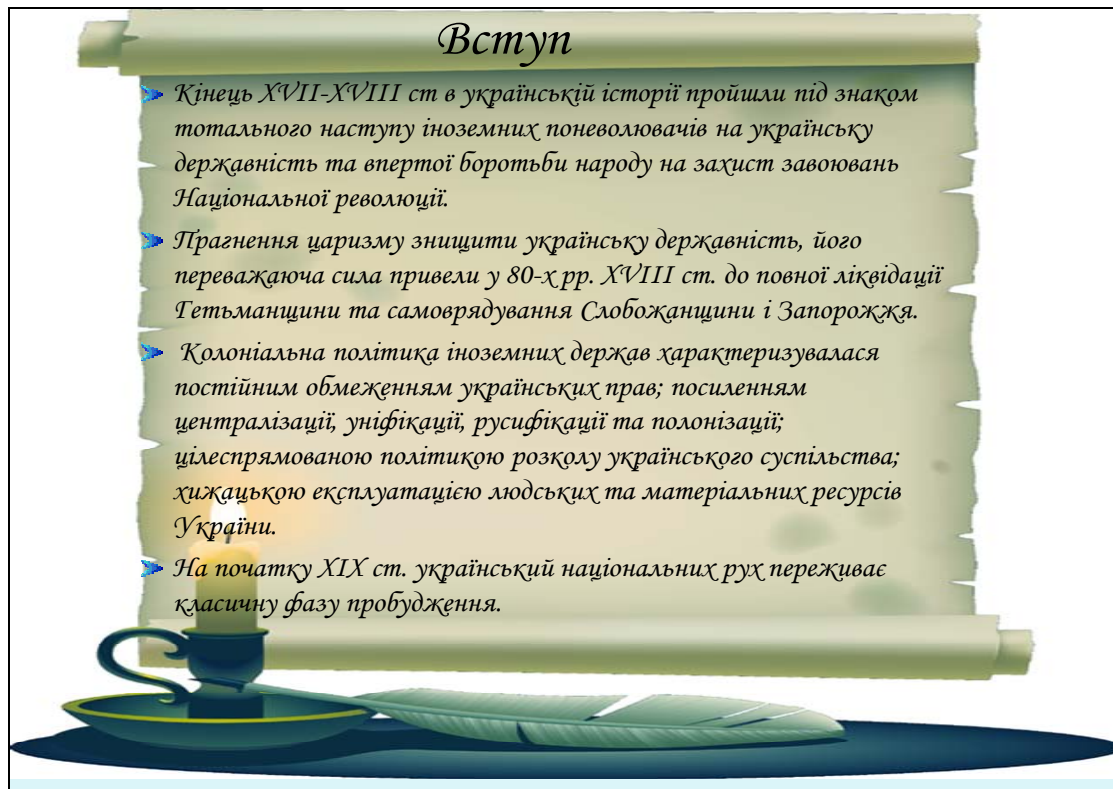

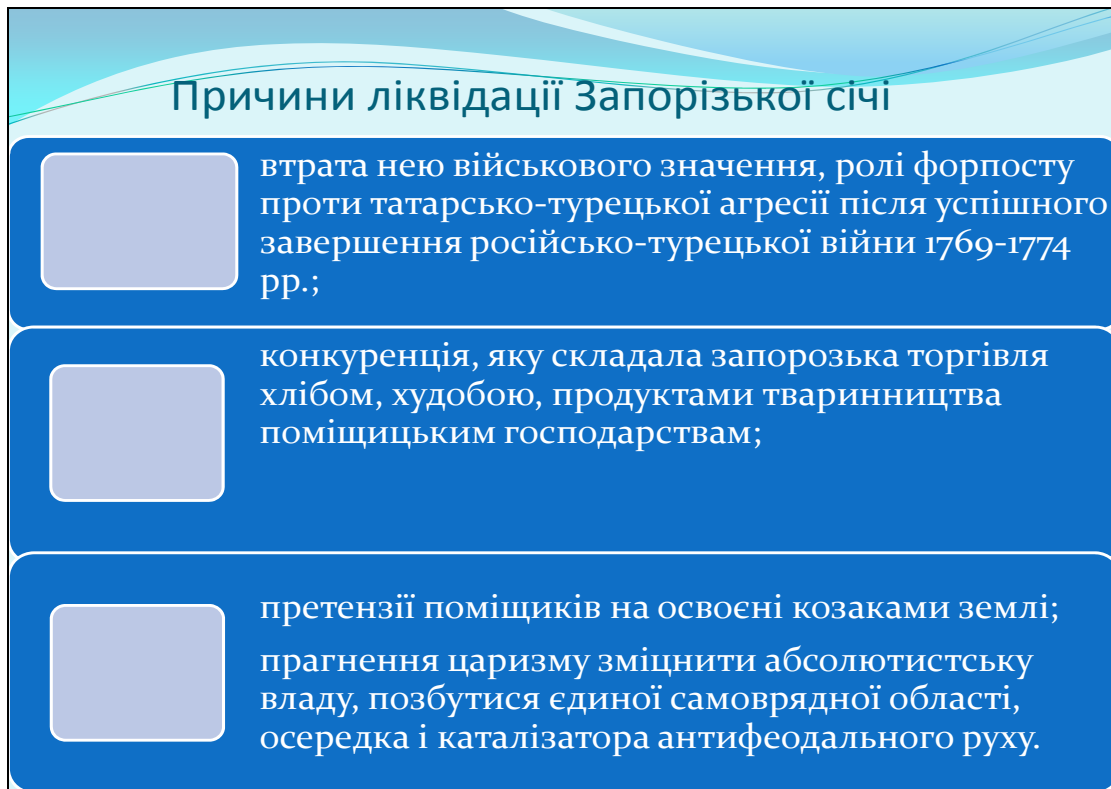
Лекція 4
Україна під владою
Російської та Австро-
Угорської імперій
(наприкінці XVIII- початку
XX ст.)

План

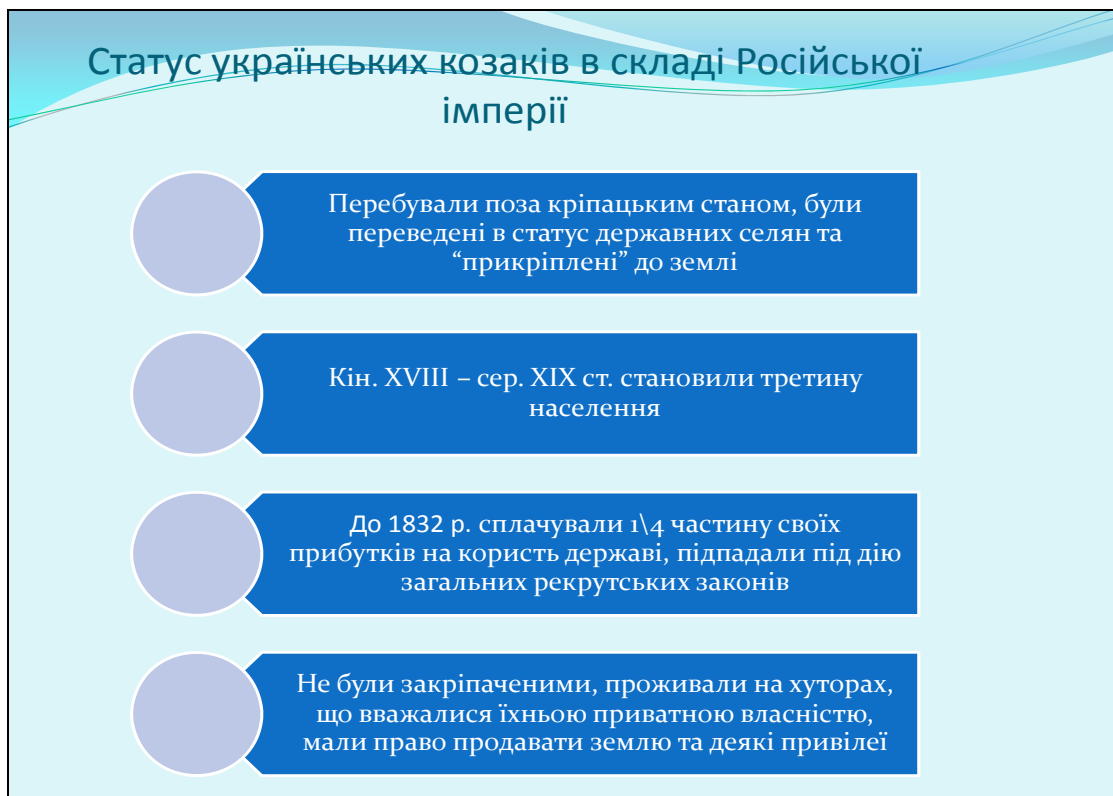
- 1 Соціально-економічний
розвиток Наддніпрянщини і Західної
України (1772-1914 рр.).*
- 2 Суспільно-політичні процеси
на Сході та Заході України
(1772-1914 рр.).*

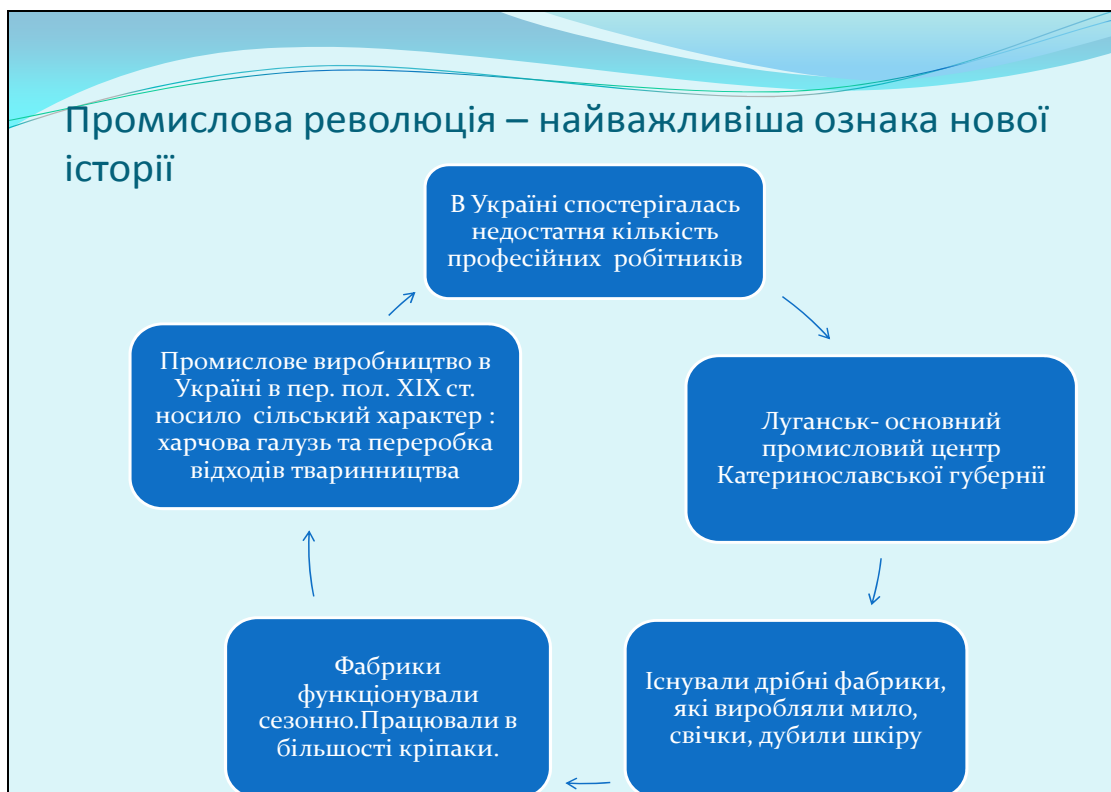
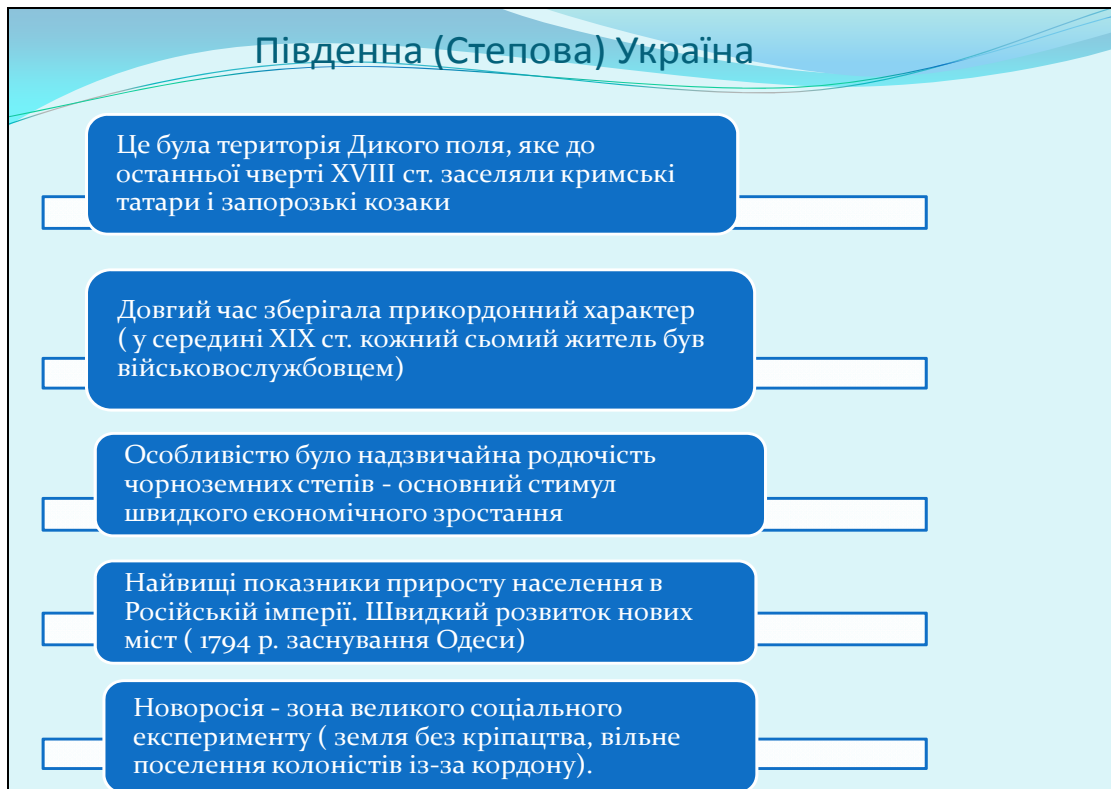

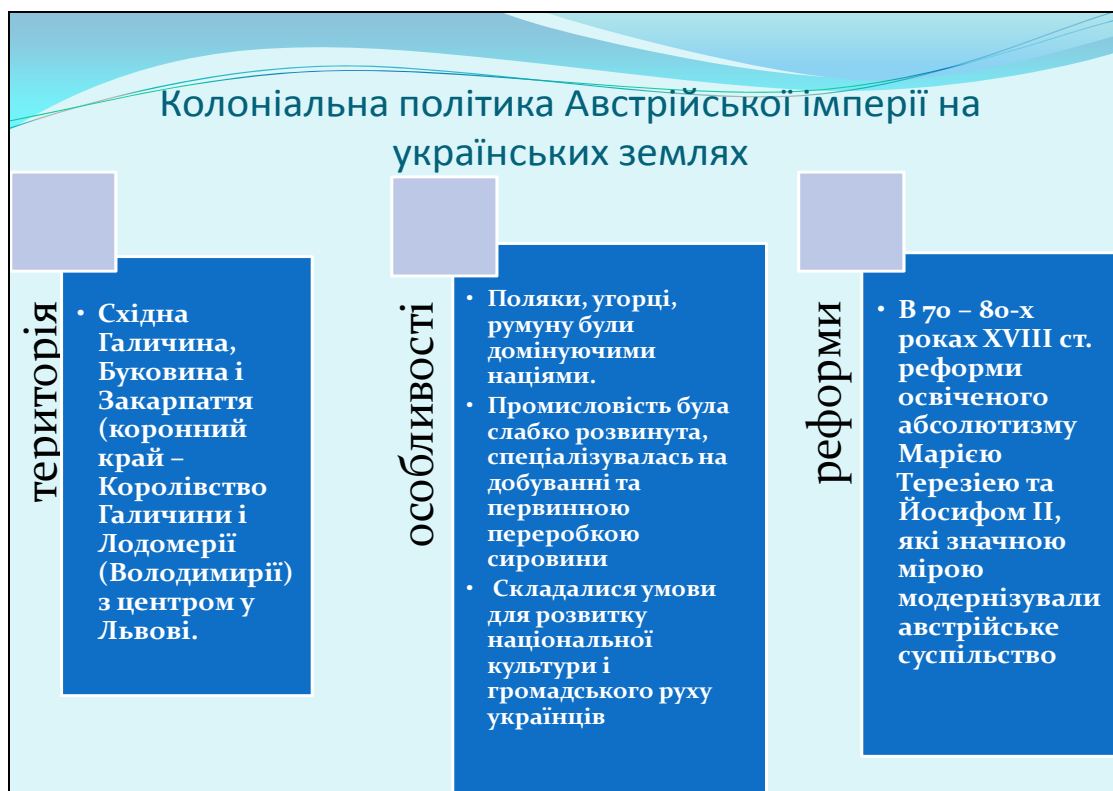
Слобідська Україна (з 1824 по 1835 рр. – Слобідсько-Українська, а з 1835 р. – Харківська губернія)

Населення	Територія	Особливості розвитку
<ul style="list-style-type: none"> В кінці XVII поч. XVIII ст. 120 тис. чол. (100 тис. українців) 	<ul style="list-style-type: none"> Част. Сумської, півд. част. Донецької і Луганської, част. Белгородської, Курської, Воронежської областей Територія поділялась на 5 полків (1765р. Скасовано полкову систему) 	<ul style="list-style-type: none"> На чолі полків стояли полковник і старшини. В містах назначались царські воєводи Активно розвиваються старшинське та монастирське землеволодіння Експлуатація селянства Обмеження прав козаків

Правобережна Україна

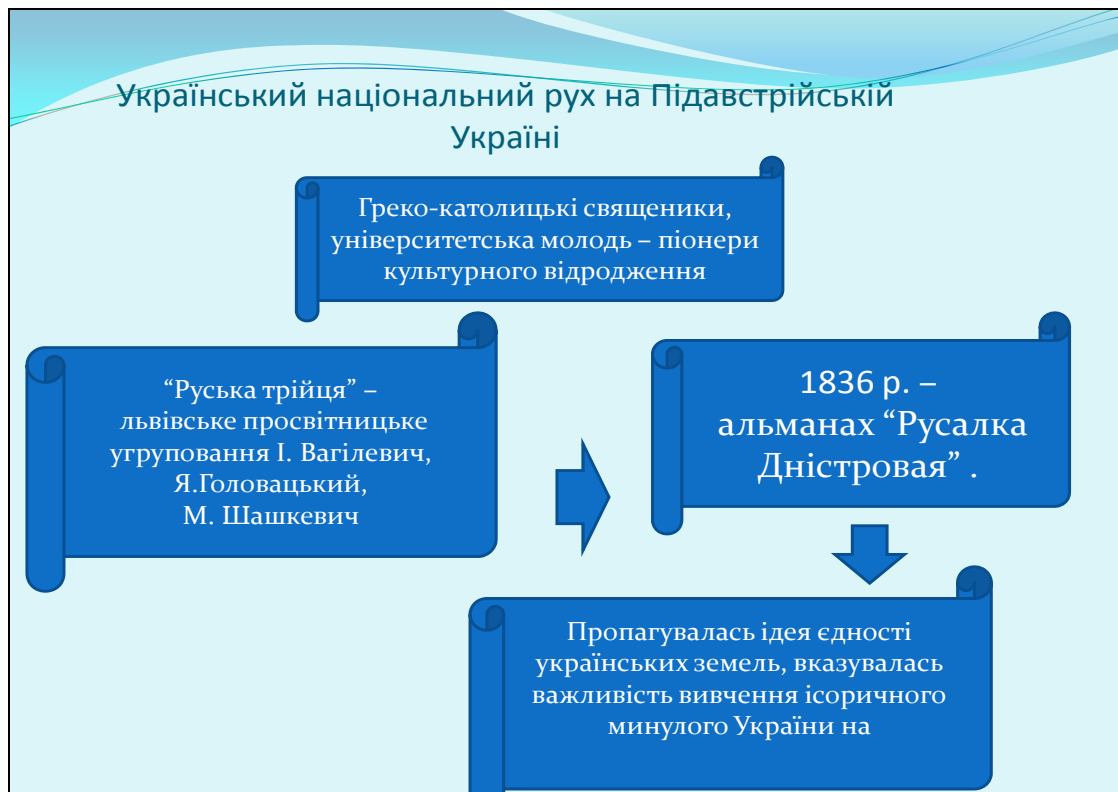
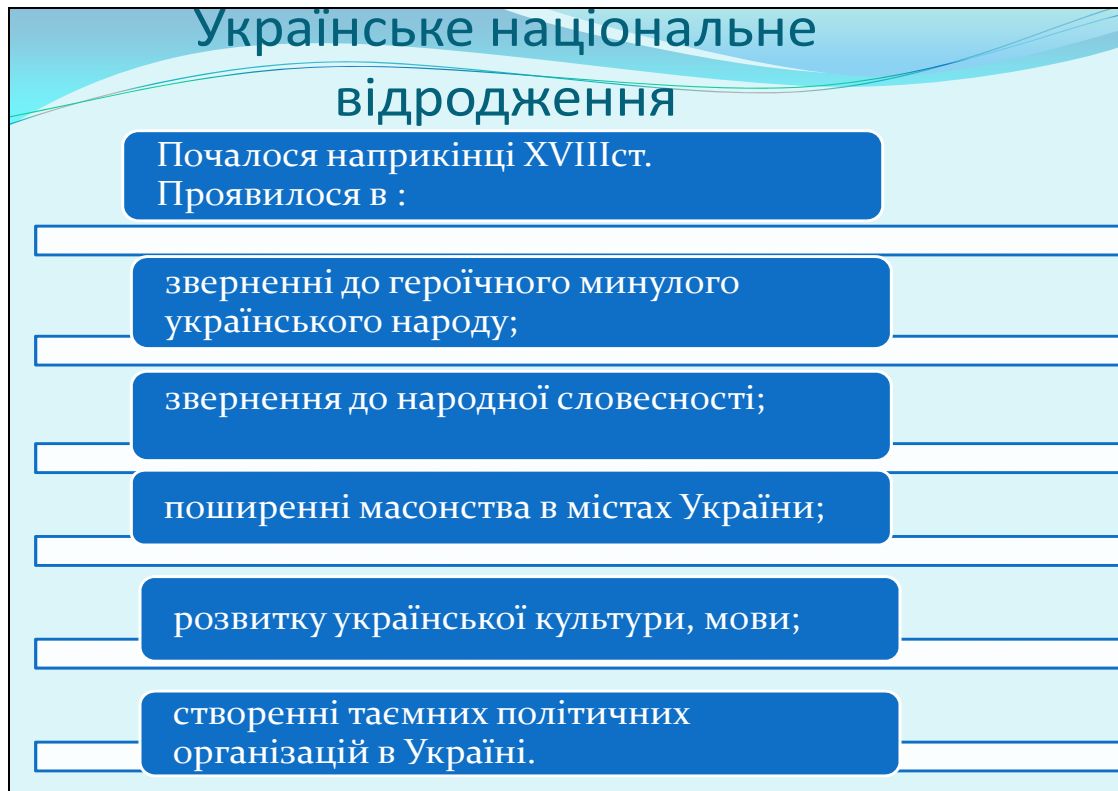
- Київська, Подільська, Волинська губернії – Південно-Західний край
- Др. пол. XVII поч. XVIIIст. арена запеклих польсько-українсько-російсько-турецьких воєн
- Домінування польського елементу (польська шляхта становила трохи більше третини всього дворянства Росії)
- Українське суспільство складалося майже виключно із одного класу – селянства(з млн. чол.). Кріпаки становили у 1795 р. 74% на Волині, 90 %– у Київській, 91% –у Подільській губерніях.

І.Котляревський

- “Енеїда”
(перше видання)

В.Н.Каразін

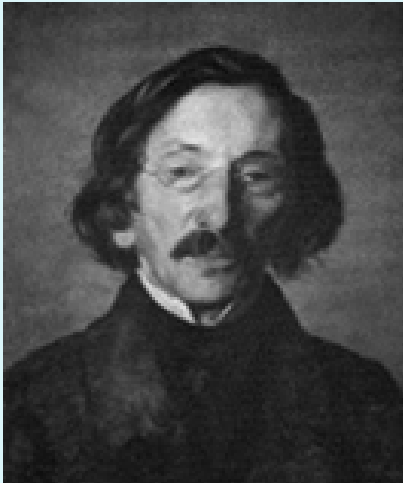

Університет

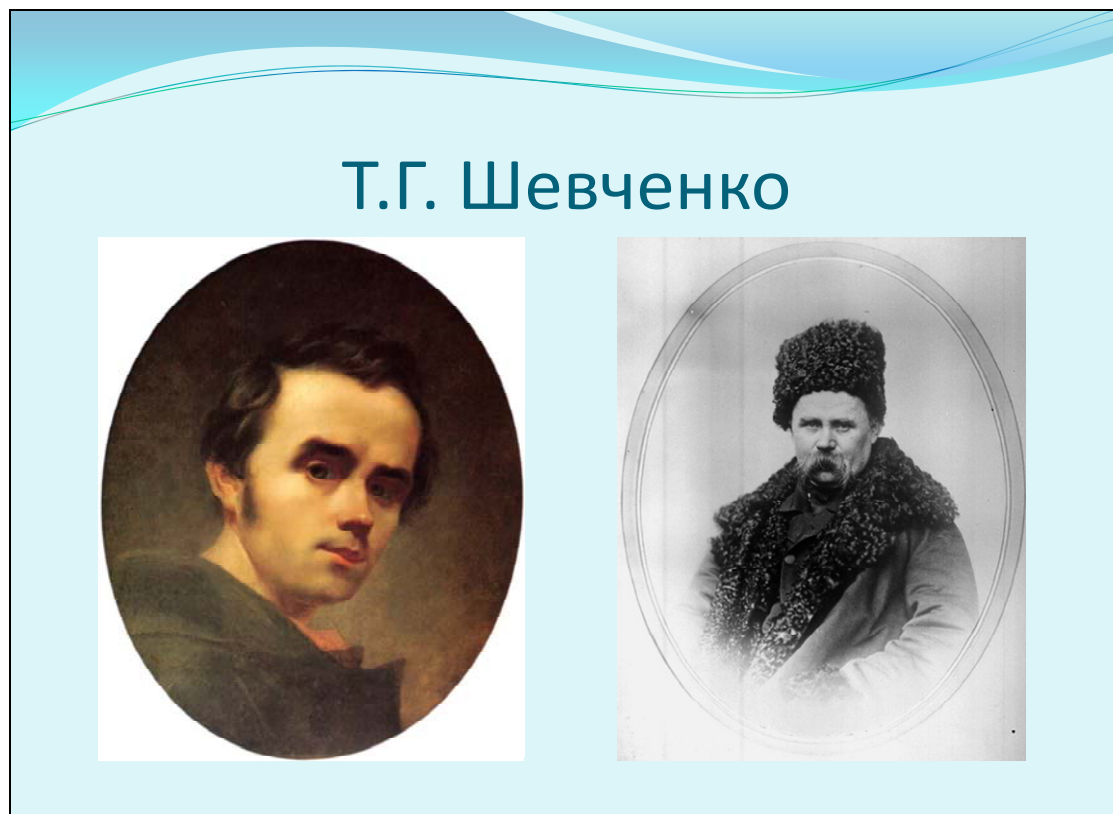
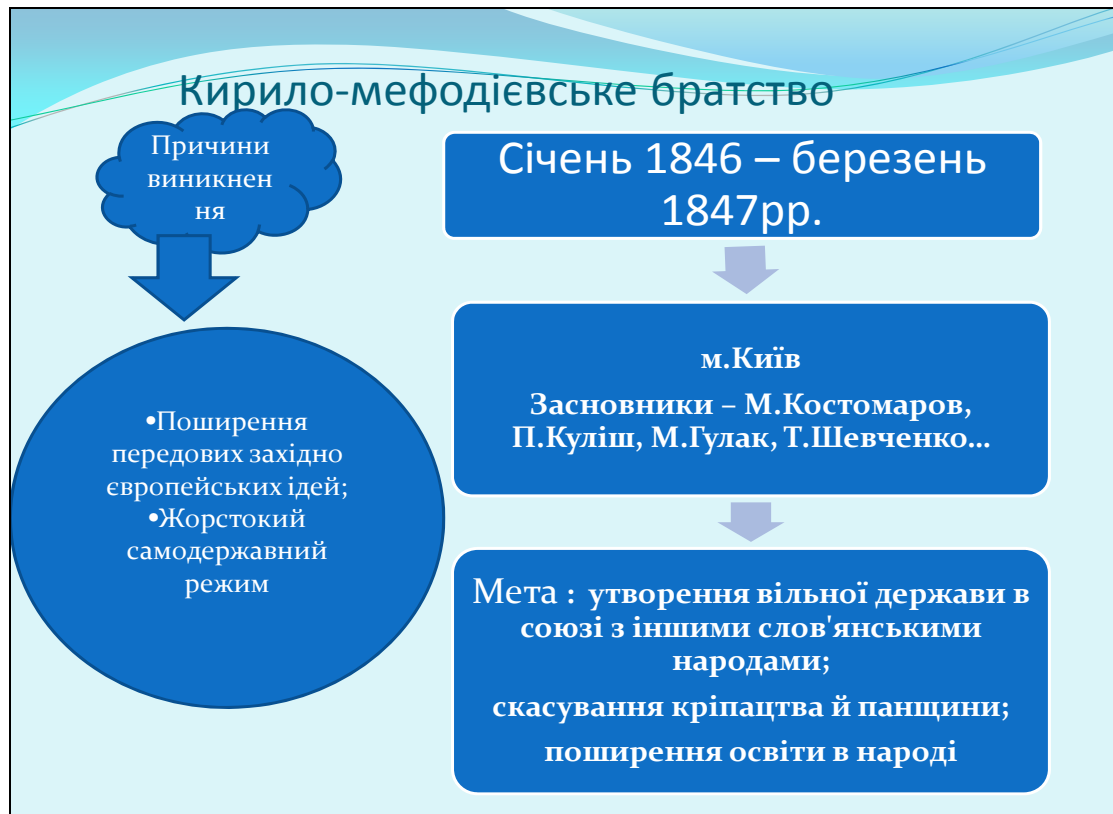

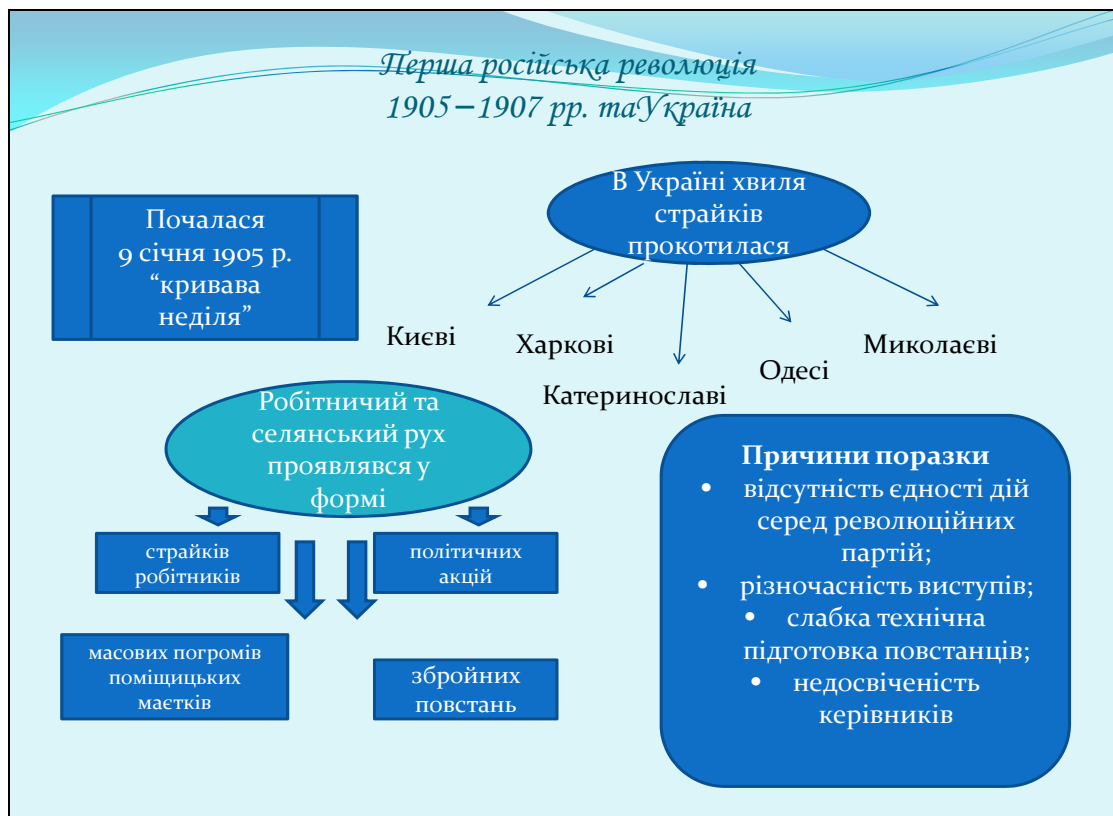
М. О. Максимович

М.І. Костомаров

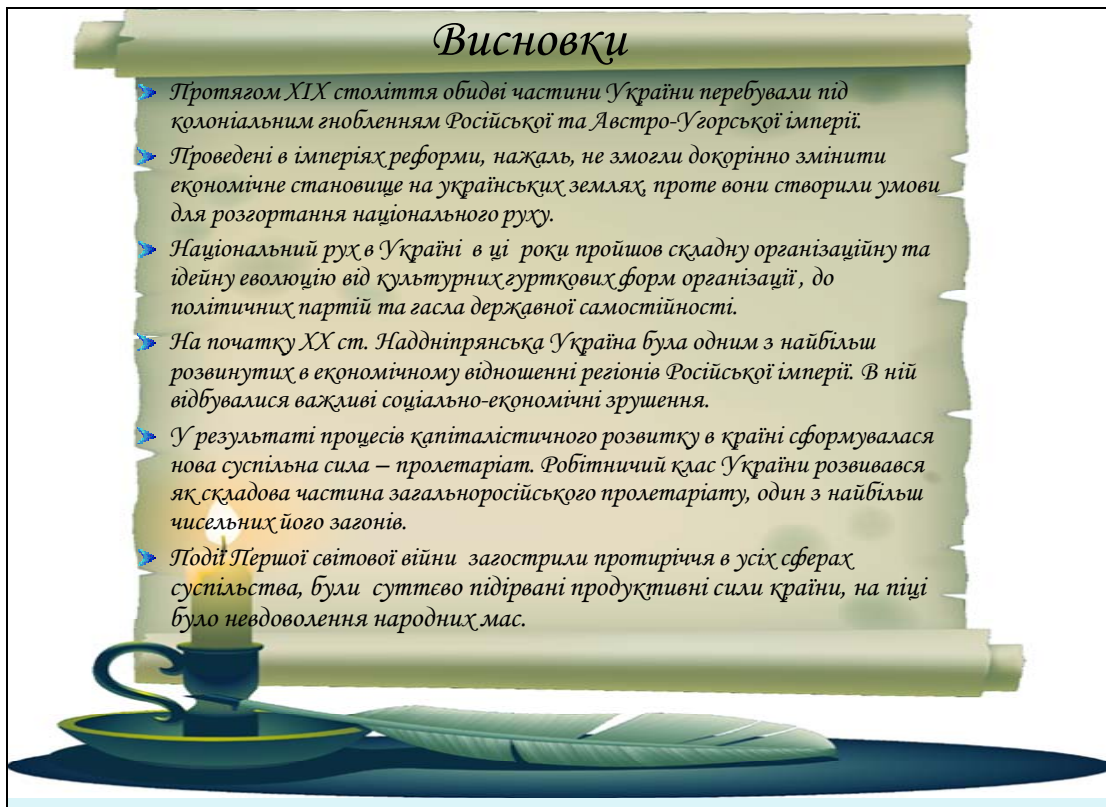

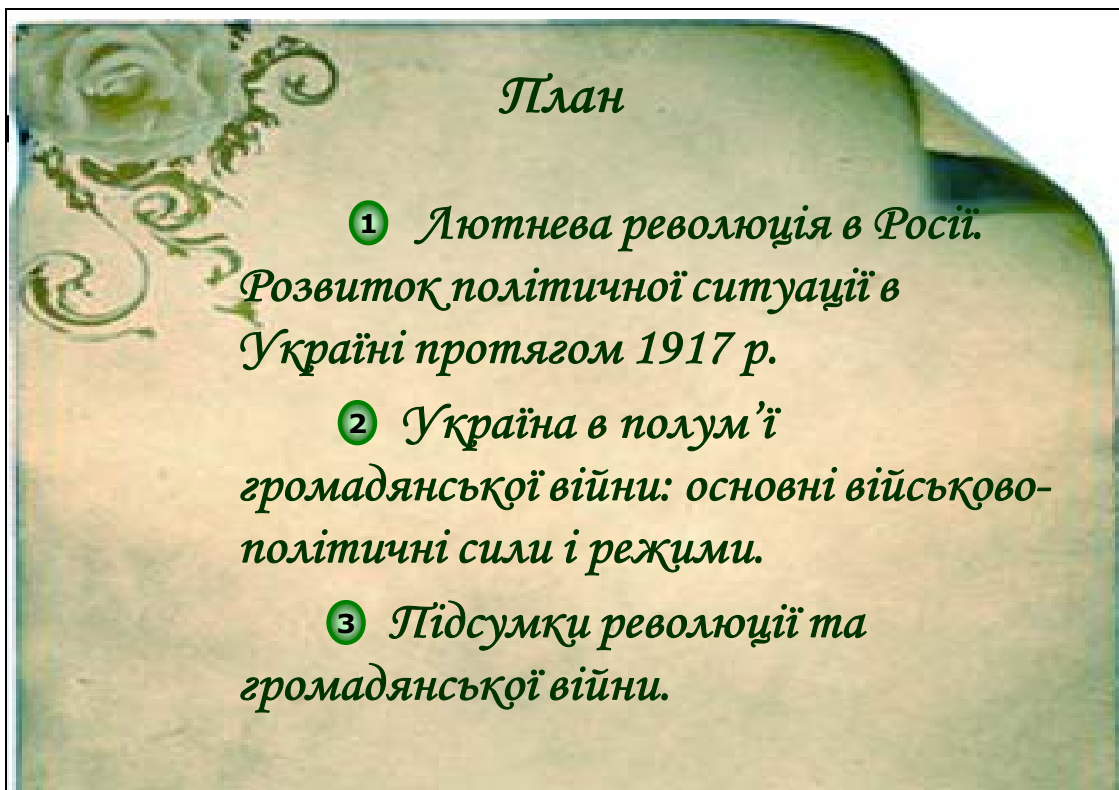

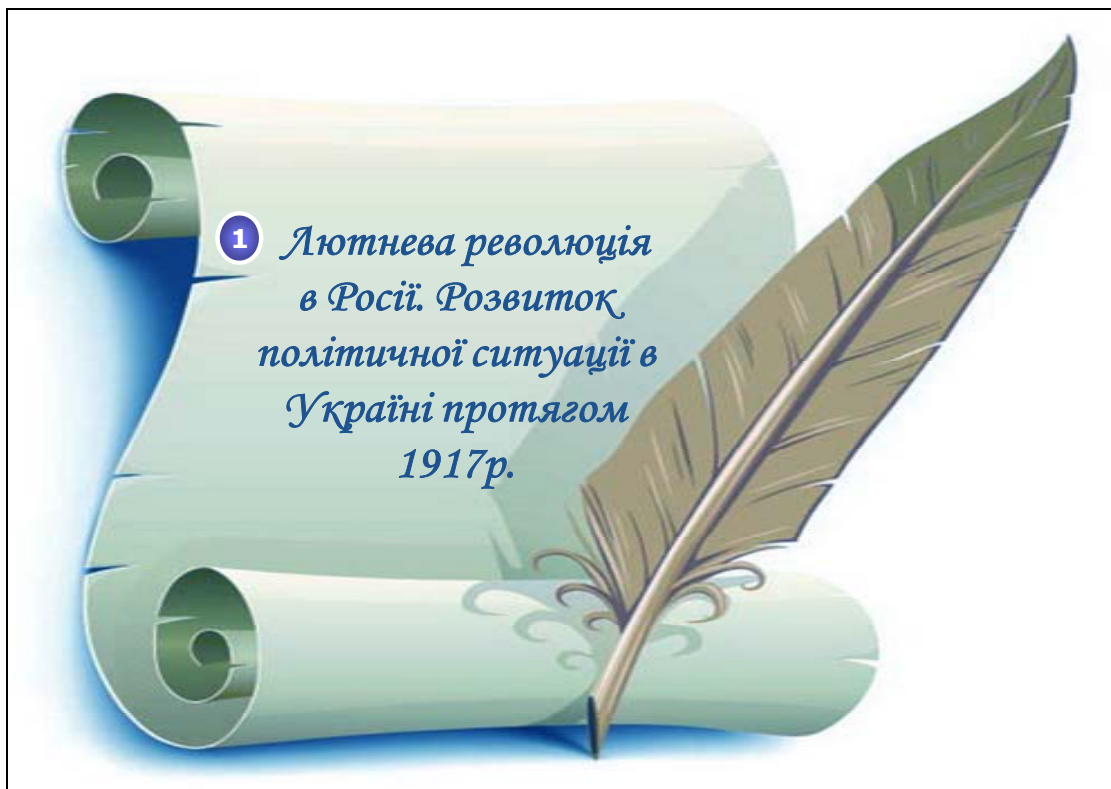
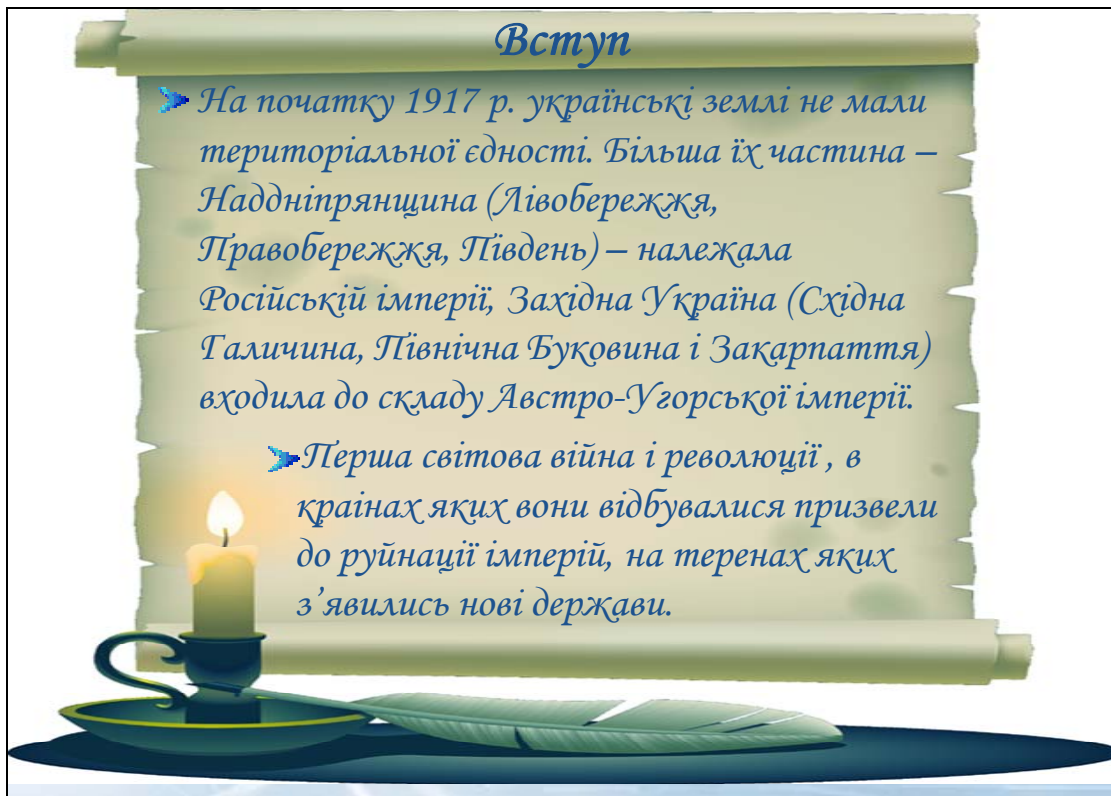
Україна в роки Першої світової війни				
Учасники	Причини	Характер	Привід	Плани на Україну
Троїстий союз (Німеччина, Австро-Угорщина, Італія) Антанта (Росія, Англія, Франція). В Ході війни до Троїстого союзу приєдналась Туреччина і Болгарія. До Антанти – Румунія і США. Італія перейшла до Антанти в грудні 1915 р.	Прагнення монопо-лістичних об'єднань збільшити прибутки за рахунок військових замовлень, захоплення нових ринків збуту, переділ колоній, усунення конкурентів	Загарб-ницький.	Вбивство австро-угорського ерцгерцога Франца Фердинанда та його дружини сербським націоналістом Г.Принципом.	Австро-Угорщина претендувала на Волинь, Поділля. Німеччина – на сухопутний шлях до Персії й Середньої Азії, Росія – захопити західно-українські землі

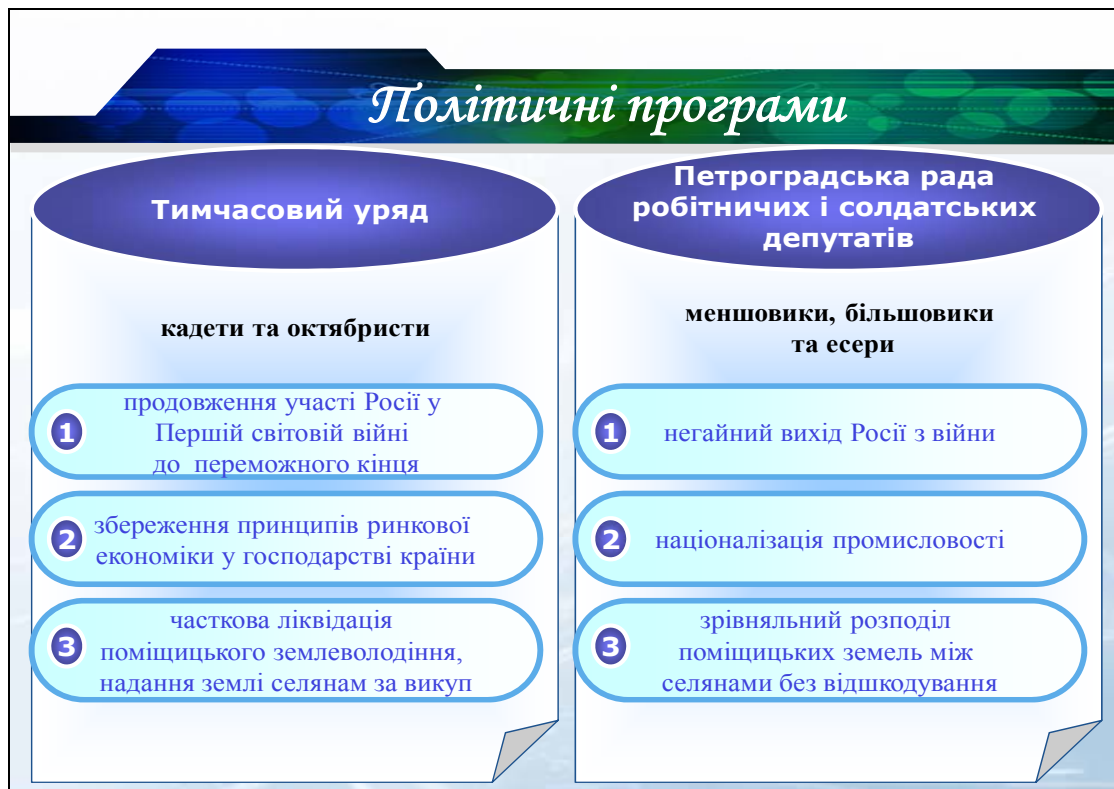
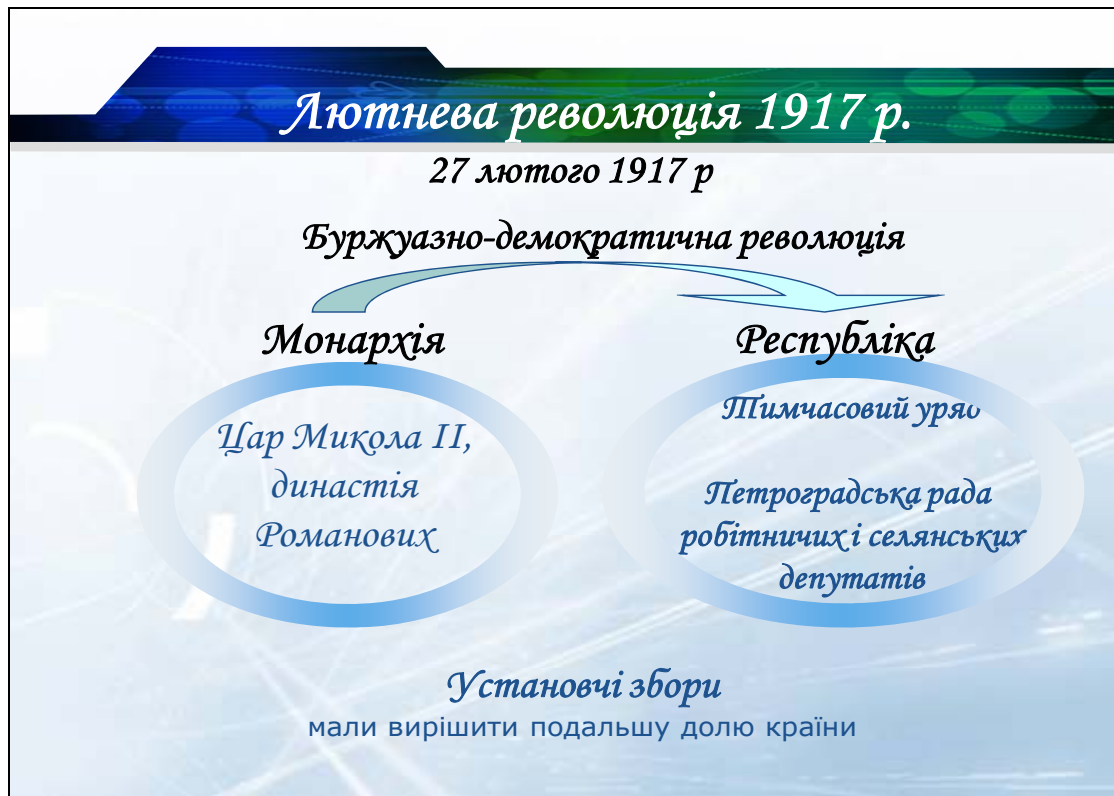
Висновки

- ▶ Протягом ХІХ століття обидві частини України перебували під колоніальним гнобленням Російської та Австро-Угорської імперії.
- ▶ Проведені в імперіях реформи, на жаль, не змогли докорінно змінити економічне становище на українських землях, проте вони створили умови для розгортання національного руху.
- ▶ Національний рух в Україні в ці роки пройшов складну організаційну та ідейну еволюцію від культурних гурткових форм організації, до політичних партій та гасла державної самостійності.
- ▶ На початку ХХ ст. Наддніпрянська Україна була одним з найбільш розвинутих в економічному відношенні регіонів Російської імперії. В ній відбувалися важливі соціально-економічні зрушення.
- ▶ У результаті процесів капіталістичного розвитку в країні сформувалася нова суспільна сила – пролетаріат. Робітничий клас України розвивався як складова частина загальноросійського пролетаріату, один з найбільш чисельних його загонів.
- ▶ Події Першої світової війни загострили протиріччя в усіх сферах суспільства, були суттєво підірвані продуктивні сили країни, на піці було невдоволення народних мас.

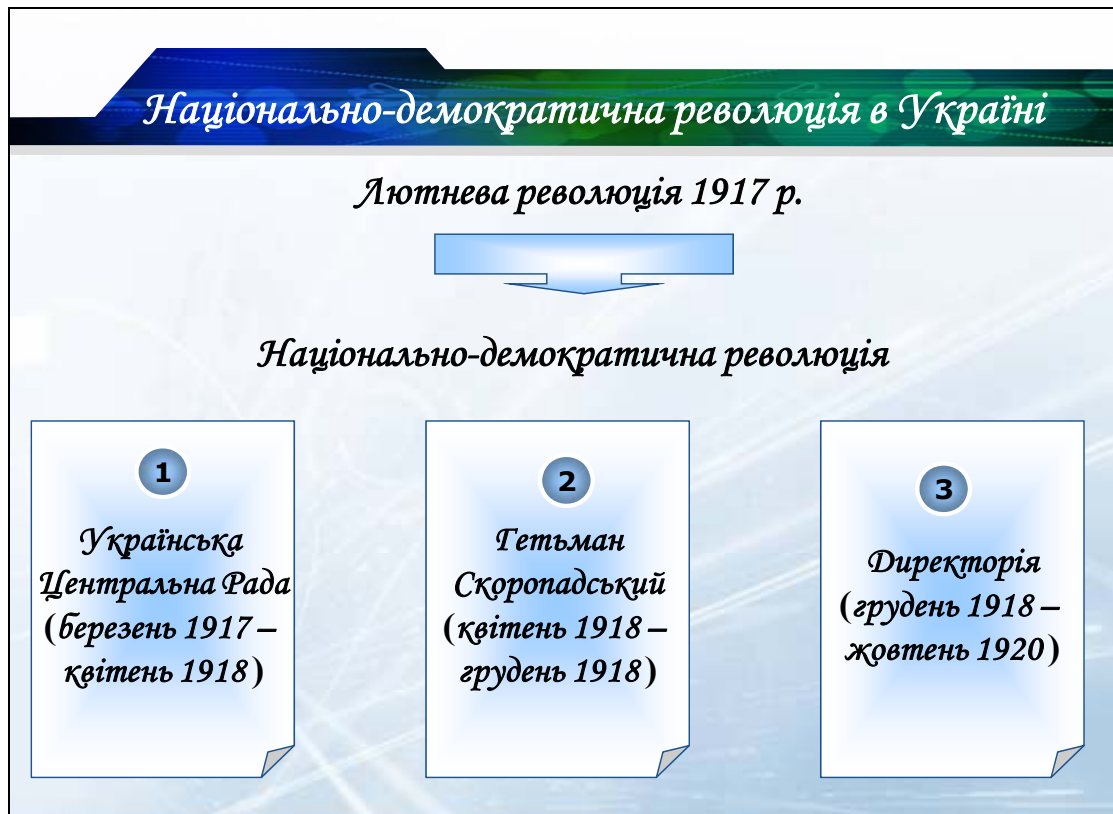

1

Центральна Рада

створена 3 березня 1917 р.

за ініціативою лідерів **ПЛУП** (Д. Дорошенка, С. Єфремова, Є. Чикаленка) і діячів **УСДРП** (В. Винниченка та С. Петлюри) як орган, що мав представляти інтереси України перед Тимчасовим урядом.

5–7 квітня 1917 р.

Український національний конгрес

- обрав курс на національно-територіальну автономію України;
- надав УЦР статусу вищого законодавчого органу України та санкціонував організацію місцевих органів управління.

28 травня – 2 червня 1917 р.

Всеукраїнський селянський з'їзд

- зобов'язав УЦР відстоювати перед Тимчасовим урядом позицію щодо національно-територіальної автономії.

Лідери ЦР

М. Грушевський
голова ЦР

В. Винниченко
голова
Генерального секретаріату

С. Єфремов
ген.секретар
міжнаціональних справ

С. Петлюра
ген. секретар
військових справ

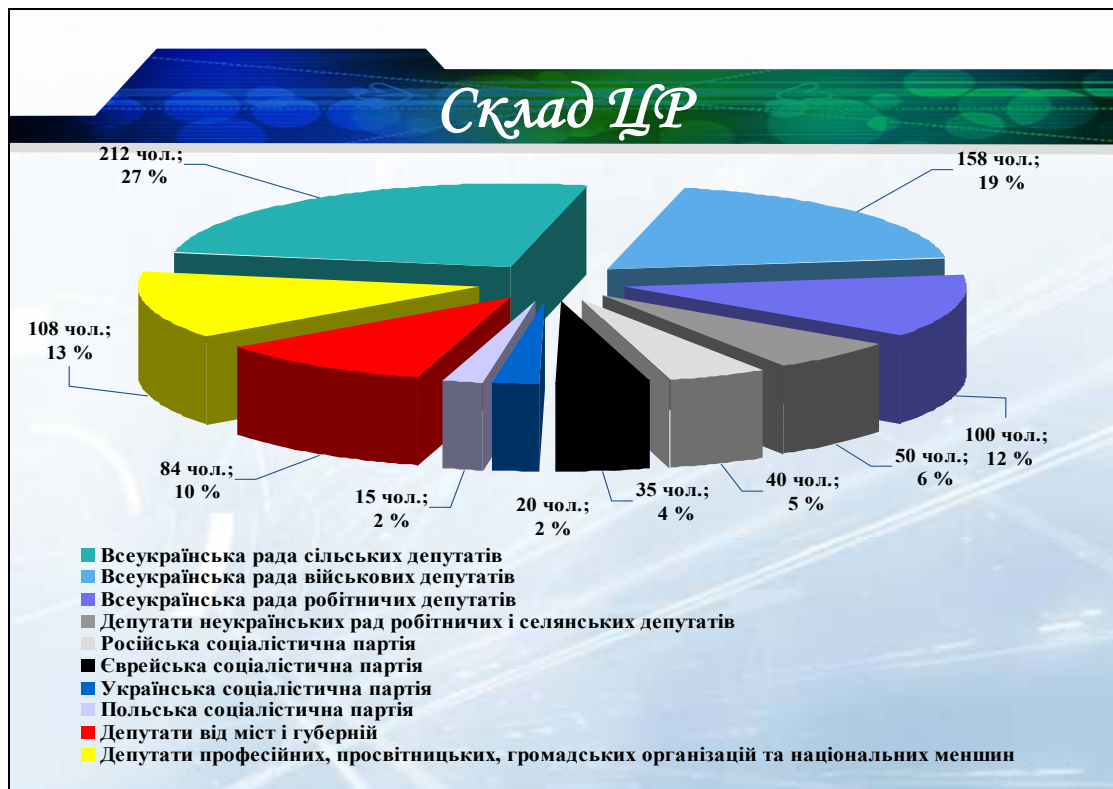
Дискусії навколо національного питання

«Самостійники»
(М. Міхновський)

незалежність України

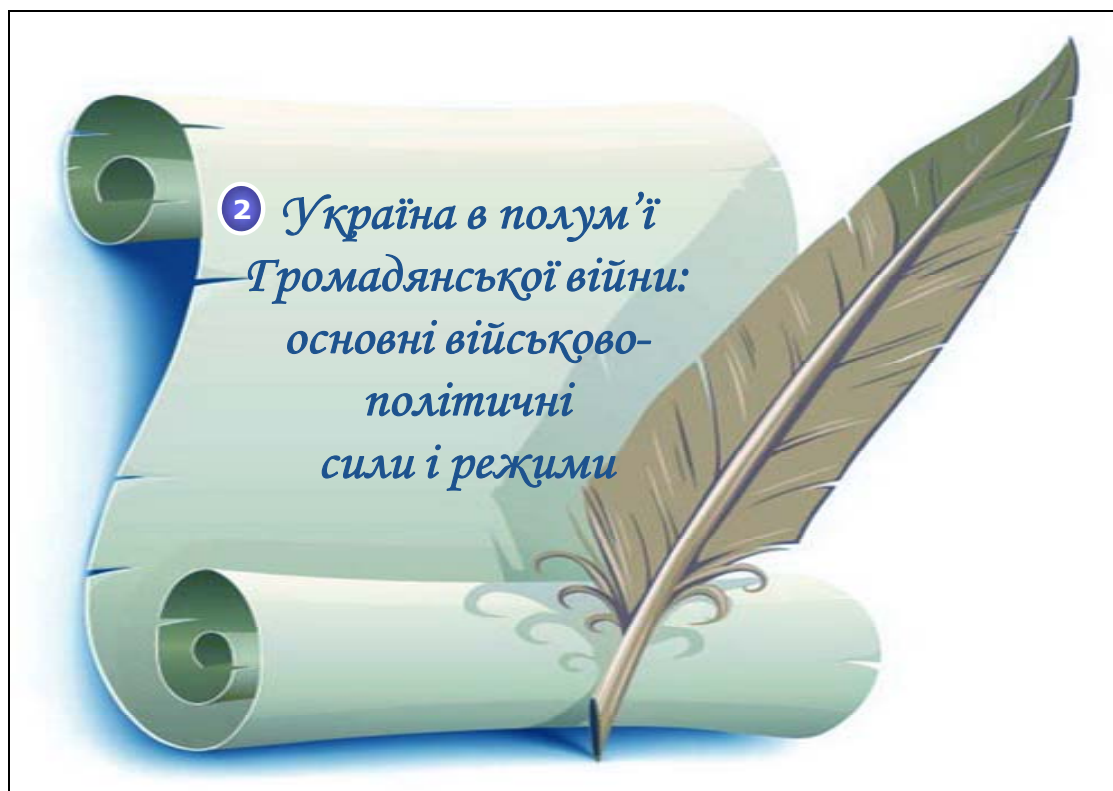
«Автономісти»
(М. Грушевський,
В. Винниченко)

*автономія України
в складі
федеративної Росії*

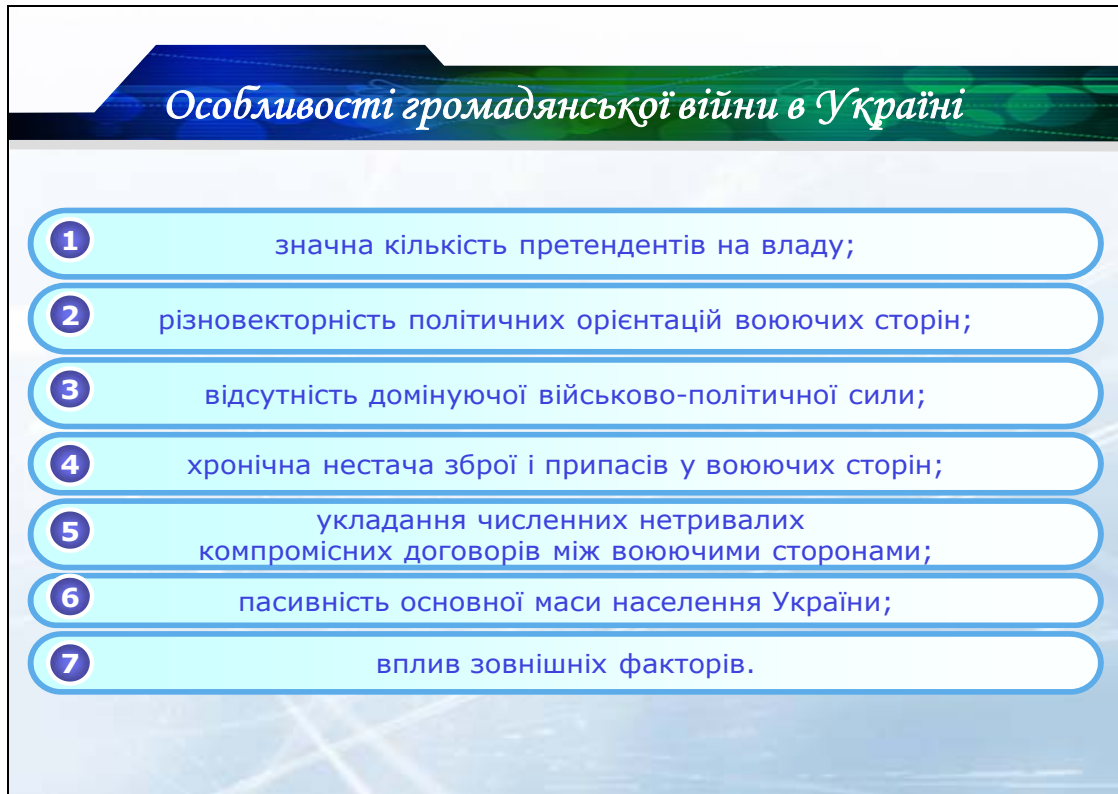

Універсали ЦР		
I	10.06.1917	Проголошувалася національно-територіальна автономія України в складі Федеративної Росії, оголошувалося скликання Всенародних Українських Зборів (сейму)
I	3. 07.1917	Виходячи з угоди з Тимчасовим урядом, Центральна Рада заявила про запрошення до її складу інших народностей, а також висловлювалася проти автономії України до скликання Загальноросійських Установчих Зборів
III	7.11.1917	Проголошено Українську Народну Республіку у складі Російської Федеративної Республіки. Проголошено скасування права приватної власності на землю, запровадження 8-годинного робочого дня, встановлення державного контролю над виробництвом. 9 січня 1918 р. визначено днем скликання Українських Установчих Зборів
IV	9.01.1918	Україну проголошено самостійною незалежною державою. Задекларовано наміри повної демобілізації армії і створення натомість, народної міліції, передачі землі трудовому народу без викупу, надання національним меншинам права національно-персональної автономії

Перша війна радянської Росії з УНР

- 1 **17.12.1917 р.**
ультиматум Раднаркому Центральній Раді, початок війни;
- 2 **16.01.1918 р.**
у бою під Крутами загинули студенти, гімназисти, військові курсанти на чолі з сотником Омельченком, які виступили на захист УЦР;
- 3 **26.01.1918 р.**
більшовицькі війська під командуванням М. Муравйова зайняли Київ;
- 4 **12.1917 – 02.1918 рр.**
УЦР втратила контроль над більшою частиною України.

Причини поразки ЦР

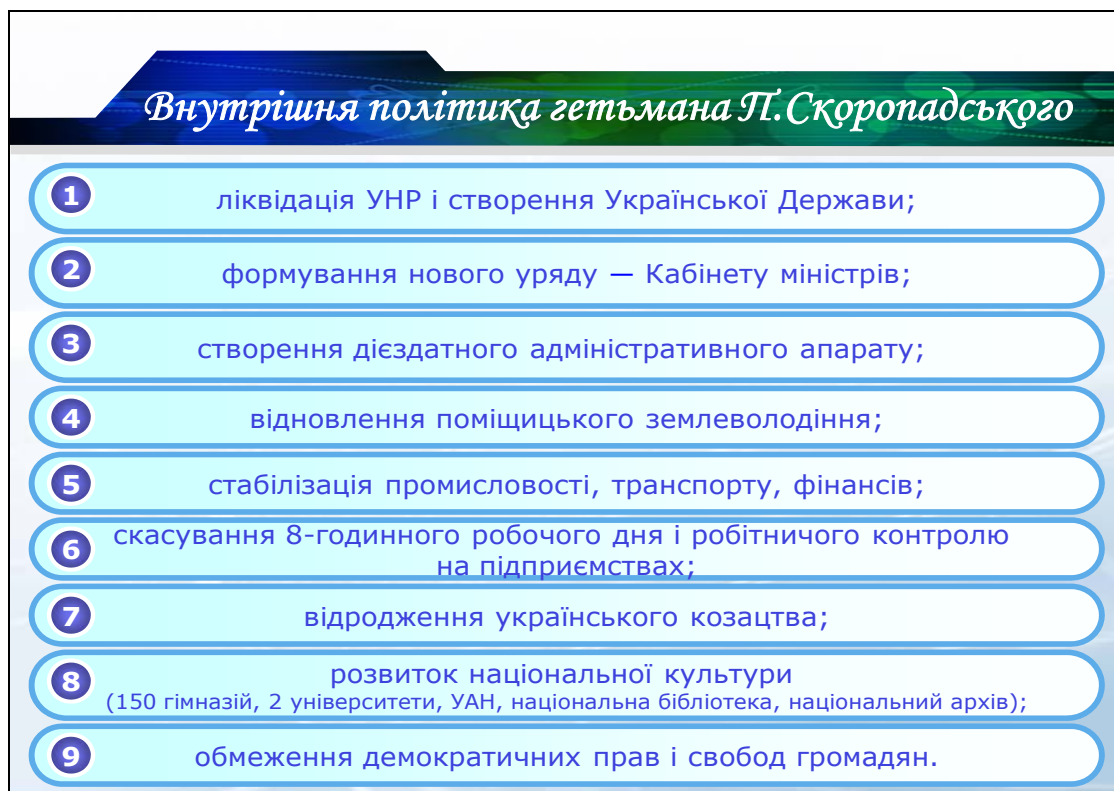
<p>1</p> <p>недооцінка В. Винниченком і М. Грушевським значущості військового аспекту у процесі державотворення (УНР фактично відмовилася від створення власної національної армії)</p>	<p>2</p> <p>нерішучість Генерального секретаріату у розв'язанні земельного питання (право приватної власності на землю було скасовано, однак перерозподіл земельного фонду відкладено на невизначений термін)</p>	<p>3</p> <p>відсутність диференційованої етнополітики (інертне ставлення більшості зрусифікованого міського населення до державотворчих ініціатив УЦР)</p>
--	--	---

Гетьман П.Скоропадський

29 квітня 1918 р.
державний переворот — за сприяння німецької окупаційної
адміністрації владу захопила «Українська громада»
на чолі з генералом П.П. Скоропадським

Директорія

серпень 1918 р.	представники УСДРП, УПСР, УПСФ заснували Український національний союз (УНС)
14 листопада 1918 р.	УНС створив Директорію (В. Винниченко, С. Петлюра, Ф. Швець, П. Андрієвський, А. Макаренко)
18 листопада 1918 р.	Директорія розгромила війська гетьмана П. Скоропадського під Мотовилівкою
14 грудня 1918 р.	П. Скоропадський зрікся влади

*А. Макаренко,
Ф. Швець,
С. Петлюра*

Зовнішня політика Директорії

- 1 встановлення міжнародних зв'язків з Голландією, Угорщиною, Чехословаччиною, Італією;
- 2 2-га війна радянської Росії з УНР (грудень 1918 — квітень 1919 р.);
- 3 ведення війни з Польщею за західноукраїнські землі (листопад 1918 — липень 1919 р.);
- 4 прагнення встановити дипломатичні відносини із країнами Антанти;
- 5 участь у Паризькій мирній конференції (18 січня — 28 червня 1919 р.).

Директорія

більшовики

Польща   білогвардійці

Внутрішня політика Директорії

- 1 відновлення УНР;
- 2 створення органів законодавчої (Трудовий конгрес) і виконавчої (Рада міністрів на чолі з В. Чехівським) влади;
- 3 ліквідація приватної власності на землю і розподіл землі між селянами;
- 4 відновлення 8-годинного робочого дня, робітничого контролю на підприємствах, права на проведення страйків;
- 5 введення в обіг власної грошової одиниці — гривні (26 січня 1919 р.);
- 6 проголошення Акту воз'єднання (злуки) УНР і ЗУНР (22 січня 1919 р.).

Західноукраїнська Народна Республіка

*Поразка у Першій світовій війні та розпад Австро-Угорської імперії
жовтень 1918 р.*

18.10.1918	утворення <i>Української національної ради</i> .
11.11.1918	створення уряду - <i>Державного Секретаріату</i> на чолі з <i>К. Левицьким</i> .
13.11.1918	проголошення <i>Західноукраїнської Народної Республіки</i> , президент — <i>Є. Петрушевич</i> .
10.1918 — 07. 1919	<i>польсько-українська війна</i> за контроль над <i>Східною Галичиною</i> .

Є. Петрушевич

Політика ЗУНР

Внутрішня політика ЗУНР

- 1 ліквідація великого землеволодіння й передача земель малоземельним і безземельним селянам;
- 2 встановлення державної монополії на продаж зерна, хліба, цукру, сірників, худоби;
- 3 введення власної валюти – гривні;
- 4 проголошення Акта об'єднання (злуки) УНР та ЗУНР;
- 5 створення Української Галицької армії (УГА).

Зовнішня політика ЗУНР

- 1 міжнародне визнання країнами Антанти;
- 2 припинення війни з Польщею.

Паризька мирна конференція

18 січня - 28 червня 1919

Визнано законною окупацію

Польщею	Східної Галичини
Румунією	Північної Буковини та Бессарабії
Чехословаччиною	Закарпаття

Другий радянський уряд в Україні

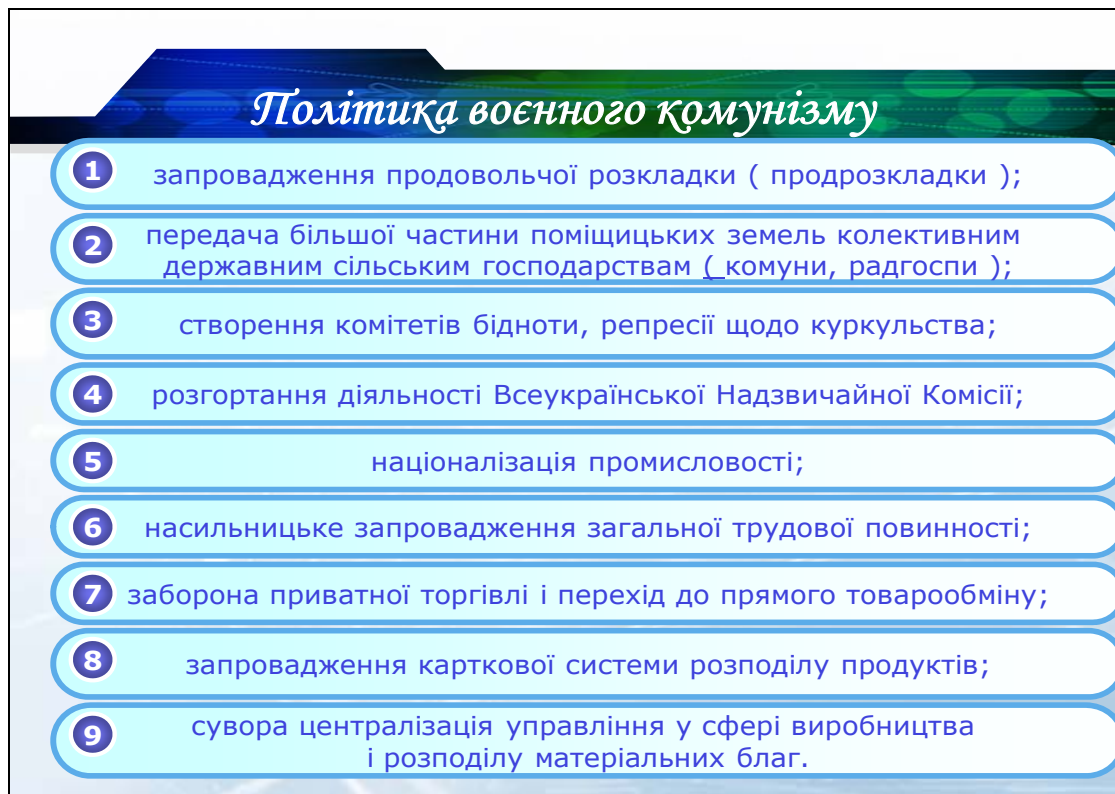
Українська Соціалістична Радянська Республіка (УСРР)
Конституція (6-10 березня 1919 р.)

Х. Раковський

Всеукраїнський з'їзд рад
Всеукраїнський центральний виконавчий комітет
на чолі з Г. Петровським
Рада народних комісарів
на чолі з Х. Раковським
комбідри та ревкоми

Законодавча влада
Виконавча влада
Місцеві органи

Збройні Сили півдня Росії (А. Денікін)

весна 1919 – весна 1920 рр.

Політика А. Денікіна

- 1 відновлення поміщицької власності на землю;
- 2 стягнення з селян податку на потреби білогвардійської армії;
- 3 ліквідація 8-годинного робочого дня, збільшення норм виробітку на підприємствах;
- 4 припинення діяльності ВУАН, видання українських газет і журналів;
- 5 політичні репресії;
- 6 Україну поділено на Харківську, Київську і Новоросійську області на чолі з губернаторами.

Варшавський договір

21 квітня 1920 р.

УНР

1

Польща визнавала незалежність УНР і Директорію на чолі з С. Петлюрою верховною владою в Україні

Польща

2

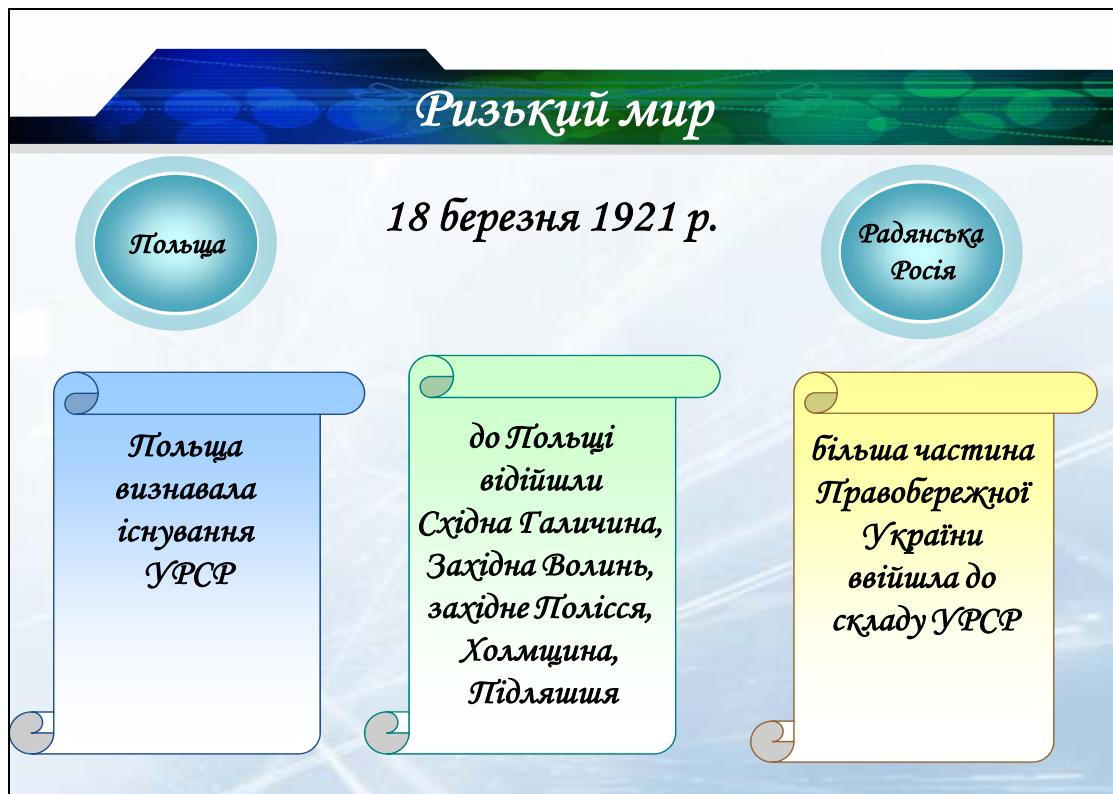
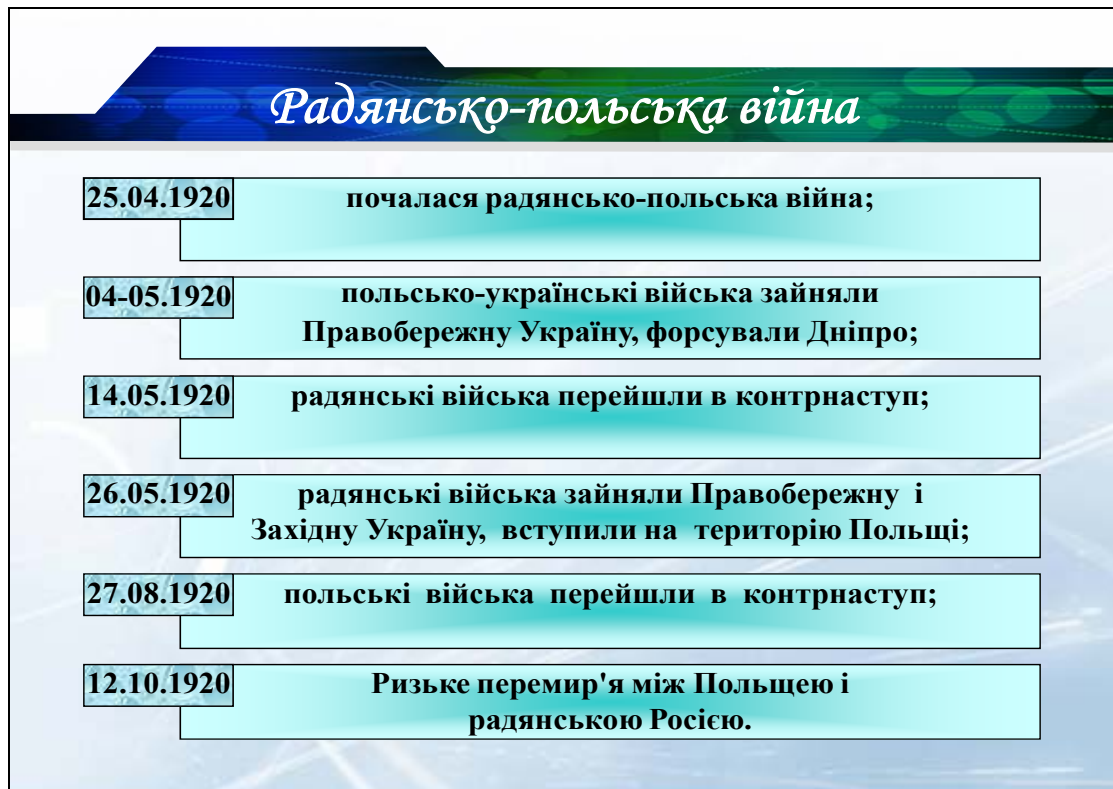
УНР відмовлялась від претензій на Східну Галичину, Західну Волинь, частину Полісся

Польща

3

Тємна військова конвенція передбачала спільні воєнні дії УНР і Польщі проти більшовиків

Зимові походи УНР

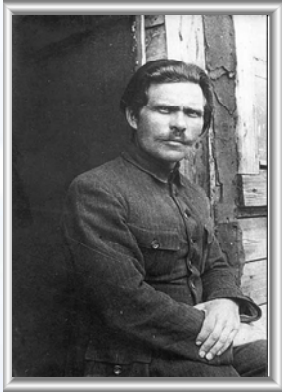
<p>Перший «зимовий похід»</p> <p>12.1919 – 05.1920 рр.</p> <p>під командуванням генерала М. Омеляновича-Павленка</p>	<p>Другий «зимовий похід»</p> <p>11.1921 р.</p> <p>під командуванням генерала Ю. П'ютюнника</p>
---	--

Розгром військ П. Врангеля

6 червня 1920 р.	війська Врангеля почали наступ і захопили Північну Північ;
7 серпня 1920 р.	радянські війська разом з військами Н. Махно розгромили білогвардійців у Північній Північ, витіснили їх у Крим;
8 – 11 листопада 1920 р.	радянські війська взяли штурмом Перекопські укріплення, прорвалися в Крим;
16 листопада 1920 р.	радянську владу було встановлено у Сімферополі, Севастополі, Феодосії, Керчі, Алушті і Ялті.

Частина білогвардійських військ і біженців евакуювалися на кораблях Антанти в Туреччину, інші стали жертвами «червоного терору».

Розгром військ Н. Махно

Н. Махно

1
25 – 26.11.1920
радянські війська
оточили війська
Н. Махно у районі
Євпаторії в Криму
та в Туляйполі

2
08.1921
Н. Махно разом
з невеликим
загоном втік
до Румунії

3 Підсумки революції
та Громадянської
війни

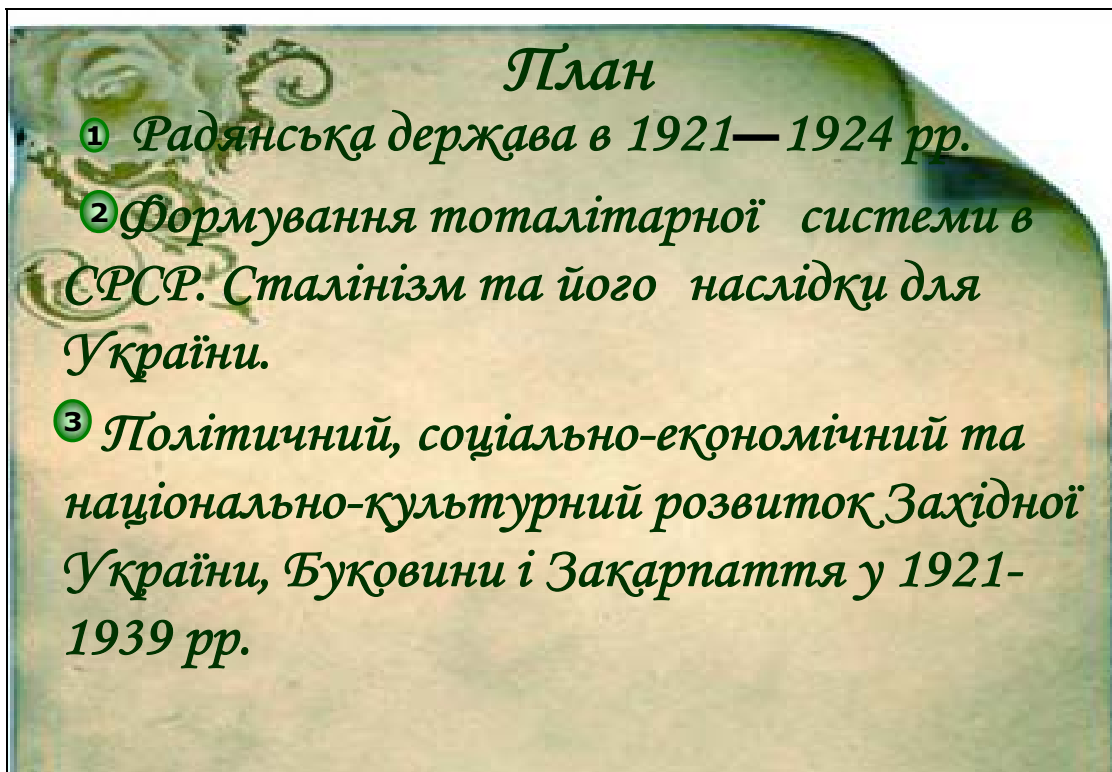
Результати громадянської війни

- 1 смерть 3,5 млн населення України внаслідок бойових дій, каральних акцій воюючих сторін, голоду та епідемій;
- 2 велика розруха народного господарства, матеріальні втрати якого сягнули 12 млрд карбованців;
- 3 відсутність територіальної цілісності українських етнічних земель;
- 4 поразка українського національно-демократичного руху через брак взаєморозуміння та узгодженості дій між його керівництвом;
- 5 прихід до влади в Наддніпрянській Україні РКП(б) та КП(б)У.

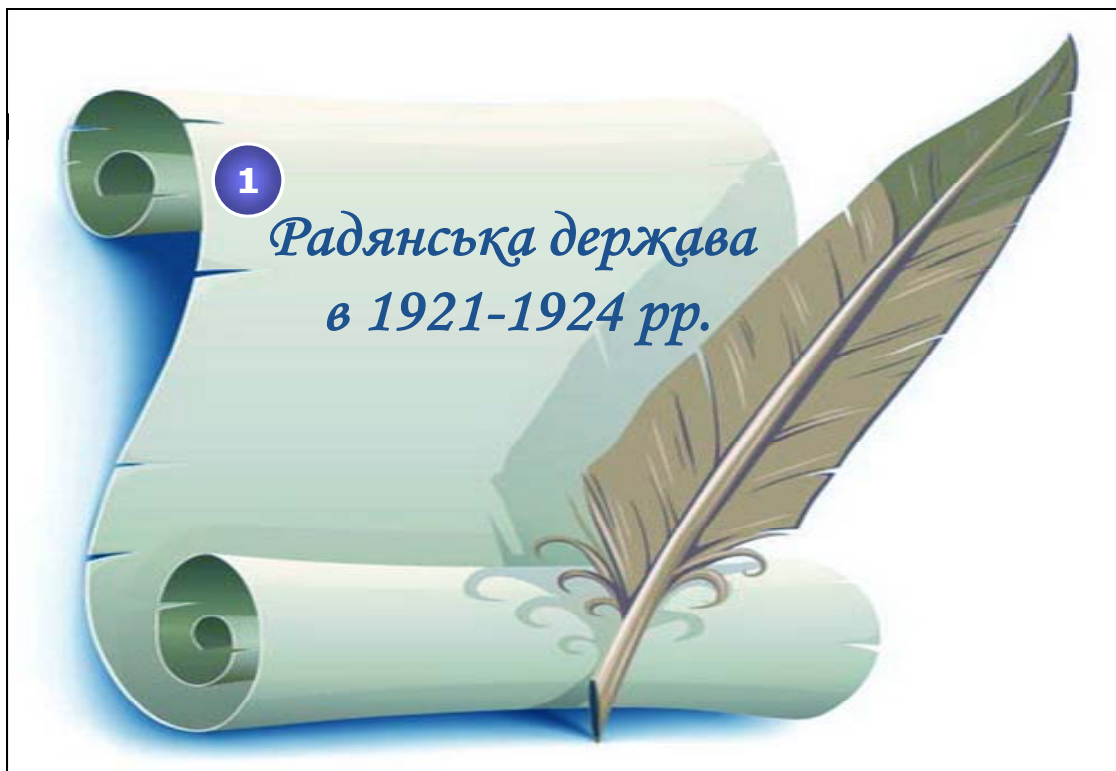
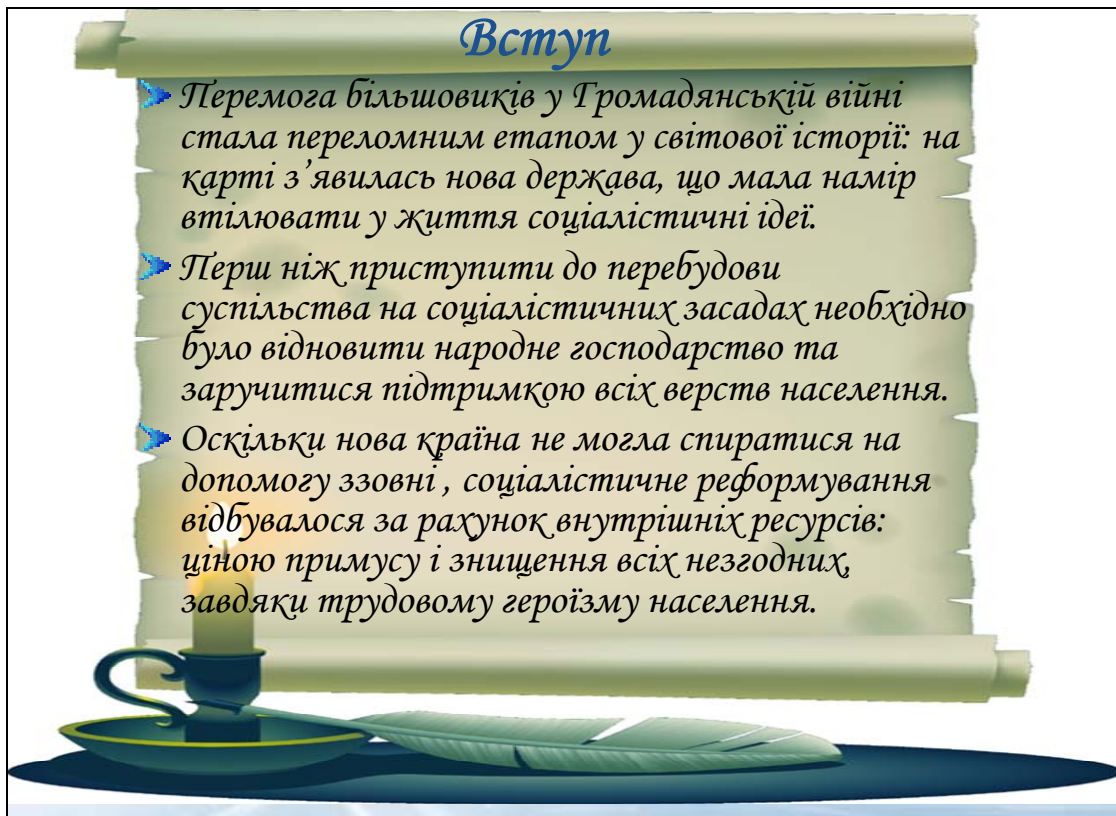
Висновки

- Повалення самодержавства у лютому 1917 р. започаткувало національно-демократичну революцію, яка поставила питання про ліквідацію національного поневолення та впровадження української державності.
- У ході Громадянської війни українські національно-демократичні сили зазнали поразки, не вдалось зберегти єдності українських земель: в Наддніпрянській Україні утвердилась радянська влада, а Західна Україна була розділена між Польщею, Угорщиною та Румунією.
- *Громадянська війна забрала мільйони життів і стала народною трагедією.*

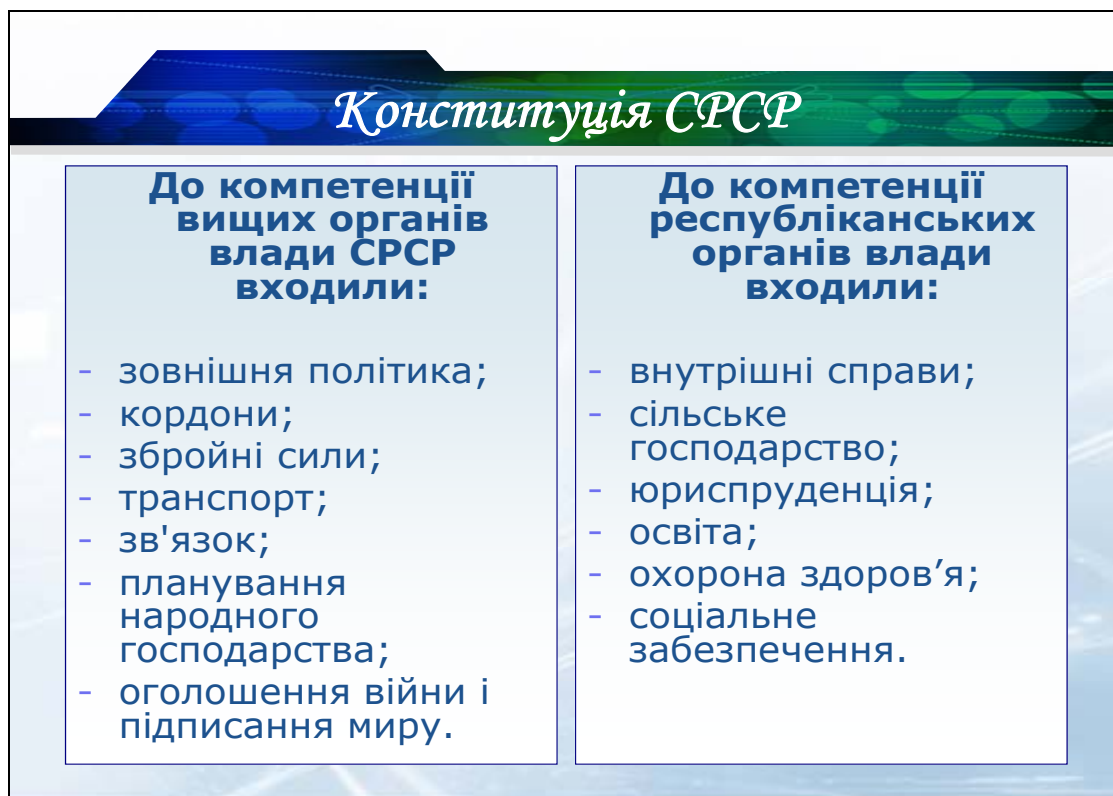

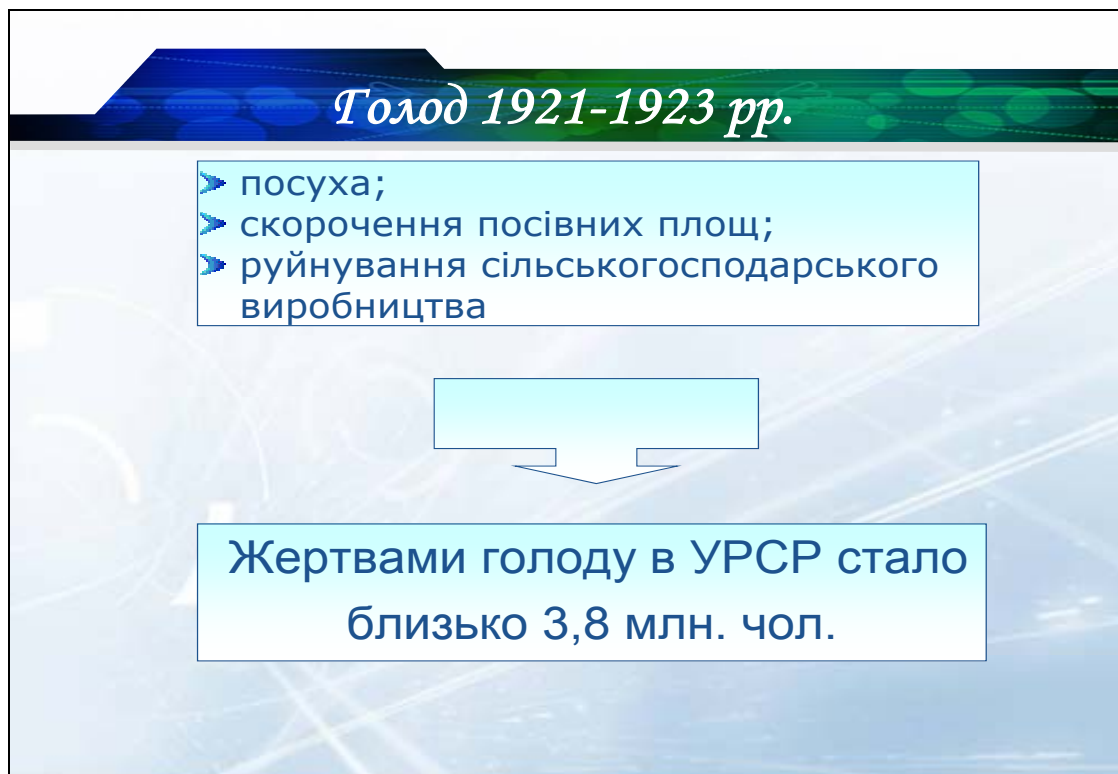

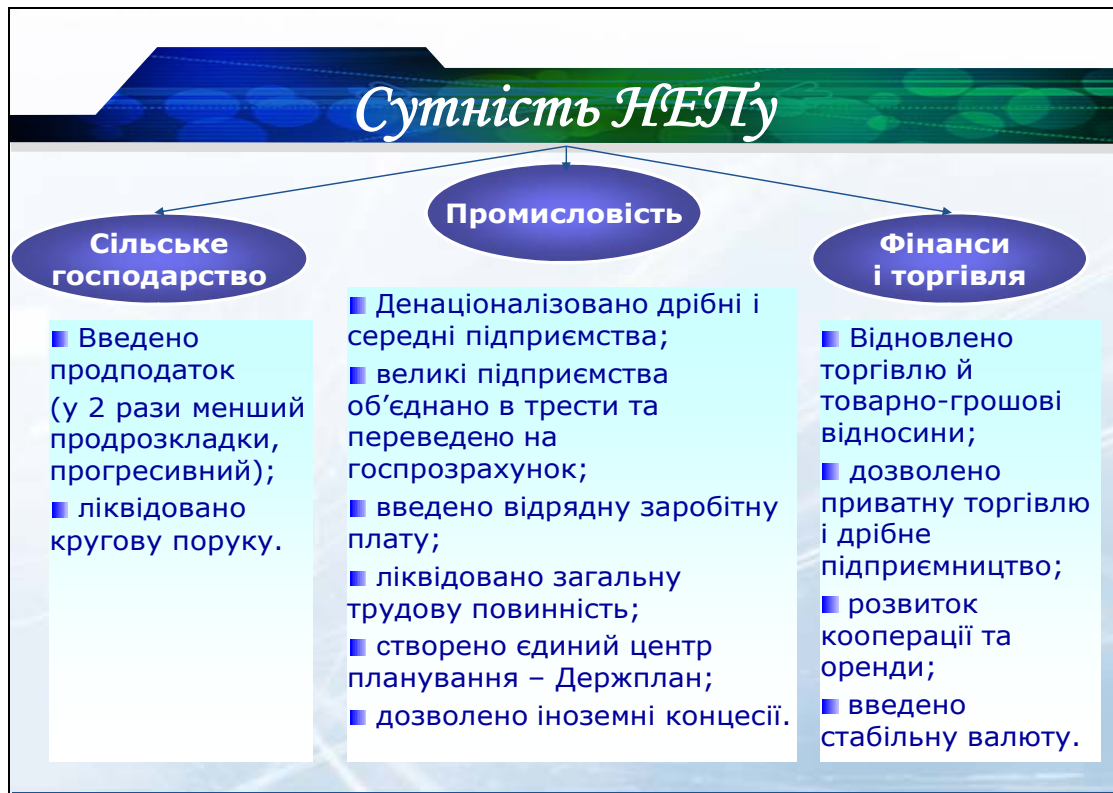

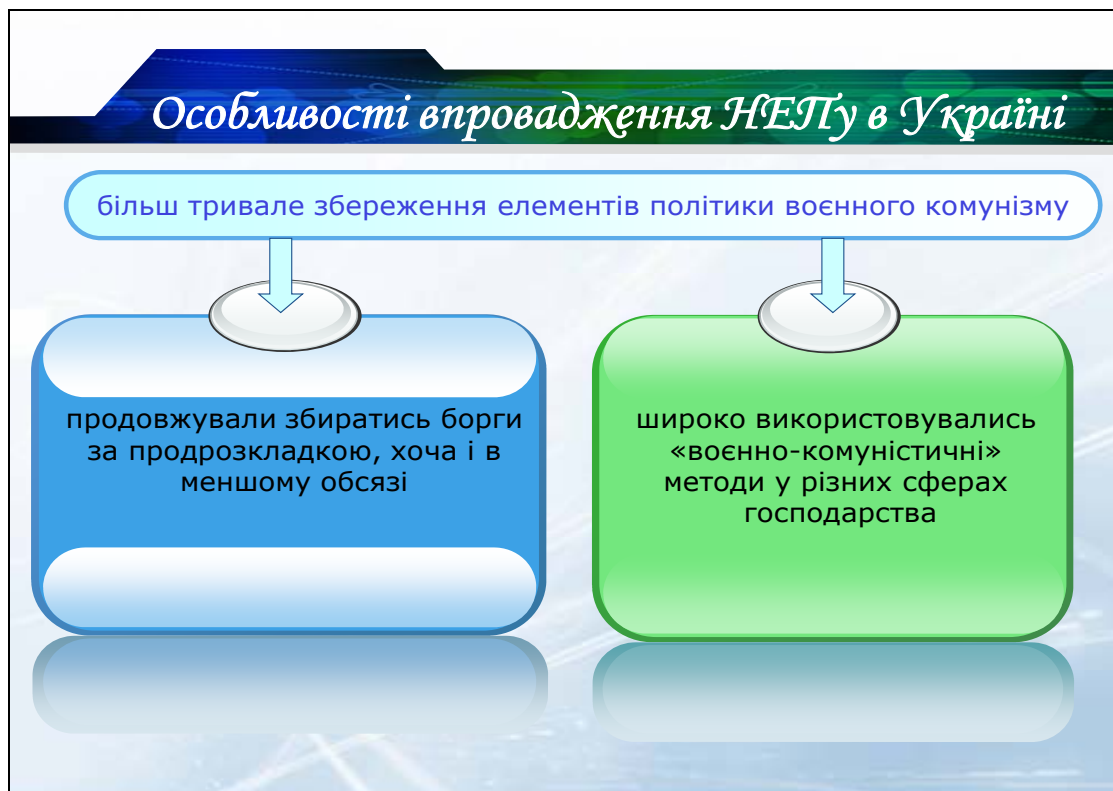

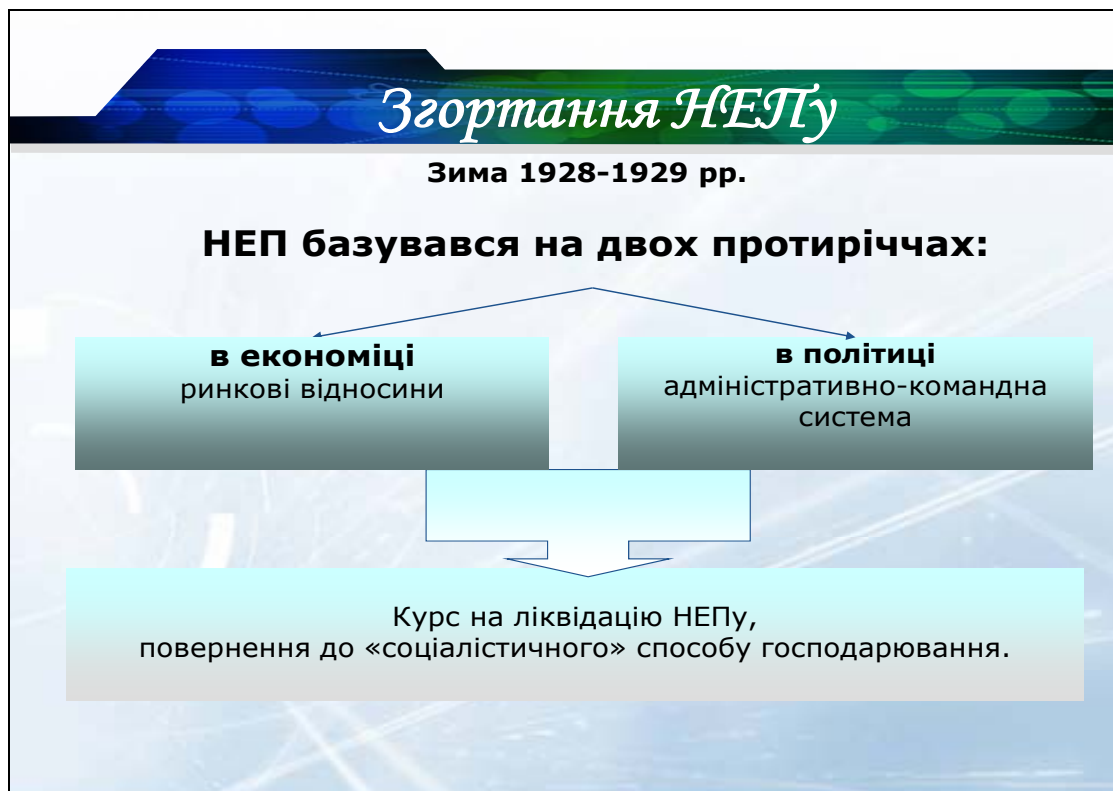

Коренізація

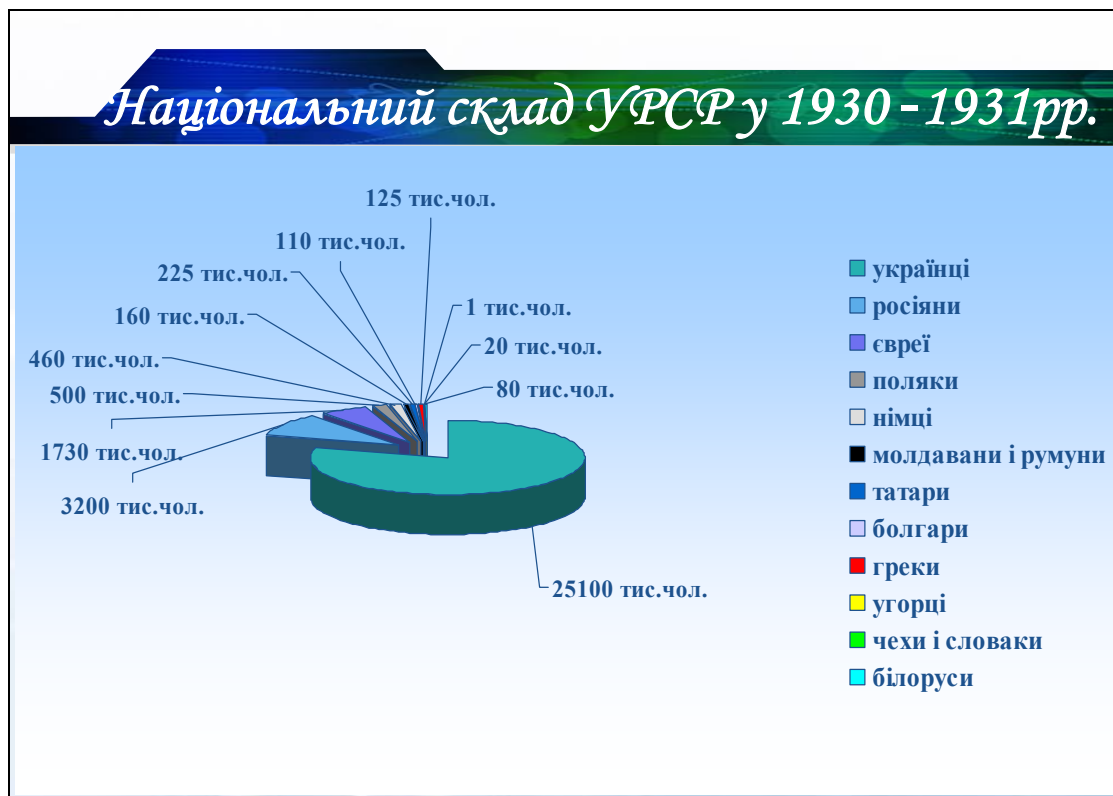
Квітень, 1923 р.
XII з'їзд РКП(б)

Політика коренізації -
використання більшовиками
національних мов як засобу пропаганди
ідей комунізму серед широких народних мас.

Українізація –
складовий елемент
коренізації політичне
впровадження елементів
української культури в
різних сферах
суспільного життя.

Українізація

- висування, підготовка та виховання кадрів корінної національності для партійного та державного апарату;
- використання української мови як державної;
- запровадження навчання, організації культурно-освітніх закладів, видання газет, журналів українською мовою;
- створення економічних і політичних передумов для всебічного розвитку нацменшин;
- розквіт національної за формою і радянської за змістом культури.

Тоталітаризм

Політичний режим, який характеризується прагненням держави до абсолютного контролю над усіма сферами громадського життя, повним підпорядкуванням людини політичній владі і пануючій ідеології

Сталінізм

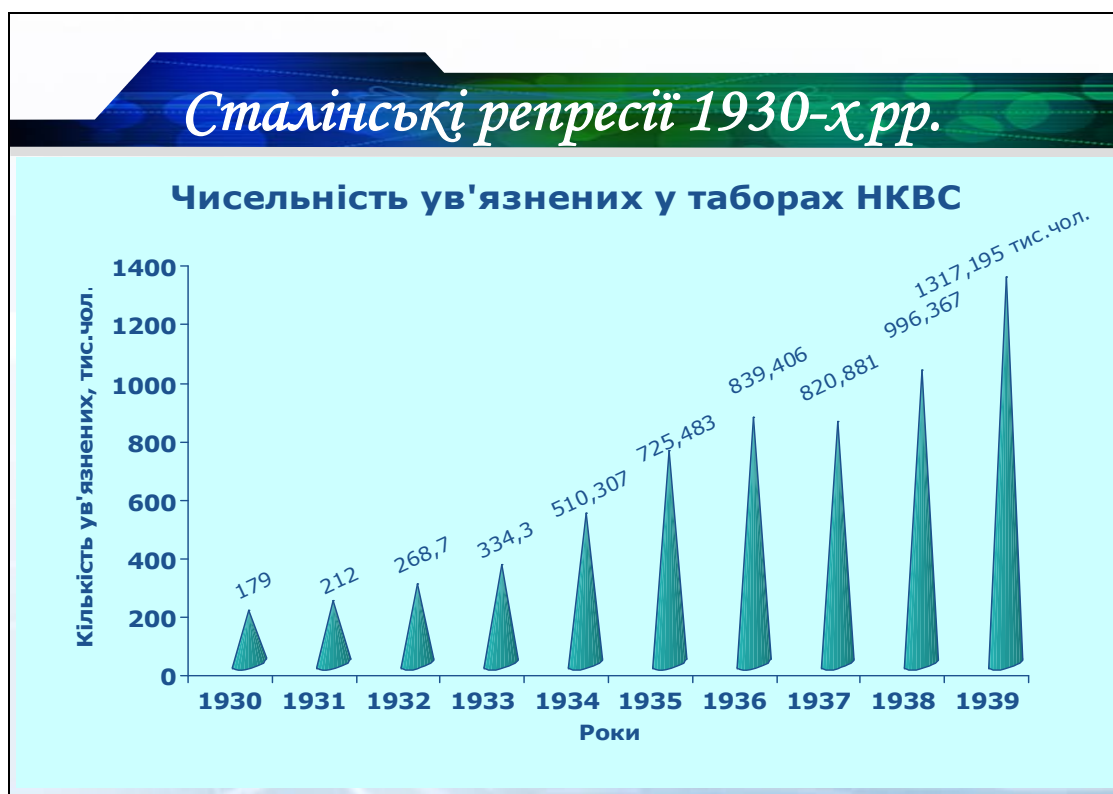
Форма радянського тоталітаризму,
диктатура на чолі з Й. Сталіним

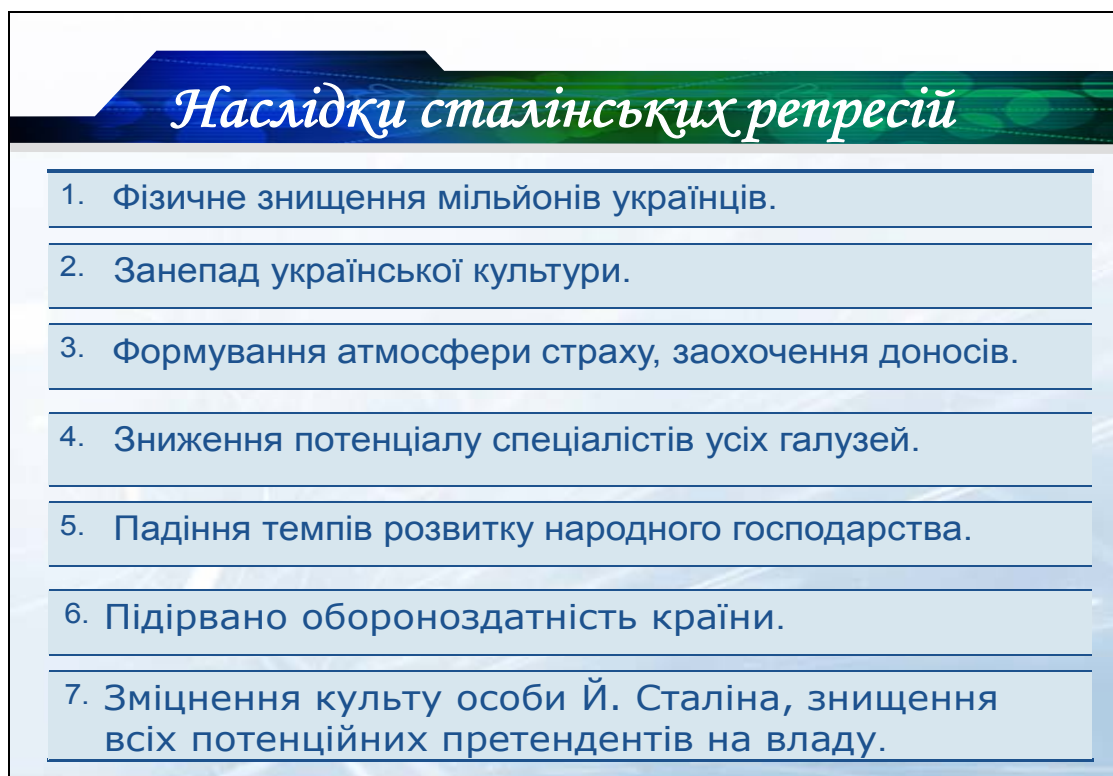
тотальне відчуження
народу від власності
і політики

монополія
більшовиків на
контроль за всіма
сферами суспільного
життя

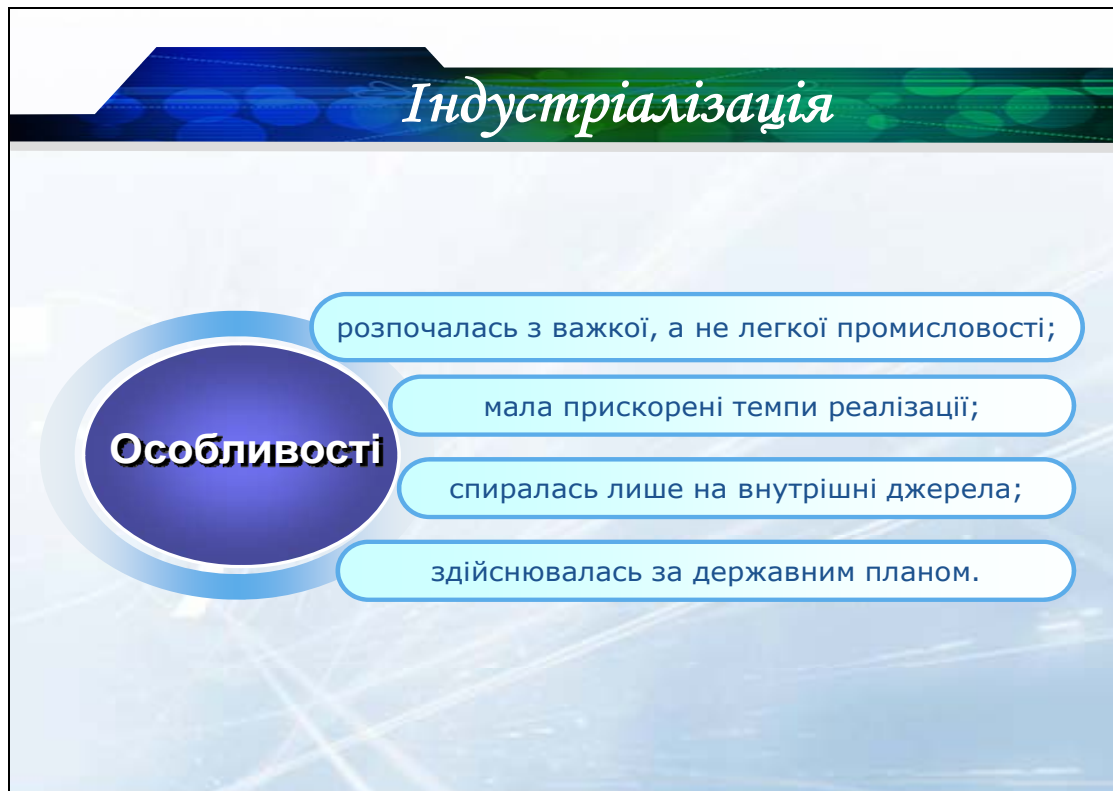

Індустріалізація

Грудень 1925 р.
XIV з'їзд ВКП(б)

Політика радянського уряду, спрямована на створення в СРСР великого промислового потенціалу та розвиток, насамперед, галузей «групи А» – паливної, енергетичної, хімічної, машинобудівної.

Позитивні результати індустріалізації

- УСРР перетворилася з аграрної на індустріально-аграрну республіку.
- Зміцнилася обороноздатність країни.
- Відбулися структурні зміни в промисловості (основна – важка індустрія).
- Ліквідовано безробіття.

Негативні результати індустріалізації

- Створено командну централізовану економіку (господарство УСРР повністю опинилося під контролем союзних органів влади).
- Використовувалися позаекономічні методи стимулювання ентузіазму робітників (примус, залякування, стаханівський рух).
- Промисловості був нав'язаний надвисокий темп індустріалізації, що призвело до безладдя, марнотратства, частих аварій.
- Занепад легкої та харчової промисловості, погіршення життєвого рівня населення.

Стаханівський рух

Масовий робітничий рух в СРСР за підвищення продуктивності праці, досягнення високих виробничих показників (на честь українського шахтаря **О. Г. Стаханова**).

Колективізація

Політика радянського уряду, що була спрямована на ліквідацію приватних і створення колективних селянських господарств (колгоспів і радгоспів)

Причини колективізації

Економічні	Політичні
<ul style="list-style-type: none"> ➤ нестача зерна у державі в умовах форсованих темпів індустріалізації, (хлібна криза 1927—1928 рр.); ➤ необхідність створення механізму (колгоспи) безперервного забезпечення держави хлібом.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ в умовах тоталітаризму колгоспами легше управляти; ➤ дрібнотоварне селянське виробництво, на думку влади, породжувало капіталізм; ➤ наявність передумов для колективізації (націоналізація землі, відновлення сільського господарства завдяки НЕПу, наявність досвіду створення колективних господарств).

Курс на колективізацію

1927
XV з'їзд ВКП(б)

- курс на кооперування сільського господарства;
- добровільне об'єднання селян для господарської діяльності;
- поступовий перехід від нижчих до вищих форм кооперації;
- врахування місцевих умов.

Курс на суцільну колективізацію

1929
Пленум ЦК ВКП(б)
курс на суцільну колективізацію

- ліквідація самотійних селянських господарств;
- насильницьке об'єднання селянських господарств у колективні господарства (колгоспи, радгоспи);
- ліквідація куркульства як «класу»;
- масові репресії проти селян, що не бажають вступати в колгоспи.

Етапи колективізації

1

1928–1932
Перша п'ятирічка

- ✓ з весни 1930 р. змагання між районами за дострокове завершення колективізації восени 1930 р.;
- ✓ розкуркулено 200 тис. селянських господарств;
- ✓ голод 1932–1933 рр.;
- ✓ колективізовано 70 % господарств.

2

1933–1937
Друга п'ятирічка

- ✓ колективізовано більше 90 % господарств;
- ✓ створено політвідділи в МТС та радгоспах;
- ✓ прийнято новий статут колгоспників (1935);
- ✓ регламентовані оплата праці за трудовими, розміри присадибної ділянки тощо;
- ✓ введені обов'язкові поставки державі (1933).

Наслідки колективізації

Наслідки

- отримано кошти для індустріалізації;
- голод 1932–1933 рр.;
- у селянині вбили почуття господаря;
- сільське господарство відкинуто на багато років назад.

Голодомор 1932–1933 рр.

Масовий, навмисно організований радянською владою голод, що призвів до багатомільйонних людських втрат.

Україна, Кубань, Казахстан, Північний Кавказ

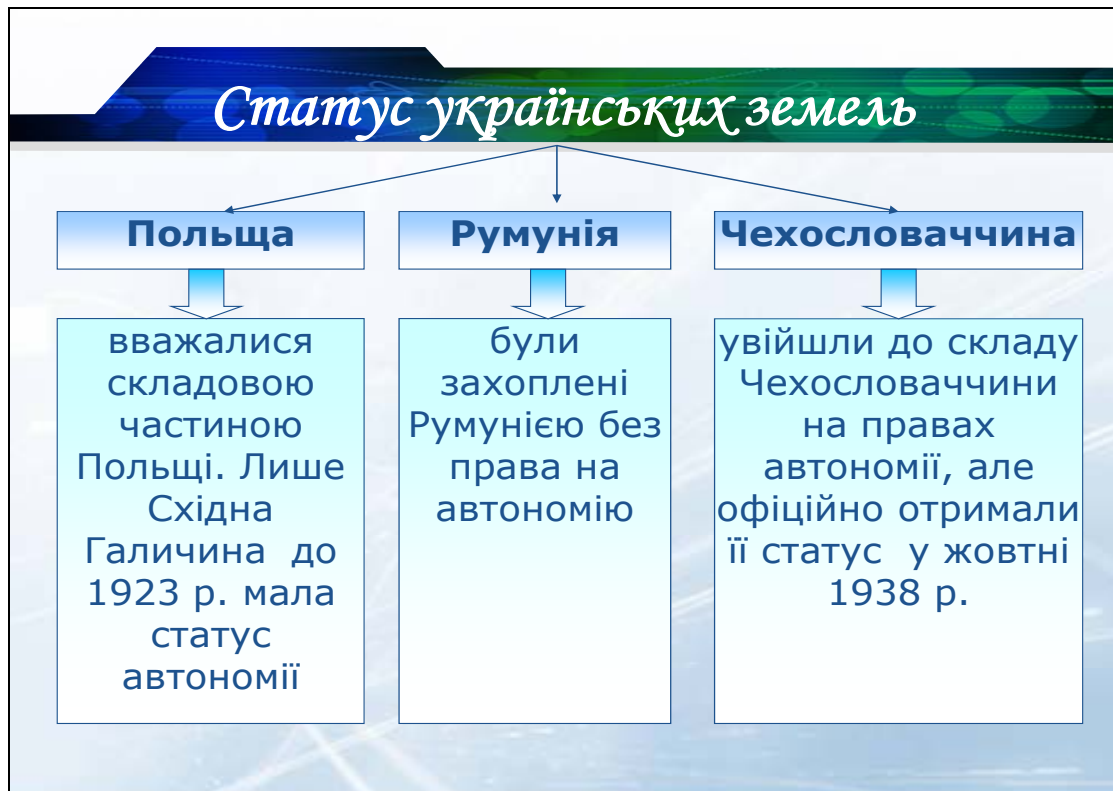
Жертви:
від 2,5 до 8 млн чол.

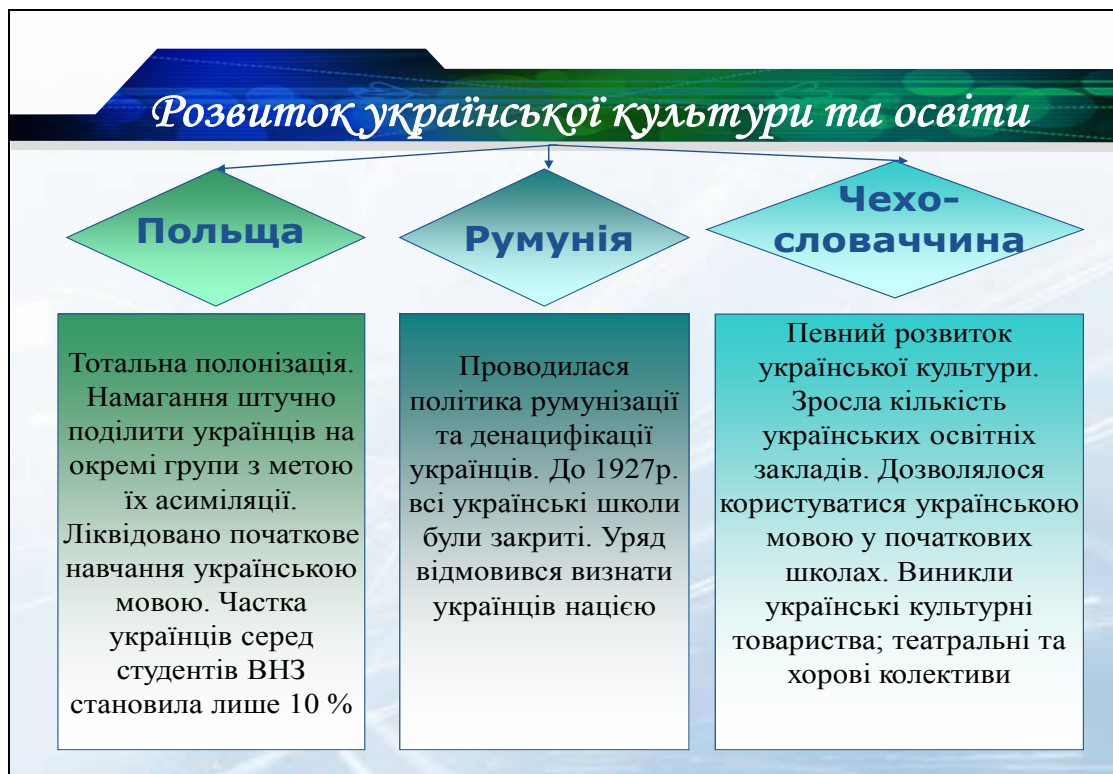

Розподіл західноукраїнських земель		
Держава	Приєднані українські території	Дата приєднання
Польща	Східна Галичина	1919
	Західна Волинь, Полісся, Холмщина, Підляшшя	1921
Румунія	Північна Буковина і Бессарабія (Ізмаїльський, Аккерманський та Хотинський повіти)	1918
Чехословаччина	Закарпаття	1920

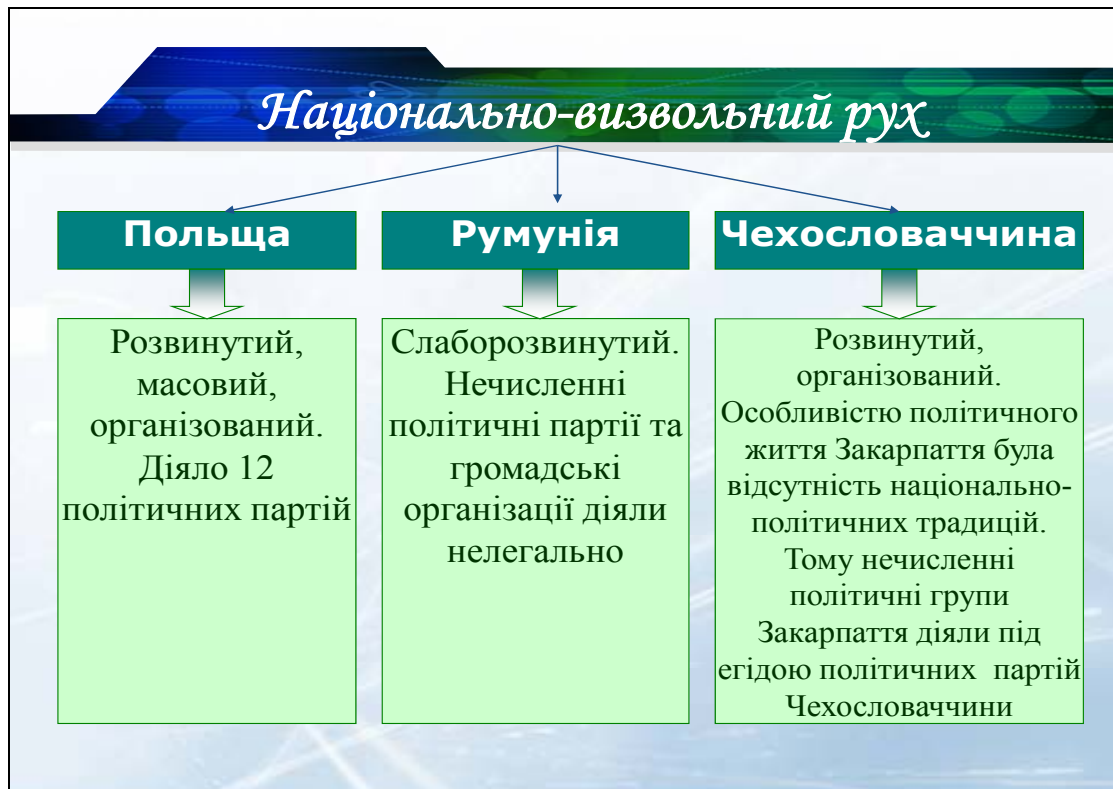

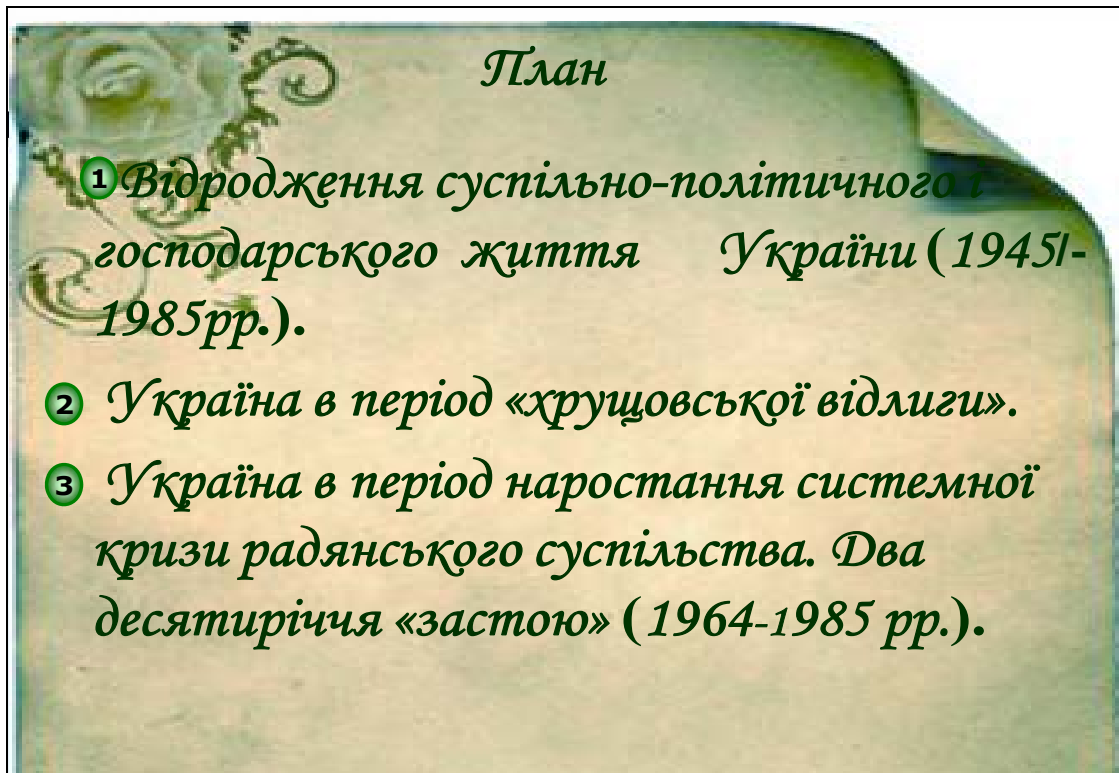

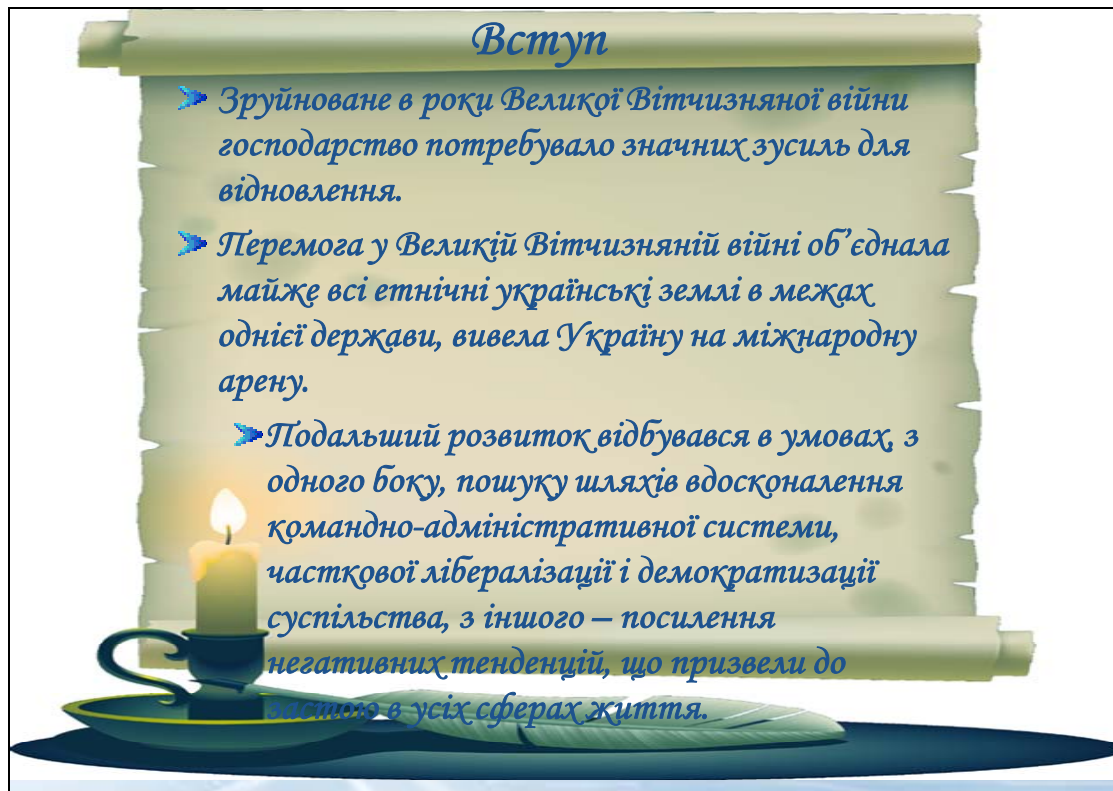

Висновки

- Після Громадянської війни радянська влада створила нову державу — СРСР, до складу якої увійшла УСРР.
- На початку 1920-х рр. глибока криза змусила більшовиків частково відійти від ідей соціалістичного будівництва: за допомогою НЕПу відновити зруйноване війною народне господарство, спираючись на політику коренізації, шукати підтримки національних меншин.
- Побудоване у 1930-х рр. суспільство було тоталітарним, побудованим на сталінських репресіях, у ході яких країна втратила найкращі кадри і пожертвувала життям багатьох мільйонів людей. Ціною неймовірних зусиль населення в ці роки СРСР було перетворено на індустріально-аграрну державу з великим військовим потенціалом.

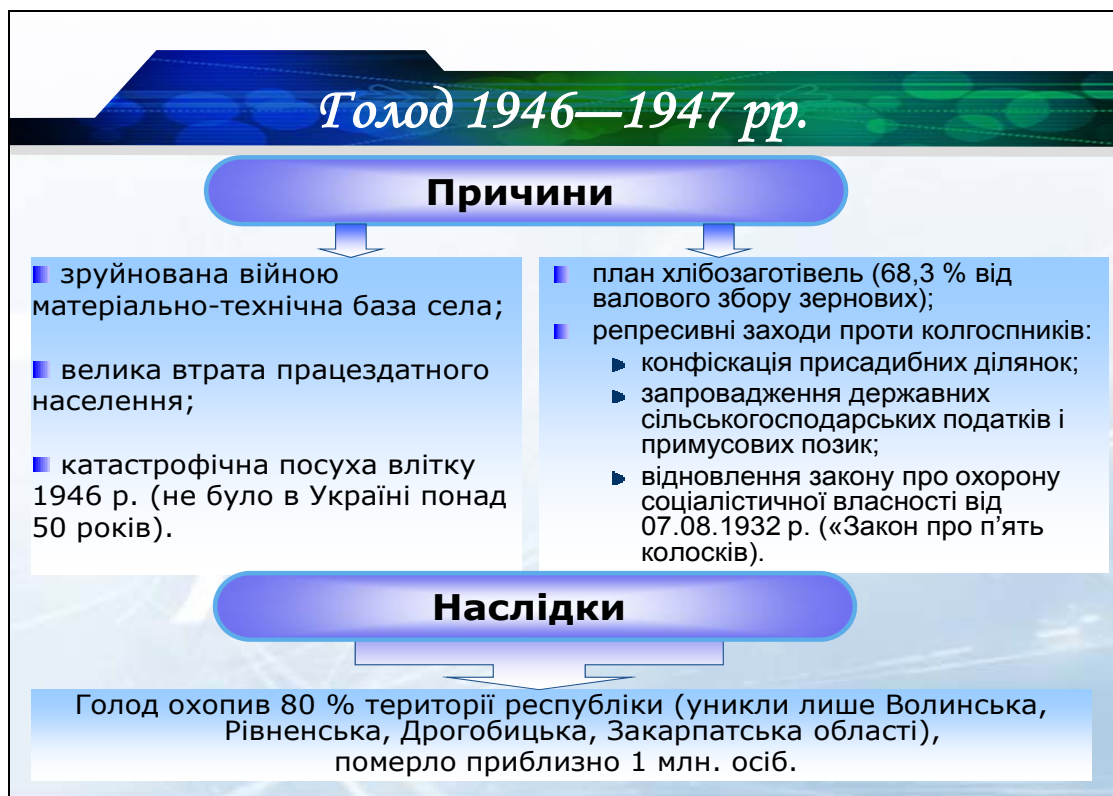
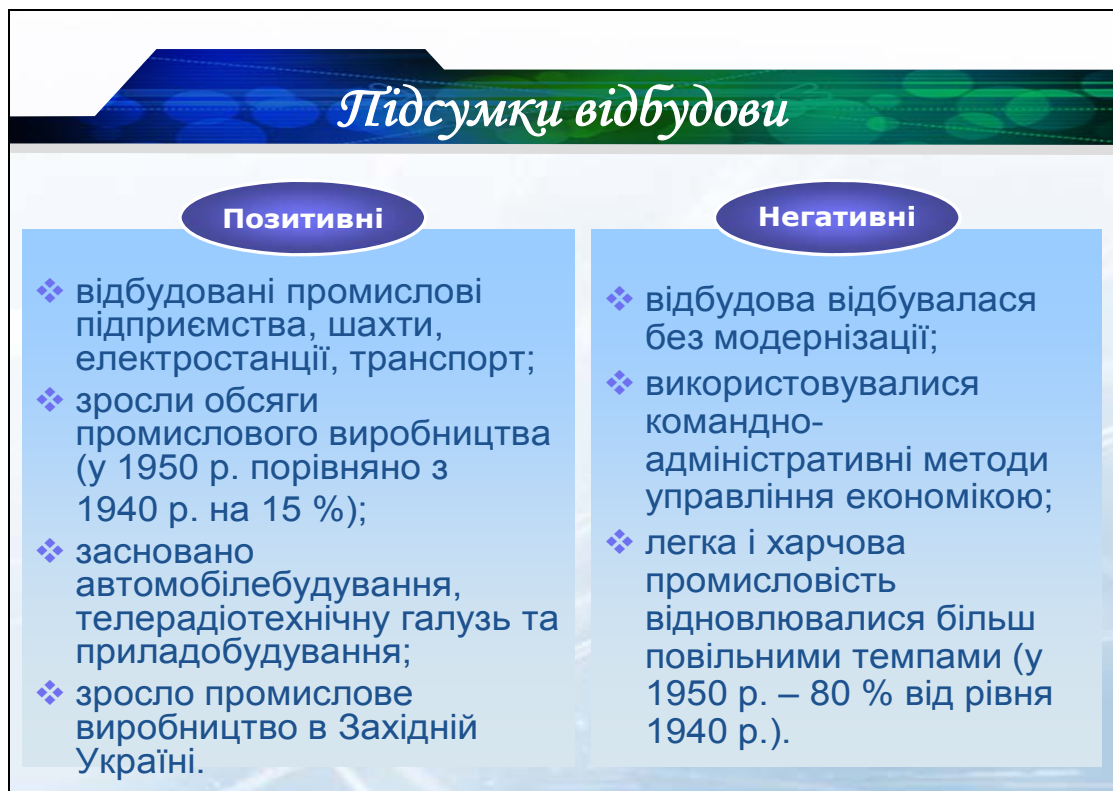

<i>УРСР на міжнародній арені</i>	
26.06.1945	делегація УРСР підписала Статут ООН на конференції в Сан-Франциско.
29.07 – 15.10.1946	делегація УРСР на чолі з Д.Мануїльським взяла участь у роботі Паризької мирної конференції.
10.02.1947	делегація УРСР підписала мирні договори з Італією, Болгарією, Румунією, Угорщиною і Фінляндією.
1948	делегація УРСР взяла участь у Дунайській конференції з питань режиму торговельного судноплавства на р.Дунай.
1948—1949	Україна була обрана непостійним членом Ради Безпеки ООН.

<i>Відновлення народного господарства</i>	
<i>Четверта п'ятирічка (1946-1950)</i>	
Особливості	
1	відбувалося централізовано, за чітким державним планом;
2	пріоритет надавався важкій промисловості;
3	адміністративно-командна система дозволяла мобілізувати значні матеріальні і людські ресурси;
4	допомагала ідеологія, що проявлялося у соціальних змаганнях, рухах передовиків і новаторів;
5	ускладнювалася голодом 1946—1947 рр.

Грошова реформа

**14 грудня 1947 р.
Постанова Ради міністрів СРСР і ЦК ВКП(б)**

*старі гроші обмінювались на нові у співвідношенні
10 крб до 1 крб.*

Радянізація західноукраїнських земель

Індустріалізація

передбачала відновлення і реконструкцію традиційних (нафтової, деревообробної, побутової) і розвиток нових (машинобудівної, хімічної, електротехнічної) галузей промисловості

Колективізація

призвела до об'єднання 93 % селянських господарств у колгоспи

**«Культурна
Революція»**

сприяла ліквідації неграмотності і збільшення кількості шкіл, технікумів, вузів

Радянізація західноукраїнських земель

Особливості

- 1 масові репресії, жертвами яких стали 500 тис. чол.;
- 2 депортації у східні райони СРСР, під час яких було виселено понад 200 тис. чол.;
- 3 заборона Української греко-католицької церкви;
- 4 боротьба з ОУН - УПА, під час якої загинуло понад 30 тис. цивільних осіб і військовослужбовців.

Культура України в післявоєнний період	
Освіта	<ul style="list-style-type: none"> ■ відновлена довоєнна мережа шкіл, технікумів, вузів; ■ здійснено перехід до обов'язкової семирічної освіти (1953 р.); ■ відкриті вечірні й професійні заочні школи і курси для дорослих;
Наука	<ul style="list-style-type: none"> ■ запущений перший у СРСР атомний реактор (1946 р.); ■ створена перша в Європі мала електронно-обчислювальна машина «МЕОМ» (1948—1951 рр., С. Лебедєв); ■ впроваджений у виробництво метод автоматичного зварювання металу під флюсом (1949 р., Є. Патон);
Література	<ul style="list-style-type: none"> ■ О. Гончар (трилогія «Прапороносці»); ■ М. Стельмах (роман «Велика рідня»); ■ В. Некрасов (роман «В окопах Сталінграда»); ■ В. Сосюра («Вітчизна»);
Кіно-мистецтво	<ul style="list-style-type: none"> ■ революційно-патріотичний фільм «Молода гвардія» режисера

«Жданівщина»

Керівник — секретар ЦК ВКП(б) А. Жданов

*Обвинувачення української інтелігенції в
«космополітизмі» і «низькопоклонстві перед Заходом».*

Переслідування

Вчених	генетики І. Поляков, М. Гришко, С. Делоне
Письменників	О. Вишня «Мисливські усмішки», В. Сосюра «Любіть Україну», Ю. Яновський «Жива вода»
Композиторів	К. Данькевич опера «Богдан Хмельницький»

“Хрущовська відлига”

*Перший секретар ЦК КПУРС
М. Хрущов
(1953-1964)*

Перші секретарі ЦК КПУ

<i>О. Кириченко 1953-1957</i>	<i>М. Підгорний 1957-1963</i>	<i>П. Шелест 1963-1972</i>
		

Реформи М.Хрущова

- 1 Критика культу особи Й. Сталіна, припинення репресій, початок реабілітації незаконно репресованих.
- 2 Припинення ідеологічної кампанії проти інтелігенції, послаблення цензури.
- 3 Підвищення цін на колгоспну продукцію, запровадження пенсій колгоспникам, освоєння цілинних земель в Казахстані.
- 4 Збільшення посівних площ під кукурудзу і боротьба з індивідуальним присадибним господарством.
- 5 Децентралізація управління економікою країни шляхом створення Рад народного господарства.
- 6 Будівництво житла за державний кошт.
- 7 Запровадження державних пенсій для робітників, 5-денного робочого тижня, 8-годинного робочого дня.
- 8 Скасування плати за навчання у старших класах і вузах.
- 9 Скорочення управлінського апарату, особового складу Збройних Сил та КДБ.

Реформи в політичній сфері

**25 лютого 1956 р.
доповідь М. Хрущова «Про наслідки культу особи»
на закритому засіданні XX з'їзду КПРС**

лібералізація та демократизація суспільно-політичного життя

- засуджено культ особи Сталіна, але не розкриті його причини і причини масових репресій;
- викрито злочинну діяльність Л. Берії, розпочато, але не завершено реабілітацію жертв масових репресій;
- відновились демократичні норми діяльності КПРС (регулярне скликання з'їздів і пленумів, критика і самокритика в партії і т. ін.);
- зросла роль рад, але зберігалось верховенство партійних органів над державними.

Реформи в галузі промисловості

Зміни в управлінні промисловістю та будівництвом	<ul style="list-style-type: none"> ■ ліквідація галузевих міністерств та створення раднаргоспів; ■ у відання УРСР передано майже 10 тис. підприємств; ■ територія УРСР поділена на 11, а згодом і на 14 економічних районів на чолі з раднаргоспами.
Упровадження досягнень науково-технічної революції у виробництво	<ul style="list-style-type: none"> ■ створені Держкомітет Ради Міністрів СРСР у справах нової техніки і Всесоюзне товариство винахідників і раціоналізаторів; ■ розпочалося використання атомної енергії у мирних цілях; ■ на заміну пароплавам і паротягам прийшли теплоходи, тепловози та електровози; ■ у 1957 р. запущено у космос перший штучний супутник Землі; ■ 12 квітня 1961 р. Ю.Гагарін здійснив перший політ у космос.
Збільшення випуску товарів народного споживання	<ul style="list-style-type: none"> ■ побудовано і реконструйовано понад 700 підприємств легкої та харчової промисловості.

Реформи у сільському господарстві

1	Продовження освоєння цілини, де брали участь близько 100 тис. українців.
2	Рекомендація особистим господарствам колгоспників здавати худобу до колгоспів, а молоко й інші продукти отримувати на трудовні, у результаті чого зросли ціни на продукти тваринництва.
3	«Кукурудзяна кампанія», внаслідок якої були невиправдано збільшені посіви кукурудзи за рахунок зменшення посівних площ під пшеницю, гречку та інші культури. В УРСР кукурудзою було засіяно 28 % усіх посівних площ.
4	Реорганізація МТС у ремонтно-технічні станції з обслуговування колгоспної техніки (1958 р.) – колгоспи тепер самі купували трактори, комбайни тощо. Реформа була проведена поспіхом, колгоспи примусово викупляли стару техніку з МТС, не мали приміщень для її зберігання; ціни на техніку підвищили, а держава не надала кредитів на її закупівлю.

Зміни у рівні життя населення

Позитивні	Негативні
<ul style="list-style-type: none"> ■ підвищилися розміри зарплати та пенсії; ■ швидкими темпами будувалося житло; ■ збільшилася кількість магазинів, дитсадків, медичних закладів; ■ розпочалася газифікація сіл; ■ селяни одержали паспорти.	<ul style="list-style-type: none"> ■ зберігався великий розрив між матеріальним добробутом мешканців міста та села; ■ грошова реформа 1961 р. спричинила зростання цін на товари; ■ зберігалася невідповідність між виконаною роботою та платнею за неї.

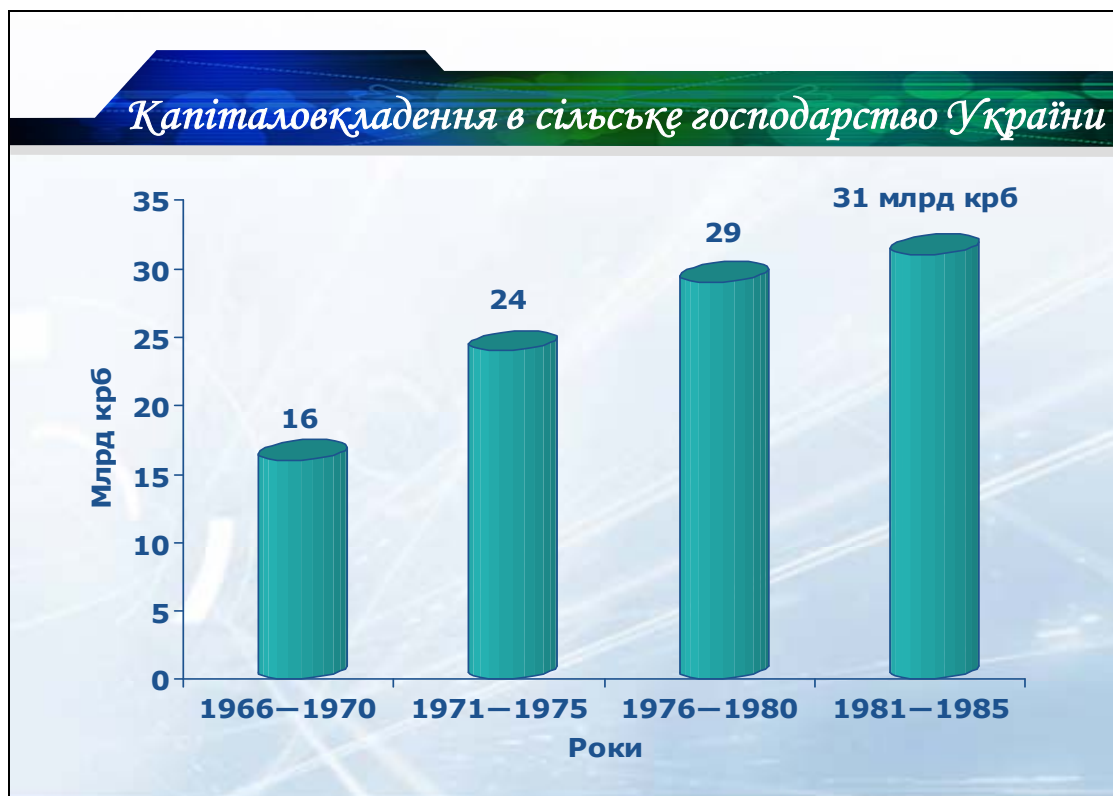
Генеральні секретарі ЦК КПРС

<p><i>Л. Брежнєв</i> (1964-1982)</p> 	<p><i>Ю. Андропов</i> (1982-1984)</p> 	<p><i>К. Черненко</i> (1984-1985)</p>
--	---	---

«Застій»

*Умовна назва доби 1964—1984 рр.
в історії СРСР, характерними
ознаками якої були екстенсивний
розвиток народного господарства
та деградація правлячої
політичної еліти.*

Політико-ідеологічна криза

- 1 Моральний занепад суспільства.
- 2 Незаконні привілеї адміністративно-бюрократичного апарату.
- 3 Процвітання корупції і тіньової економіки.
- 4 Зростання кількості господарських злочинів.
- 5 Швидке поширення алкоголізму.

Економічні реформи

Голова Ради Міністрів СРСР
О. Косигін

«Косигінські» реформи

Березень 1965 р.
пленум ЦК КПРС

*Програма реформ
у сільському господарстві*

Вересень 1965 р.
пленум ЦК КПРС

*Програма реформ
у промисловості*

<i>Реформи у сільському господарстві</i>	
1	Збільшення капіталовкладень у сільське господарство.
2	Встановлення твердих планів закупівель сільськогосподарської продукції, підвищення закупівельних цін.
3	Введення гарантованої оплати праці колгоспникам за тарифними ставками відповідних категорій робітників та службовців радгоспів.
4	Впровадження програми меліорації земель, механізації й хімізації сільського господарства.

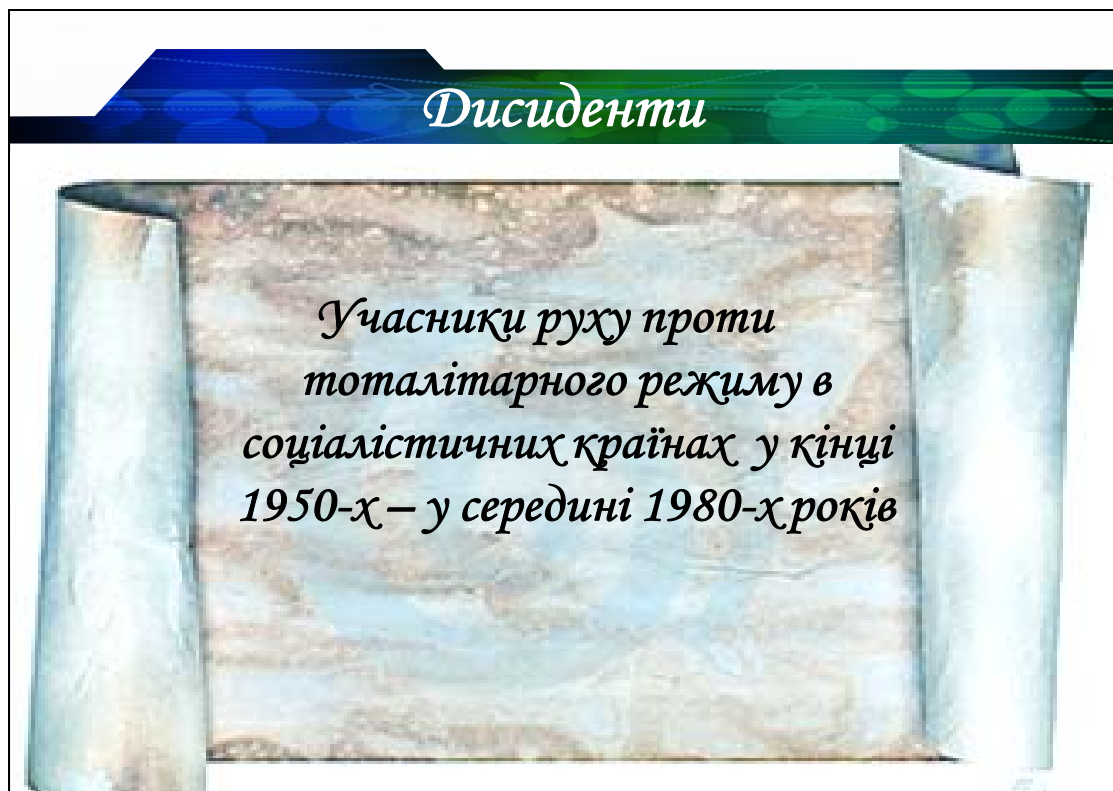
<i>Реформи у промисловості</i>	
1	Ліквідація раднаргоспів і відновлення галузевої системи управління через союзні й союзно-республіканські міністерства.
2	Вдосконалення системи планування, забезпечення постійних планових завдань.
3	Розширення господарської самостійності підприємств, впровадження господарського розрахунку.
4	Оцінювання господарської діяльності підприємств за обсягами реалізованої продукції.
5	Посилення стимулювання виробництва, створення фондів матеріального заохочення робітників та службовців.

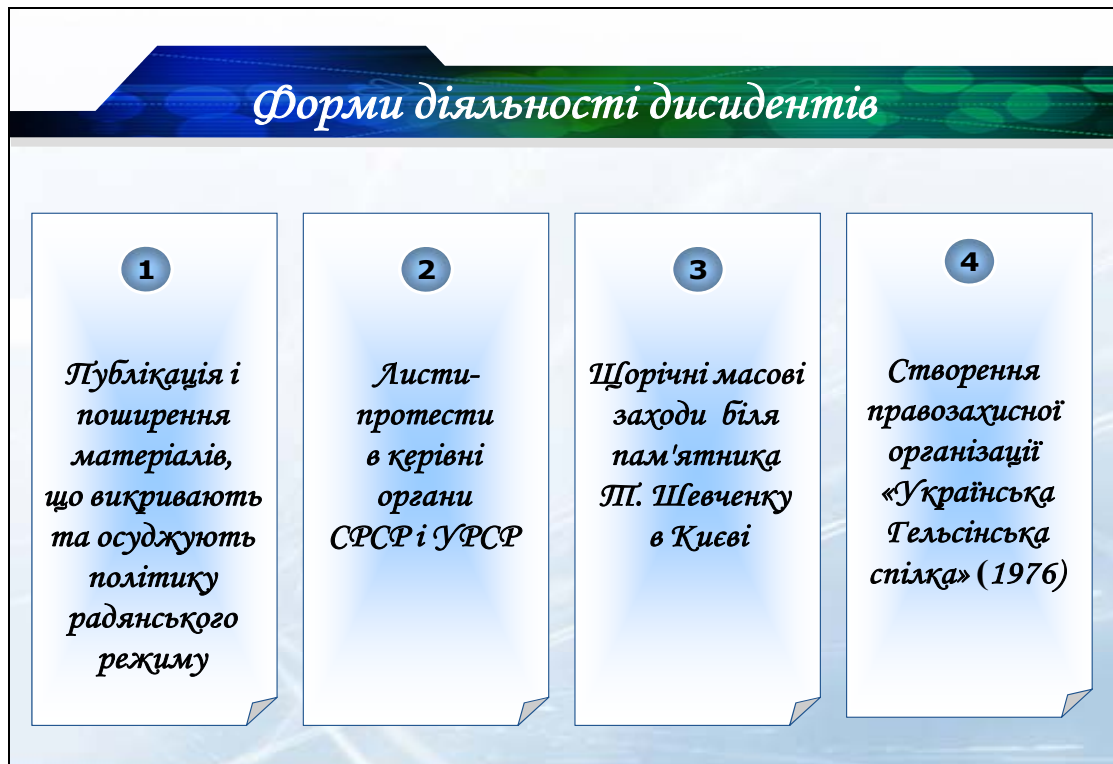

Розвиток культури

Освіта	Перехід до загального обов'язкового навчання, поліпшення матеріального й методичного забезпечення школи, впровадження нових дисциплін, збільшення кількості ПТУ та ВНЗ
Наука	Центр наукових досліджень — АН УРСР, Інститут проблем матеріалознавства (І. Францевич) та Інститут електрозварювання (Б. Патон) працювали на потреби ВПК, Інститут історії завершив видання багатотомної «Історії Української РСР» і «Історії міст і сіл України» (П. Тронько)
Література	«Соцреалізм» (М. Бажан, М. Стельмах, О. Корнійчук), О. Гончар (роман «Собор»), Л. Костенко (поетичний збірник «Над берегами вільної ріки», роман у віршах «Маруся Чурай»), І. Драч (поетичний збірник «Корінь і крона»), В. Стус (поетичний збірник «Дорога болю»)
Музика	Державний хор ім. Верьовки, хорова капела «Думка», ансамбль танцю ім. П. Вірського, композитори П. Майборода, А. Білаш, В. Івасюк
Образотворче мистецтво	Скульптор І. Гончар (пам'ятник Т. Шевченку в Яготині), художники Т. Яблонська, М. Дергус, В. Шаталін.
Кіномистецтво	Режисери Ю. Ільєнко («Криниця для спраглих»), І. Миколайчук («Білий птах з чорною ознакою», «Вавилон XX»), С. Параджанов («Тіні забутих предків»), Л. Осика («Кам'яний хрест»)

<i>Напрямки дисидентського руху в УРСР</i>			
1	Національно-визвольний	В. Мороз, Л. Лук'яненко	Боролись за відновлення незалежної України, вільний розвиток української мови і культури
2	Правозахисний	П. Григоренко, В. Чорновіл, М. Руденко	Вимагали дотримання в СРСР прав і свобод людини
3	Релігійний	В. Романюк, І. Тереля, Г. Вінс	Виступали за свободу віросповідання і відновлення заборонених релігійних конфесій

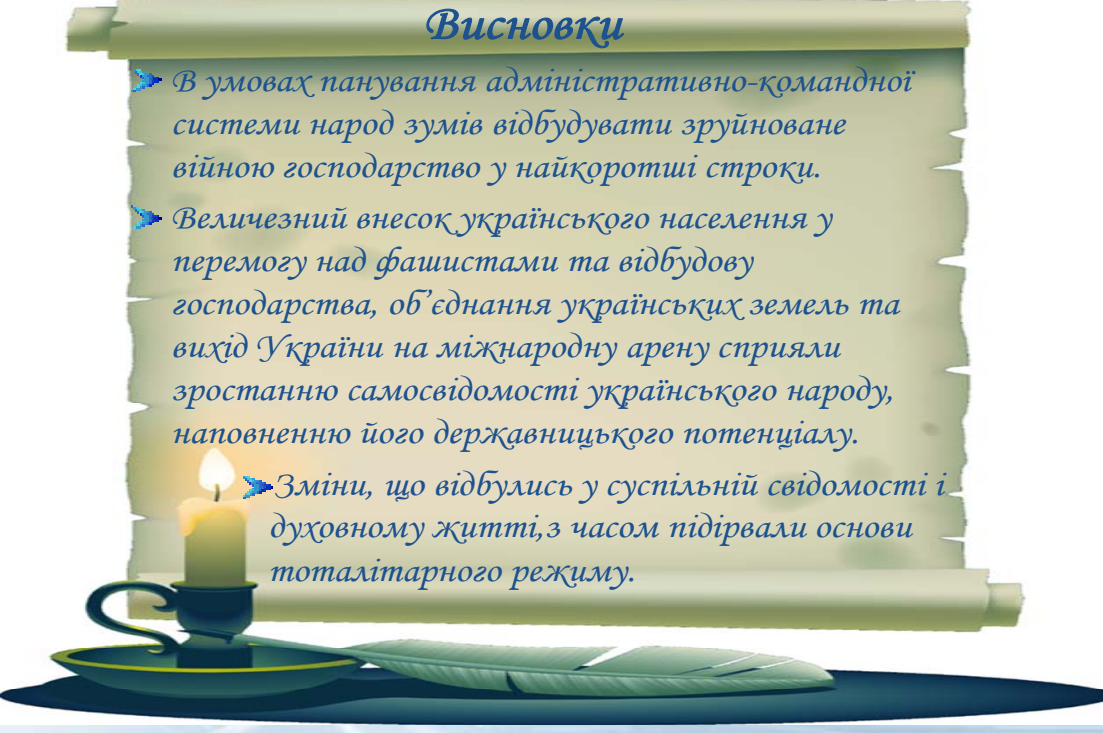
Переслідування дисидентів

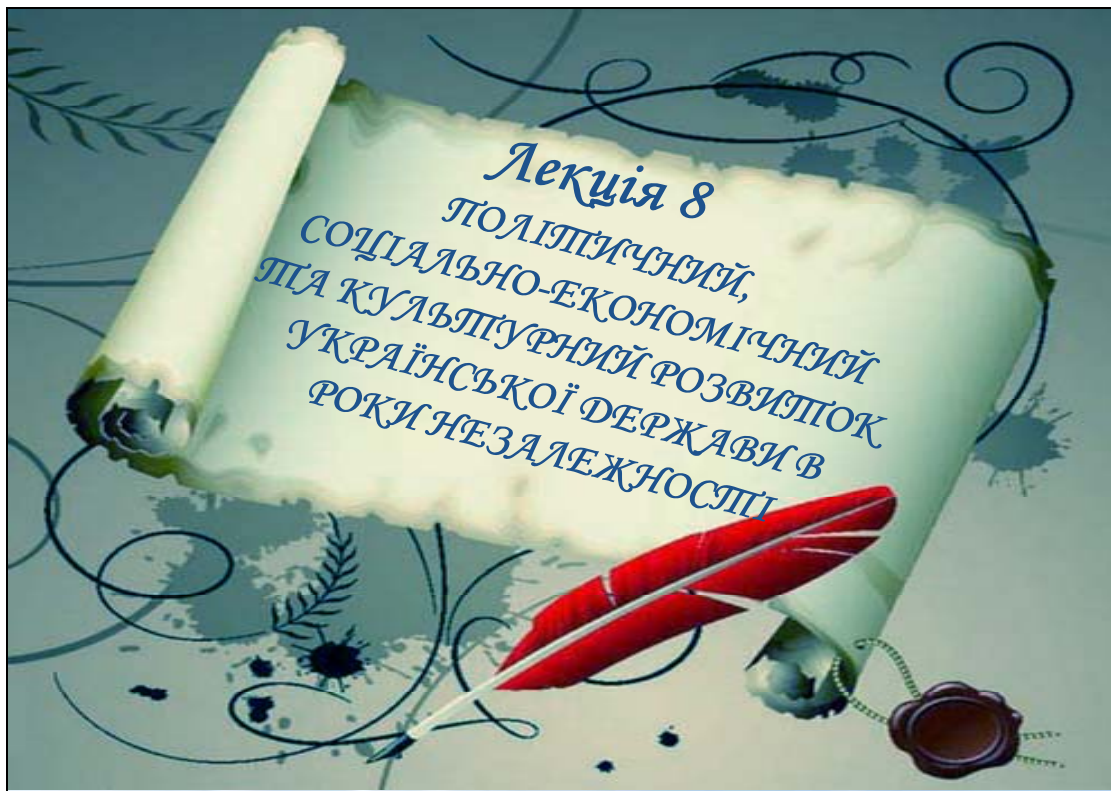
У 1972 р. в Україні було арештовано понад 100 правозахисників (В. Чорновіл, Є. Сверстюк, І. Світличний, В. Стус, І. Дзюба)

У 1977 р. в Україні арештовані і засуджені на строк від 10 до 15 років керівники УТС (Н. Руденко, О. Плихій)

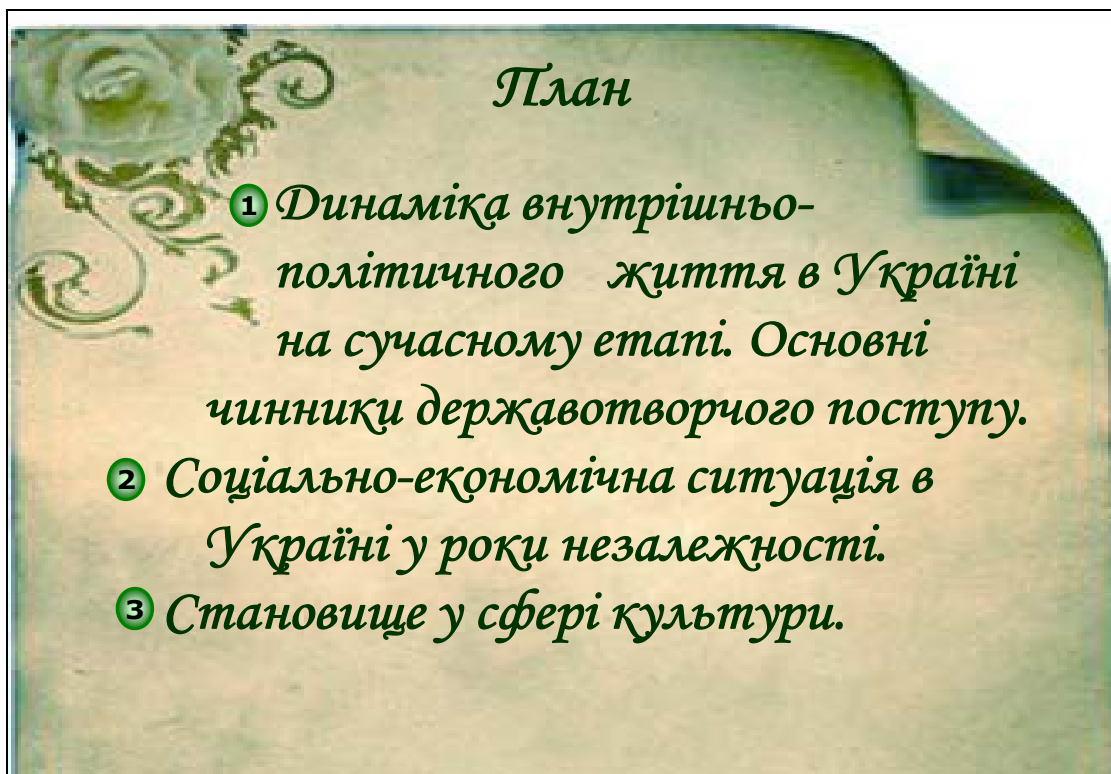
Висновки

- ▶ В умовах панування адміністративно-командної системи народ зумів відбудувати зруйноване війною господарство у найкоротші строки.*
- ▶ Величезний внесок українського населення у перемогу над фашистами та відбудову господарства, об'єднання українських земель та вихід України на міжнародну арену сприяли зростанню самосвідомості українського народу, наповненню його державницького потенціалу.*
- ▶ Зміни, що відбулись у суспільній свідомості і духовному житті, з часом підірвали основи тоталітарного режиму.*

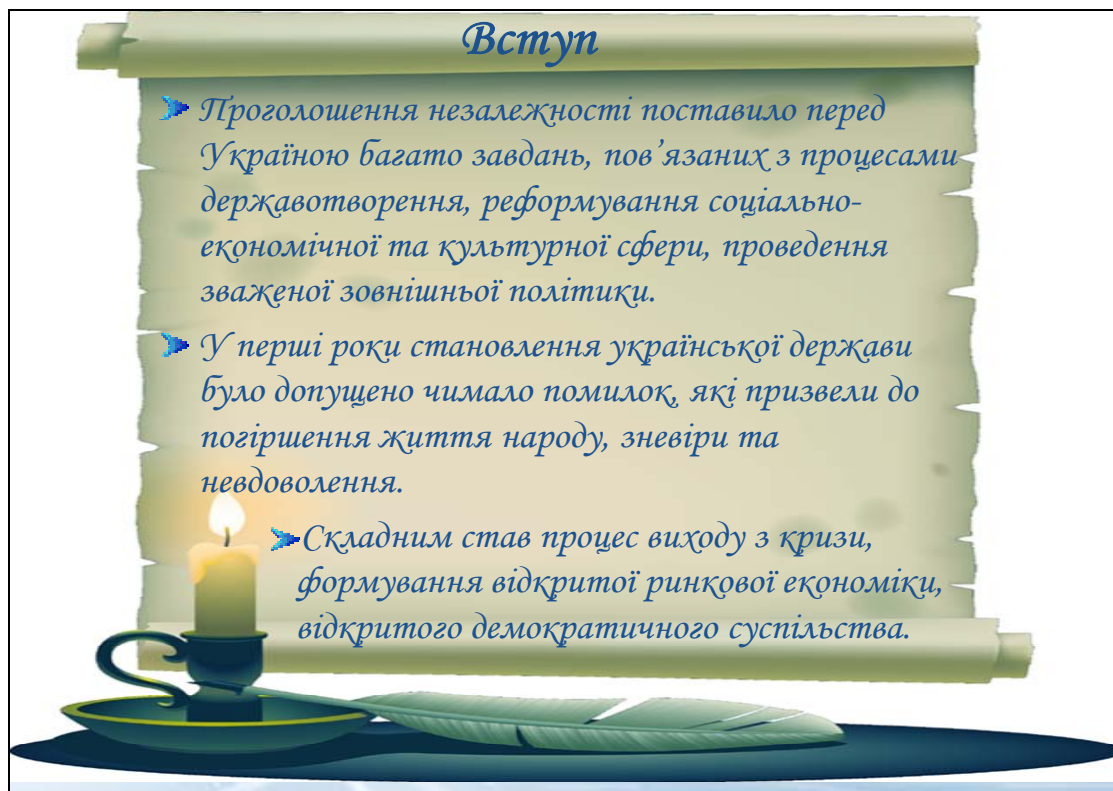
Лекція 8
ПОЛІТИЧНИЙ,
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
ТА КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК
УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В
РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

План

- ① Динаміка внутрішньо-політичного життя в Україні на сучасному етапі. Основні чинники державотворчого поступу.*
- ② Соціально-економічна ситуація в Україні у роки незалежності.*
- ③ Становище у сфері культури.*

Законодавча влада

Верховна Рада України

*обирається громадянами строком на 5 років,
включає 450 депутатів*

Роки	Голова ВР
1991-1994	І. Плющ
1994-1998	О. Мороз
1998-2000	А. Ткаченко
2000-2002	І. Плющ

Роки	Голова ВР
2002-2006	В. Литвин
2006-2007	О. Мороз
2007-2008	А. Яценюк
2008	О. Лавринович
2008	В. Литвин

Виконавча влада

Кабінет Міністрів України

Роки	Керівництво КМ
1991-1992	В. Фокін
1992-1993	Л. Кучма
1993-1994	Ю. Звягільський
1994-1995	В. Масол
1995-1996	В. Марчук
1996-1997	П. Лазаренко
1997-1999	В. Пустовойтенко
1999-2001	В. Ющенко

Роки	Керівництво КМ
2001-2002	О. Кінах
2002-2004	В. Янукович
2004-2005	М. Азаров
2005	Ю. Тимошенко
2005-2006	Ю. Єхануров
2006-2007	В. Янукович
2007-2010	Ю. Тимошенко

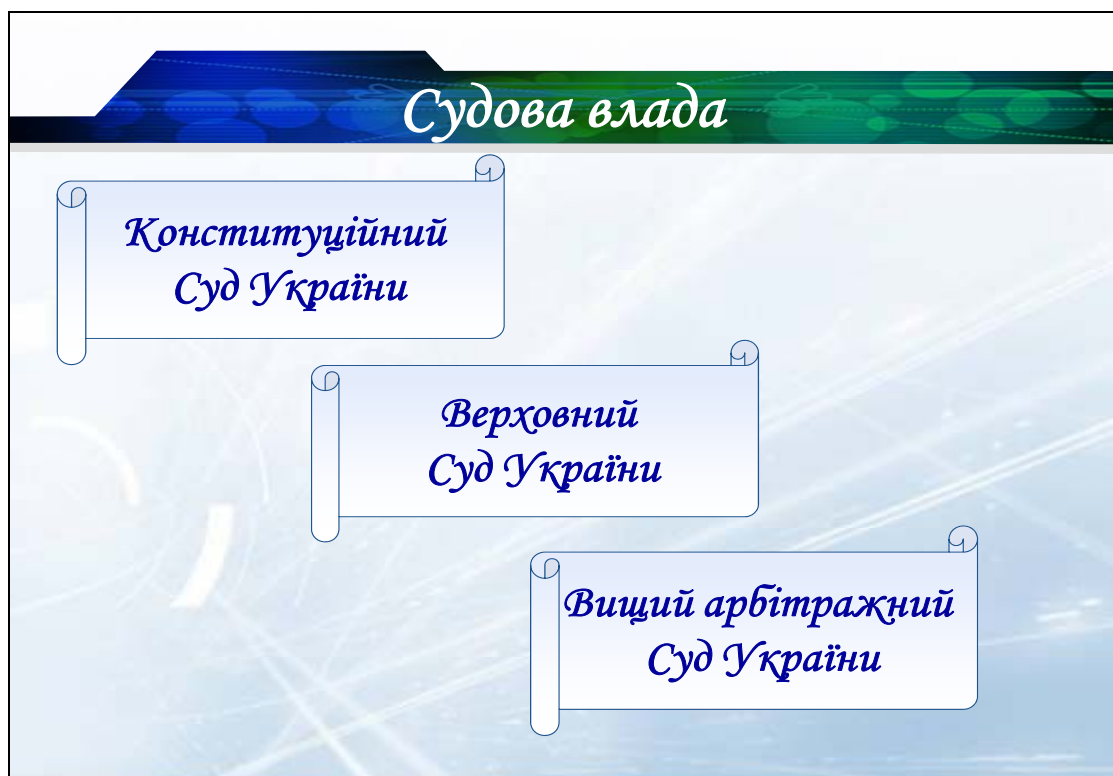
Президенти України

<p><i>Л. Кравчук</i> 1991-1994</p> 	<p><i>Л. Кучма</i> 1994-1999, 1999-2005</p> 	<p><i>В. Ющенко</i> 2005-2010</p> 	<p><i>В. Янукович</i> з 2010 р.</p>
--	---	--	---

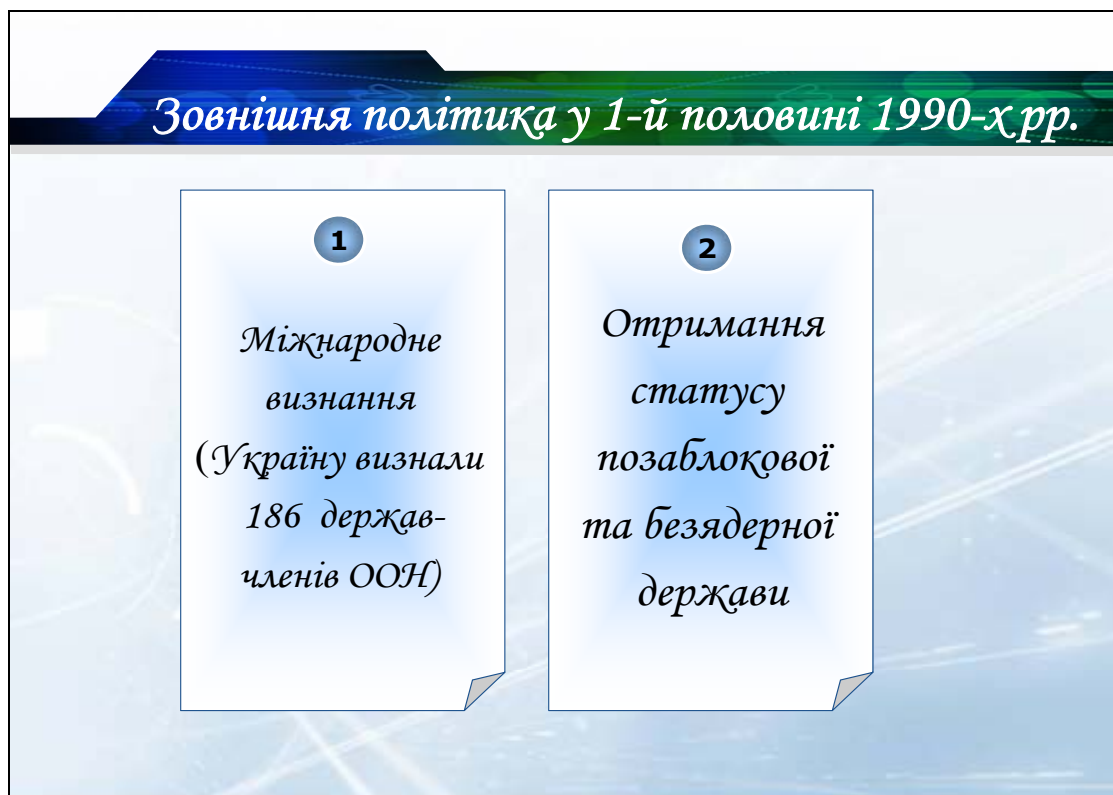
Помаранчева революція

Кампанія протестів, мітингів, пікетів, страйків та інших актів громадянської непокорі в Україні, організована і проведена прихильниками В. Ющенка, основного кандидата від опозиції на президентських виборах у листопаді - грудні 2004 року, після оголошення Центральною виборчою комісією попередніх результатів, згідно з якими переміг його суперник - В. Янукович.

Зовнішня політика у 2-й половині 1990-х рр

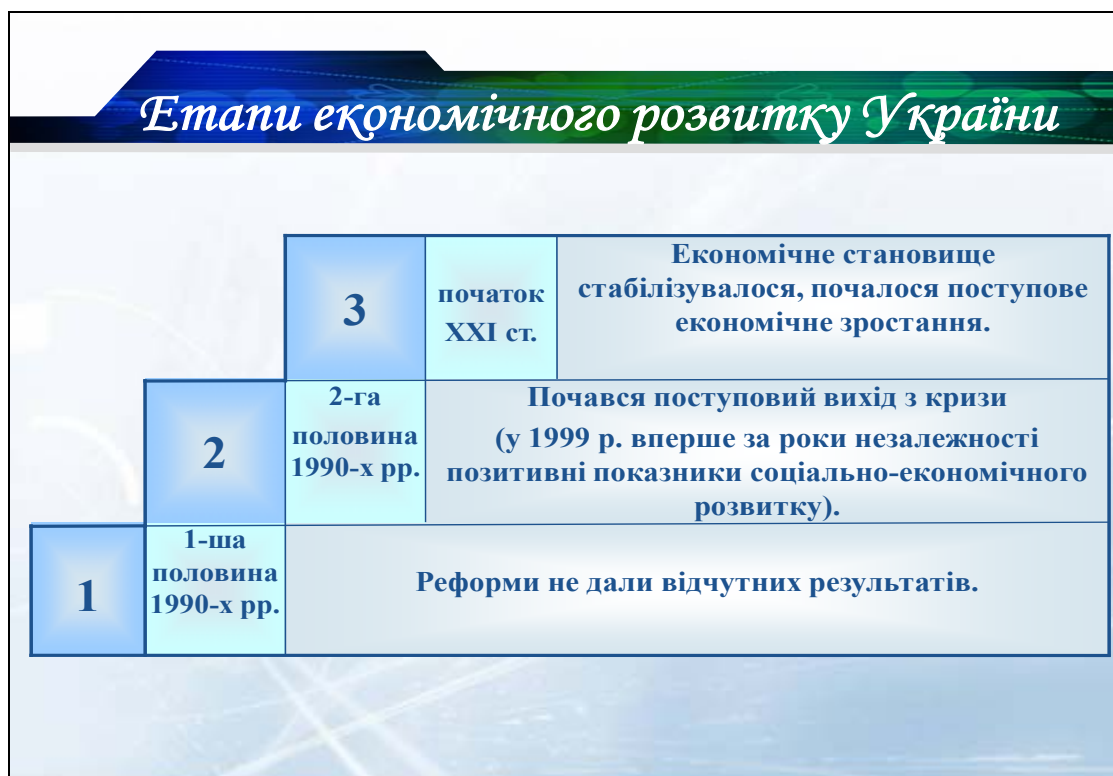
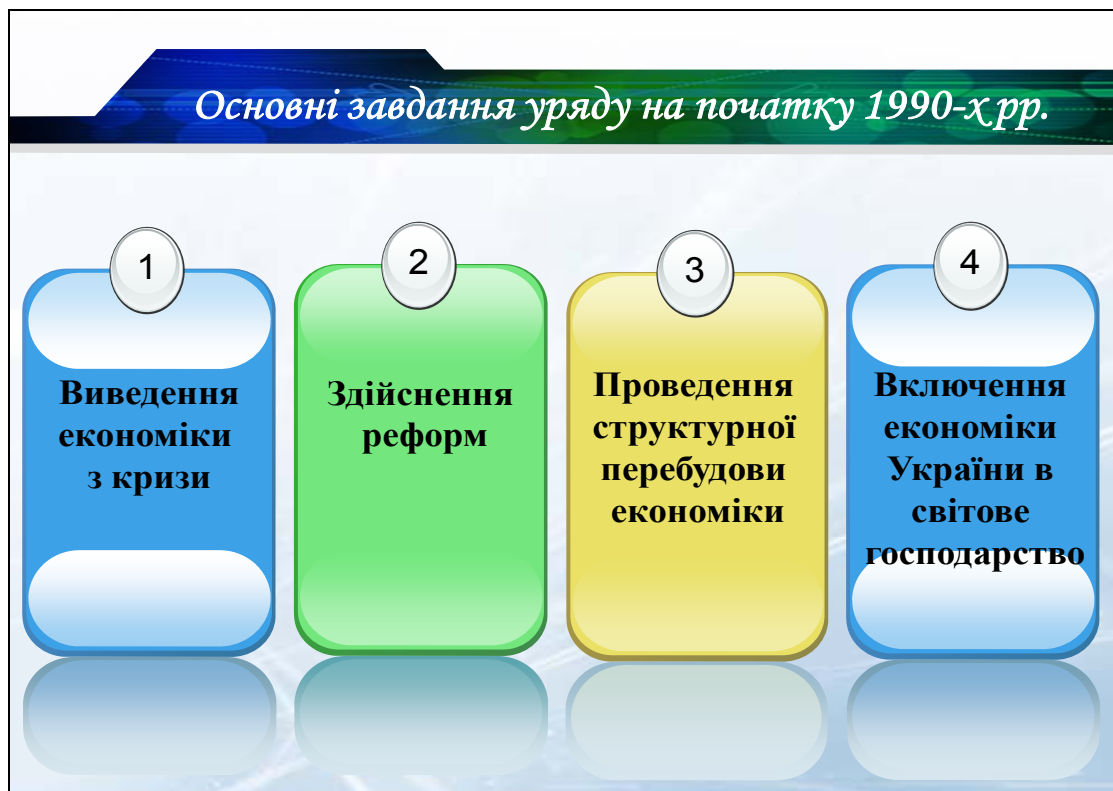
- 1 **Розвивала відносини зі стратегічними партнерами:**
Росія, Білорусь, Молдова, Азербайджан, Узбекистан,
Грузія, Польща, Словаччина, Болгарія, Румунія,
Угорщина, Німеччина, Фінляндія, Туреччина, Ізраїль,
США, Канада, Аргентина, Китай.
- 2 **Брала участь у діяльності міжнародних організацій:**
ООН (Організація Об'єднаних Націй), ЮНЕСКО (Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури), ОБСЄ (Організація з безпеки і співробітництва в Європі), РЄ (Рада Європи), СНГ (Співдружність Незалежних Держав), ГУАМ (об'єднання Грузії, України, Азербайджану, Молдови), МАГАТЕ (Міжнародне агентство з атомної енергетики), МВФ (Міжнародний валютний фонд), СБ (Світовий банк).

Зовнішня політика на початку ХХІ ст.	
2005	Указом Президента внесені зміни у військову доктрину - готовність до повноправного членства в ЄС і НАТО.
2005	Рада міністрів Євросоюзу визнала Україну країною з ринковою економікою.
2008	Україна стала членом ВТО.

Стан економіки на початку 1990-х рр.

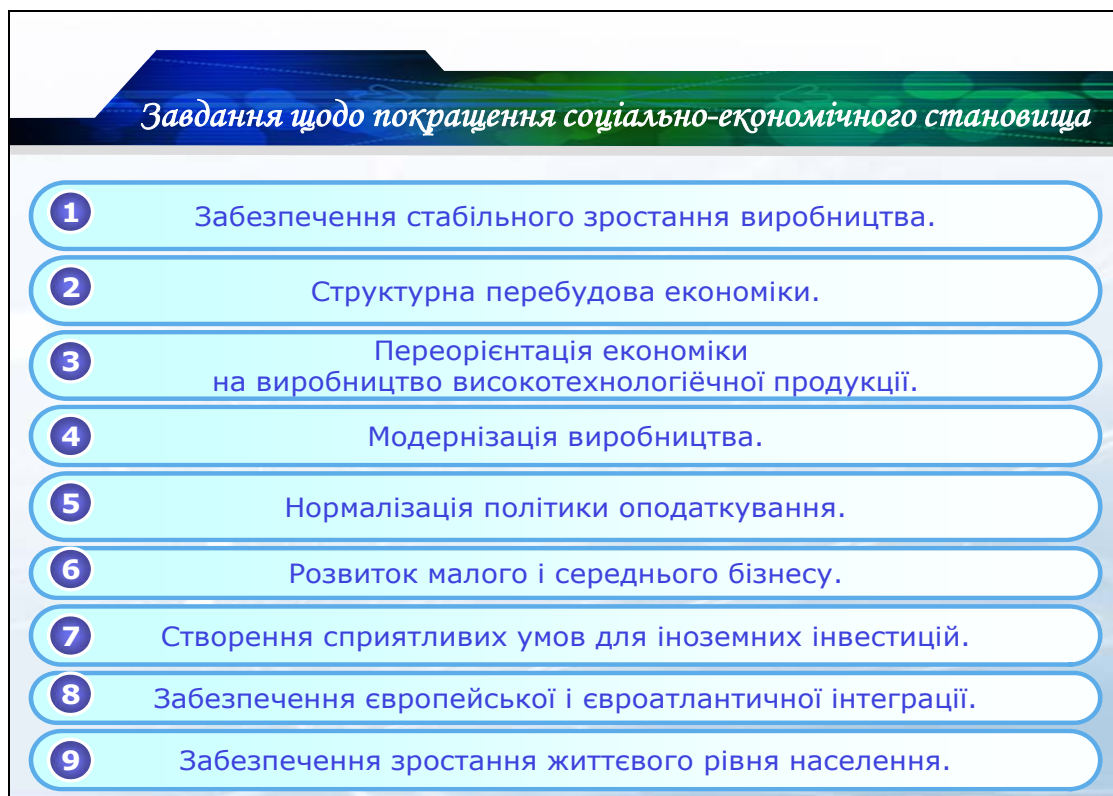
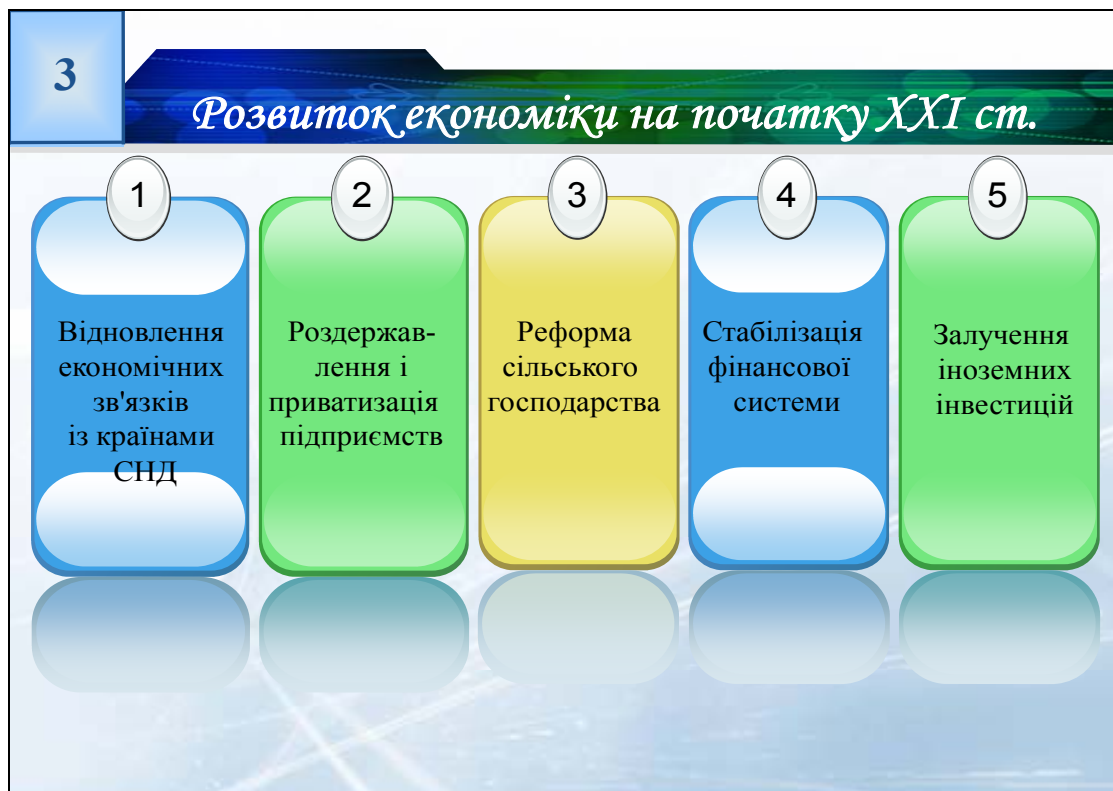
- 1 Спад промислового і сільськогосподарського виробництва.
- 2 Розвал фінансової системи, інфляція.
- 3 Розрив традиційних економічних зв'язків з колишніми республіками СРСР.
- 4 Падіння життєвого рівня населення.

1	<i>Розвиток економіки у 1-й половині 1990-х рр</i>
1	Спад промислового і сільськогосподарського виробництва тривав.
2	Приватизація державної власності відбувалася повільно.
3	Валовий національний продукт скоротився на 44 %.
4	Національний дохід скоротився на 54 %.
5	Енергетична криза привела до перебоїв з постачанням електроенергії.
6	Темпи інфляції були найвищими у світі (гіперінфляція).
7	За межею бідності знаходилося 64 % населення.

2	<i>Розвиток економіки у 2-й половині 1990-х рр</i>
1	Введення національної валюти - гривні
2	Поетапна лібералізація цін
3	Децентралізація управління економікою
4	Структурна перебудова виробництва
5	Створення ринкової економіки

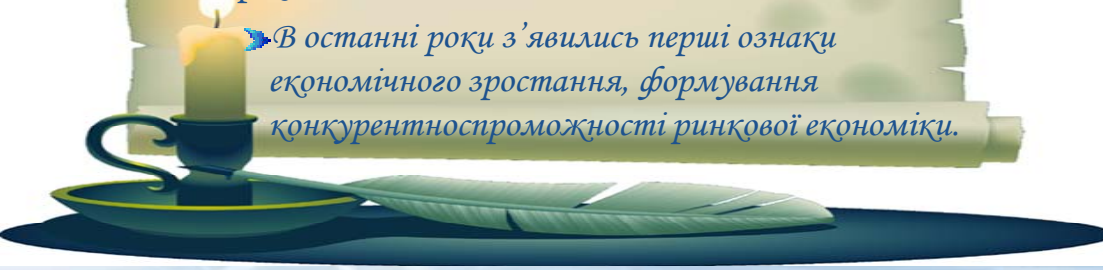

Культурний розвиток України	
Освіта	<ul style="list-style-type: none"> ■ Загальна середня освіта: <ul style="list-style-type: none"> ✓ українізація; ✓ введення 12-бальної системи оцінювання; ✓ профілізація старшої школи; ✓ комп'ютеризація. ■ Спеціальна середня та вища освіта: <ul style="list-style-type: none"> ✓ збільшення кількості навчальних закладів; ✓ зростання кількості спеціальностей; ✓ введення навчання на контрактній основі; ✓ розширення зв'язків із закордонними університетами; ✓ приєднання до Болонського процесу.
Наука	<ul style="list-style-type: none"> ■ Національна академія наук України (президент – Б. Патон); ■ Українська дослідницька станція ім. В. Вернадського в Антарктиді; ■ академіки НАН Ю. Митропольський (математична фізика), П. Костюк (фізіологія), Ю. Глеба (клітинна інженерія), І. Дзюба (літературознавство), В. Смолій (історія), І. Курас (політологія), В. Тацій (правознавство), В. Шинкарук (філософія).

<h2 style="text-align: center;">Культурний розвиток України</h2>	
Література	<ul style="list-style-type: none"> ■ П. Загребельний («Тисячолітній Миколай»), Ю. Мушкетик («Страх підстарости Чаплинського»), Р. Іваничук («Рев оленів нарозвидні»), А. Димаров (повість «Молитва до Марії»), В. Шевчук («Сонце в тумані»), Є. Пашковський («Щоденний жезл»)
Музика	<ul style="list-style-type: none"> ■ фестивалі естрадної пісні «Пісенний вернісаж», «Червона рута», «Таврійські ігри»; ■ міжнародні конкурси імені М. Лисенко, В. Горовця
Кіно і театр	<ul style="list-style-type: none"> ■ кінодокументалістика — «Голод-33» В. Шматолахи, «Хроніка повстання у Варшавському гетто» Я. Дулевської; художні стрічки — «Ізгой» В. Савельєва, «Молитва про гетьмана Мазепу» Ю. Ілленко; серіали «Роксолана», «Чорна рада»; ■ театральні новатори — Р. Віктюк («Служниці», «Саломея»), Б. Жолдак («Гамлет. Сні»)
Спорт	<ul style="list-style-type: none"> ■ спортивна і художня гімнастика (Л. Підкопаєва, О. Вітриченко, О. Серебрянська), катання на ковзанах (О. Баюл), боротьба (Т. Таймазов), бокс (брати Кличко), плавання (Я. Клочкова), шахи (Р. Пономарьов), футбол (А. Шевченко)

Висновки

- Після проголошення незалежності Україна досягла значних успіхів у відродженні державності та зміцненні суверенітету, побудувала зовнішню політику на принципах взаємоповаги, співробітництва, мирної співпраці.
- Через прорахунки у здійсненні економічних реформ Україна зазнала небаченої економічної кризи, яка призвела до занепаду духовності, корупції на всіх рівнях влади, зростання злочинності, втрати довіри населення до держави.
- В останні роки з'явилися перші ознаки економічного зростання, формування конкурентноспроможності ринкової економіки.

ВИСНОВКИ

Технічні засоби навчання є механізмом поєднання технічних пристроїв та навчального процесу. Залежно від параметрів, покладених в основу, функціонального призначення, будови і принципу, логіки роботи, характеру впливу на органи почуття, подачі інформації існують найрізноманітніші підходи до класифікації технічних засобів навчання. Будучи важливою складовою навчального процесу, технічні засоби навчання стали об'єктом всебічного вивчення.

Комп'ютер сьогодні є найбільш поширеним та використовуваним серед технічних засобів навчання, адже він забезпечує адаптивність навчального матеріалу, багатотермінальність, інтерактивність та підконтрольність індивідуальної роботи студентів у позааудиторний час.

Місце мультимедійних засобів навчання у загальному обсязі технічних засобів є центральним, адже вони негроміздкі та зручні у використанні. Завдяки поєднанню вербального та візуального матеріалу, який подається синхронно, мультимедійні презентації є дієвими та ефективними у навчальному процесі. Застосування схем, таблиць, графіків дозволяє систематизувати великі за обсягом масиви інформації. Мультимедійні презентації пробуджують і зміцнюють інтерес до досліджуваного матеріалу, наглядно ілюструють розповідь викладача або студента, чітко формулюють навчальну проблему, пізнавальне завдання, узагальнюють навчальний матеріал, допомагають оперативно повторити і поглибити ту чи іншу тему.

Викладання історії в сучасному вищому навчальному закладі потребує постійного оновлення методики та пошуку актуальних технічних засобів навчання. Тим більше, що ми маємо справу із студентами-політехніками і викликати у них інтерес до непрофільного предмета достатньо важко. Все це вимагає від сучасних викладачів йти нарівні з прогресуючою ерою технічної та інформаційної революції та всіляко використовувати технічні засоби навчання під час викладання свого предмета та історії зокрема.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Анохин Г.И. Новая гипотеза происхождения государства на руси / Г. И. Анохин // Вопросы истории. – 2000. – № 3. – С. 51 – 61.
2. Атаманчук П.С. Дидактичні особливості формування освітнього середовища з ТЗН: навч.-метод. посіб. / П.С. Атаманчук, О.М. Ніколаєв, О.М. Семерня; К.-Под. нац. ун-т ім. І. Огієнка. – Кам'янець-Подільський: Сисин О. В., 2008. – 75 с.
3. Баштовий В.І. Спецкурс «Сучасні технології навчання і технічні засоби їх реалізації» : [Навч. посіб. для студентів пед. вузів] / Баштовий В.І., Величко С.П., Царенко О.М.; Нац. пед. ун-т України ім. М.П.Драгоманова, Кіровогр. держ. пед. ун-т ім. В.Винниченка. – К., 2000. – 113 с.
4. Бойко О.Д. Історія України: навчальний посібник для студентів вищих навч. закл. / О.Д. Бойко. – К.: Академія, 1999. – 561 с.
5. Бонч-Бруєвич Г. Ф. Технічні засоби навчання з використанням інформаційних комп'ютерних технологій: навч. посібник / Київський міський педагогічний ун-т ім. Б.Д.Грінченка. Кафедра інформатики та фізико-математичних дисциплін. — К.: КМПУ ім. Б.Д.Грінченка, 2007. – 64с.
6. Буйницька О. П. Інформаційні технології та технічні засоби навчання : курс лекцій|напрями підготовки 6.010106, 6.030103 / Буйницька О. П.; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – К.-Под. : Буйницький, 2010. – 179 с.
7. Величко С.П. Практикум з технічних засобів навчання : [Навч. посіб. для студентів пед. вузів] / Кіровогр. держ. пед. ун-т ім. В.Винниченка. – Кіровоград, 1999. – 118 с.
8. Видатні історичні постаті України. Особистості, що внесли значний внесок в становлення України. – Режим доступу: <http://history.vn.ua/mark/mudriy.html>
9. Вікіпедія: Вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org>
10. Волковинський В.М. Нестор Махно: легенди і реальність / В.М. Волковинський. – К.: Перліт Продакшн, ЛТД, 1994. – 256 с.
11. Гороль П.К., Гуревич Р.С., Коношевський Л.Л., Подоляк В.О. Обчислювальна техніка і технічні засоби навчання: Навч. посібник для студ. вищих пед. закл. освіти / Ред. Р.С. Гуревич; Вінницький держ. педагогічний ун-т ім. М. Коцюбинського – Вінниця, 1999. – 324с.

12. Греков Б.Д. Киевская Русь / Б.Д. Греков. – М.: Государственное издательство политической литературы, 1953. – 569 с.
13. Грушевський М. Історія України-Русі: у 11 т. Кн.12. Т.1. До початку ХІ віка / М.Грушевський. – К.: Наукова думка, 1991. – 736 с. – (Пам'ятки історії думки України).
14. Грушевський М.С. Новий період історії України за роки від 1914 до 1919 / М.С. Грушевський – К.: Либідь, 1992. – 46 с.
15. Діктерук М. Г. Технічні засоби навчання: конспект лекцій для студ. спец. 7.010104 "Професійне навчання" / Київський національний ун-т будівництва і архітектури. – К. : КНУБА, 2006. – 76 с.
16. Довідник з історії України : А-Я: навчальний посібник для середніх загальноосвітніх навчальних закладів. / Упоряд. І.З. Підкова, Р.М. Шуст . – 2-е вид., доп . – К.: Генеза, 2001 . – 1135 с.
17. Історія України (в схемах і таблицях) : навч. посібн. / Н.П. Ісакова, О.М. Кропивко, Н.І. Паламарчук. – К.: «Аграрна освіта», 2005. – 204 с.
18. Історія України : курс лекцій для студентів технічних вузів.; під заг. ред. В.І. Ніколаєнка. – Х.: НТУ «ХПІ», 2001. – 425 с.
19. Історія України : навч. пос. / Під заг. ред. В.А. Смолія ; керівник авт. кол. С.В. Кульчицький. – К.: Альтернатива, 1997. – 416 с.
20. Історія України : нове бачення / Під ред. В.А. Смолія. – К.: Альтернативи, 2000. – 464 с.
21. Історія України в особах : ХІХ–ХХ ст. / І. Войцехівська, А. Абліцов, О. Божко. – К.: Україна, 1995. – 479 с.
22. Історія України: курс лекцій: навч. посібн. : у 2-кн. / Мельник Л.Г., Верстюк В.Ф. – Кн. 2. ХХ століття. – К.: Академія, 1992. – 385 с.
23. Історія України: нове бачення: у 2-х т. / В. Ф. Верстюк, О. В. Гарань, В. М. Даниленко, В. Б. Євтух та ін.; за ред. В. А. Смолія. – К.: Україна, 1996. – 494 с.
24. Калініченко В.В. Історія України: підручник для історичних факультетів вищих навчальних закладів в 3 част. / В.В. Калініченко, І.К. Рибалка. Ч. 3 1917-2003. – Х.: ХНУ ім. Каразіна, 2004. – 628 с.
25. Коджаспирова Г.М. Технические средства обучения и методика их использования : Учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений. – М.: Академия, 2001. – 254с.

- 26.Коджаспирова Г.М. Технические средства обучения и методика их использования : Учеб. пособие для студентов пед. вузов. / Коджаспирова Г.М., Петров К.В. – М.: Academia, 2002. – 254 с.
- 27.Кононенко П. П. Український етнос: генеза і перспективи / П. П. Кононенко, Т. П. Кононенко. – К.: Нове бачення, 2003. – 305 с.
- 28.Кравченя Э. М. Технические средства обучения : [Учеб. пособие для студентов пед. спец. учреждений, обеспечивающих получение высш. образования] – М.: Высшэйшая шк., 2005. – 304 с.
- 29.Кульчицький С.В. УСРР в добу «воєнного комунізму» (1917–1920 рр.) : спроба побудови концептуальних засад реальної історії. / С.В. Кульчицький. – К.: Ін-т історії України НАН України, 1994. – 142 с.
- 30.Курносів Ю.О. Інакомислення в Україні (60-ті – перша половина 80-х рр. ХХ ст.). / Ю.О. Курносів. – К.: Ін-т історії України НАН України, 1994. – 221 с.
- 31.Литвин М. Історія ЗУНР / М. Литвин, К. Науменко. – Львів : Ін-т українознавства НАНУ, видавнича фірма «Олір», 1995. – 368 с.
- 32.Нагаєвський І. Історія української держави ХХ століття / І. Нагаєвський. – К.: Український письменник, 1994. – 416 с.
- 33.Ніколаєнко В.І. Історія України : Бібліографічний довідник. / В.І. Ніколаєнко, С.І. Мешкова, С.С. Ткаченко. – Х.: НТУ «ХП», 2007. – 158 с.
- 34.Новітня історія України (1900–2000) : підручник / А.Г. Слюсаренко, В.І. Гусєв, В.П. Дрожжін та ін. – К.: Вища шк., 2000. – 653 с.
- 35.Павленко Ю. Українська державність у 1917–1919 рр. (історико-генетичний аналіз) / Ю. Павленко, Ю. Храмов. – К., 1995. – 262 с.
- 36.Паньков Д. В. Інтерактивні технології навчання. Організаційно-методичні аспекти. Методичний посібник – Донецьк: ДІПО ІПП, 2006. – 101 с.
- 37.Підготовка мультимедійної презентації за допомогою програми Microsoft PowerPoint: метод. рек. до викон. практ. роботи з дисципліни "Методи і засоби автоматизованого проектування" / Національний технічний ун-т України "Київський політехнічний ін-т" / Тетяна Юріївна... Киричок (уклад.) – К. : НТУУ "КПІ", 2006. – 24с.
- 38.Політична історія України. ХХ століття : в 6-ти т. Т.6. Від тоталітаризму до демократії (1945–2002) / Гол. ред. І.Ф. Курас. – К.: Генеза, 2003. – 694 с.

- 39.Попкова Е. Б.. Система подготовки презентаций Power Point: Учеб. пособие / Московский гос. ун-т коммерции. Кафедра экономической информатики. – М. : МГУК, 2000. – 28с.
- 40.Попов Юрій Дмитрович. Система електронної презентації Microsoft Powerpoint: Навч. посібник / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К. : ВПЦ "Київський ун-т", 2000. – 52с.
- 41.Реєнт О.П. Українська революція і робітництво : соціально-політичні та економічні зміни 1917–1920 рр. / О.П. Реєнт. – К.: Поліграфкнига, 1996. – 265 с.
- 42.Савченко Н.П. Історія України: модульний курс : навч. посіб. / Н. П. Савченко, М. К. Подольський. – К.: ІНК ОС, 2006. – 544 с.
- 43.Седов В. В. Славяне в древности / В. В. Седов. – М.: Фонд археологии, 1994. – 344 с.
- 44.Сергійчук В. Симон Петлюра і Єврейство / В. Сергійчук. – К.: ПП Сергійчук М.І., 2006. – 152с.
- 45.Солдатенко, В.Ф. Українська революція : концепція та історіографія. / В.Ф. Солдатенко. – К.: Просвіта, 1997. – 411 с.
- 46.Технические и аудиовизуальные средства обучения: Учебное пособие для студентов и преподавателей / Сост. Афанасьева А.П.; Агентство образования администрации Красноярского края КГОУ СПО «Канский педагогический колледж». – Канск, 2006. – 79 с.
- 47.Технические и аудиовизуальные средства обучения: Учебно-методический комплекс дисциплины / Сост. Азевич А.И.; Московский городской педагогический университет. – М. , 2008. – 23 с.
- 48.Технічні засоби навчання : Курс лекцій: [Навч. посіб. для студ. пед. закл.] / За ред. Є.О.Перепелиці; Нац. пед. ун-т України ім. М.П.Драгоманова. Каф. техн. засобів навчання. – К., 2000. – 136с.
- 49.Технічні засоби навчання : навч. посіб. / М-во освіти і науки України, Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича; [уклад.: Давидович В.О., Давидович М.Ф.] – Чернівці: Рута, 2007. – 45 с.
- 50.Технічні засоби навчання : Навч.-метод. посібник. / [Уклад.: Мельничук О.В. та ін.]; Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М.Гоголя. – Ніжин, 2001. – 103 с.
- 51.Технічні засоби навчання: курс лекцій. : Навч. посіб. / Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. Каф. техн. засобів навчання; [Підгот.: Коваль В.С. та ін.]; За ред. Є.О.Перепелиці. – К., 2001. – 147 с.

- 52.Тихомиров М. Н. Древнерусские города / М. Н. Тихомиров. – М.: Государственное издательство Политической литературы, 1956. – 477 с.
- 53.Толочко П.П. Давня історія України: у 2х кн. / П.П. Толочко. Кн. 2. – К.: Либідь, 1995. – 241 с.
- 54.Толочко П. П. Древнерусский феодальный город / П. П. Толочко. – К.: Наукова думка, 1989. – 254 с.
- 55.Толочко П. П. Київська Русь / П. П. Толочко. – К. : Альтернатива, 1998. – 352 с.
- 56.Толочко П.П. Нестор — літописець Київської Русі /П.П. Толочко // Український історичний журнал. – 1981. – № 12. – С. 27– 31.
- 57.Удовиченко О.І. Україна у війні за державність. Історія організації і бойових дій Українських Збройних Сил 1917–1921 / О.І. Удовиченко. – К.: Україна, 1995. – 206 с.
- 58.Україна у ХХ столітті : зб. документів і матеріалів (1900–1939). – К.: ІЗМН, 1997. – 448 с.
- 59.Українська звитяга. Козацька доба / Автори проекту В. Карпов, І. Чичкань. – К.: Центральний музей Збройних сил України, 2009. – 136 с.
- 60.Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. / Н. Яковенко. – К.: Генеза, 1998. – 380 с.

Навчальне видання

Методичні вказівки до використання мультимедійних презентацій у вивченні курсу «Історія України» для студентів всіх спеціальностей

Укладачі   НІКОЛАЄНКО Віталій Іванович,
                  ШИШКІНА Євгенія Константинівна,
                  ТЕЛУХА Світлана Степанівна.

Роботу до видання рекомендував О.М. Поступний

Відповідальний за випуск М.Г. Качахідзе
Редактор Л.А. Пустовойтова

План 2012, поз 213.

Підп. до друку 09.01.2014 р. Формат 60×84 1/16. Папір офсетний.
Друк цифровий. Гарнітура Таймс. Ум. друк. арк. 7,25.
Наклад 300 прим.

Видавничий центр НТУ «ХП»
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 3657 від 24.12.2009 р.
61002, Харків, вул. Фрунзе, 21

Надруковано у друкарні ФОП Тарасенко В. П.
Свідоцтво №24800170000043751 від 21.01.2002 р.
61124, м. Харків, вул. Зернова, 6/267.
Тел./факс: (0572) 52–82–11, (097) 273–11–77.